Горкая кропля

СЯРГЕЙ ДАВІДОВІЧ

СЯРГЕЙ ДАВІДОВІЧ

Горкая кропля

СЯРГЕЙ ДАВІДОВІЧ

Горкая кропля

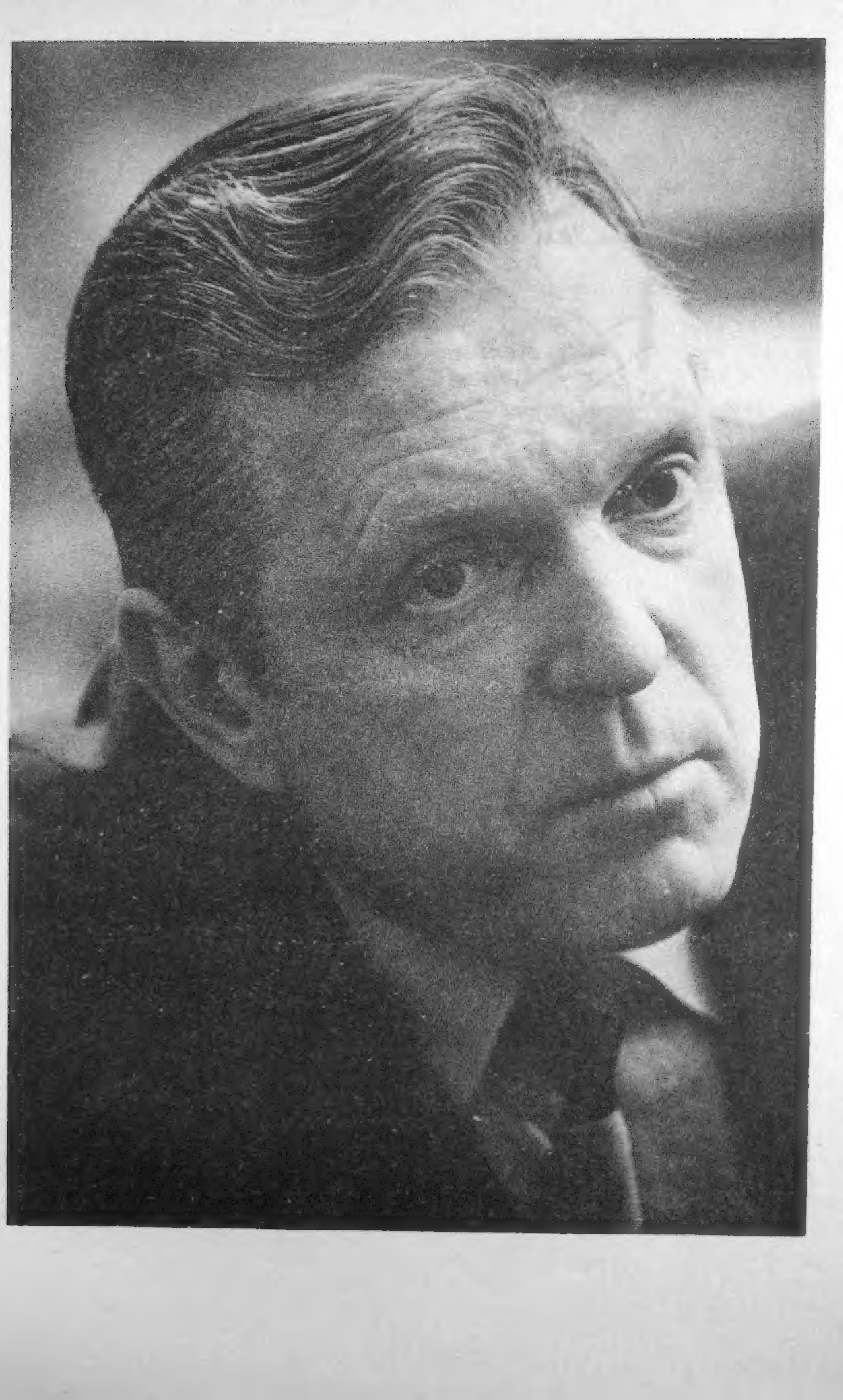
вершы
гумарэскі
паэмы

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1997

УДК 882.6-1
ББК 84(4Беи)6
Д13

ISBN 985-02-0466-4

© С. Ф. Давідовіч, 1997

Заходзьце ў свет
паэзіі і прозы —
З адкрытым сэрцам —
у адкрыты храм.
На густ любы —
тут ёсць і смех, і слёзы,
І тут — мая душа...
я ўсё аддам!

Мой твор ніводны
не належыць модзе,
Бо я належу вам,
пішу для вас...
Заходзьце сёння, заўтра,
праз стагоддзе!
Заходзьце ў гэты храм —
знайдзіце час!

Сяргей ДАВІДОВІЧ

Вершы

СПАЗНІЎСЯ Я...

Спазніўся я... Спазніўся нарадзіцца,
Але ад лёсу не ўцячы свайго.
І мушу жыць, дакладней — мітусіцца,
Усё жыццё гадаць: што — да чаго?

І не таму, што беднасць вочы коліць —
Было бядней і галадней было.
Страшней другое — боль душу няволіць,
Душу, з якой даўно сышло святло.

І новы час даляравых спакусаў
Па-новаму зацягвае гужы.
Я — лішні сярод «новых беларусаў»,
Я — сёння непатрэбны і чужы.

Сумленна жыў, а кажуць, што няўмела,
Ды не жадаю погляды мяняць,
Бо тое, што вакол, — незразумела,
А зразумею — не магу прыняць.

АДНАЛЮБСТВА

Мой першы крок...
Апошні мой уздых...
Якая паміж імі процілегласць!
Цікава — ці вялікая адлегласць?..
Не ўбача вока і не ўчуе слых.

Адно толькі упэўнена скажу:
— Даўно пачаў з гары жыцця спускацца.
А гэта — для душы цяжкая праца —
Не ўбачыць, а адчуць жыцця мяжу.

Мой першы крык Лагойскі край пачуў...
І неба сёння аб адным малю я:
Дасць Бог уздых апошні ТУТ зраблю я —
І нікуды адсюль не палячу...

МАЛЮЙЦЕ КВЕТКІ...

Н. Счаснай

— Малюйце кветкі! — мне мастачка кажа. —
Ад вашых твораў — чорных думак рой.
Каму патрэбна на палотнах «сажа»?
Не псуйце людзям веснавы настрой!..

І цяжка мне з мастачкай не згадзіцца,
Бо мора кветак — лепш, чым мора слёз.
Але ж Чарнобыль не ад нас імчыцца,
А ўсё бліжэй да нас — у кожны лёс.

І ўжо Чарнобыль «маладзіць» магілы,
І коціцца бяда, як снежны ком.
І не нясуць падпаленыя крылы
Таго, хто мусіў кінуць родны дом.

«Малюйце кветкі», — чуецца міжволі...
Але і кветкі адчуваюць жах,
Бо сёння іх на могільніках болей,
Чым на шматлікіх нашых кветніках.

Прабачце нас, чарнобыльскія дзеткі,
За чорны цень бязлітаснай бяды.
Сацрэалізму малявалі кветкі —
І вось яны — страшэнныя плады...

Няхай жыве на полі, на палотнах
Рамонкавае чыстае святло.
Малюю боль, каб сярод нас, смяротных,
Бяспамяцтва ніколі не расло.

ДОБРАЯ ДУША

Карпілаўскай суседцы

За душой, як кажуць, — «ні граша»,
А прытуліць кожнага у хаце
Баба Галя — добрая душа,
Дабрыня — усё яе багацце.

Спраў сваіх — ад ранку да цямна,
А яна другім дапамагае.
Так за дзень наробіцца яна,
Што да ложку ледзьве дакульгае.

Ёй няма калі лічыць гады —
Хто ж паробіць за яе работу?
Можа выпіць чарку ад нуды,
Можа дзве кульнуць — ад адзіноты.

А прачнецца — спіць яшчэ зара,
Печ распаліць, сена ў хлеў падкіне.
Баба Галя — за гаспадара,
Баба Галя — і за гаспадыню.

Сведка Бог — ці сніцца ёй спакой,
Ці ў душы мінулае гамоніць?
Працаўніцы не знайсці такой —
Маладую ў баразне абгоніць.

Шлях яе жыццёвы — не шаша,
Праз гушчар дарогу церабіла...
Баба Галя — добрая душа,
Дабрыні з гадамі не згубіла.

ПАЎТАРЭННЕ

Як хутка набірае час разбег,
Узростам нас бязлітасна палоніць.
Як позна разумнее чалавек —
Памылак назбірае, дроў наломіць.

І вось ужо — наперадзе зіма,
І крылы абнасіліся ў падкрылкі.
Хоць розум ёсць, а сіл ужо няма
Павыпраўляць мінулыя памылкі.

І крыўдай перакошваецца рот
За лепшы час, патрачаны бязбожна.
І з п'едэстала пасівелых год
У маладосць глядзіш бездапаможна.

Юнак, юнак! Балюча за цябе!
Ты — парастак, а думаеш — асілак...
Зноў маладосць у той жа бок грабе,
Як грэблі мы — да берага памылак.

БЫВАЕ ТАК...

Найперш — ці курка, ці яечка?..
Не вырашыць за цэлы век.
Шукае ісціну у спрэчках
Тысячагоддзі чалавек.

Павінна быць да праўды цяга,
Я ў сэрцы гэта сам нясу.
Бывае так, а гэта блага —
Упрэцца праўда ў кілбасу.

РЭЖУЦЬ ЛЕС

Рэжуць лес, піла гудзе,
А піла — па сэрцы.
Не схавацца анідзе
Маладому дрэўцу.

Маладому, бо яно
Шмат недагуляла.
І пакоцяць бервяно
Ў план лесапавала.

Сэрца засціць неспакой:
Знікне лес заўчасна.
Мы — уласнаю рукой
Нішчым дом уласны.

Лес — падобны на людзей:
Без пары згараем,
Нараджаемся радзей,
Болей — паміраем.

НЕ МІНУ

Круць ці верць — а не міну
Сквапнай вечнасці акоў:
Самаробную труну —
Дар апошні землякоў.

Хтосьці ў думках памяне:
«Быў такі паэт, мастак...»
Хтосьці вып'е за мяне
Ці нап'ецца проста так.

НЕ БУДУ ВІНІЦЦА

Не буду вініцца, як гнуткі угоднік,
І клікаць святых на падмогу.
Не буду вініцца, бо я грахаводнік
Такі, што не снілася й Богу.

Бацькоў пры жыцці атуліў я любоўю,
А потым, як родных не стала,
Я сэрца палю над памылкай сыноўняй —
Любіў... ды да крыўднага мала.

Цяпер не памогуць ні слёзы, ні крыкі,
Хоць локці пагрыз бы, здаецца...
І гэта — галоўны мой грэх, найвялікі,
Нідзе ад якога не дзецца.

Другія грахі?..
О, і іншых хапае!
Я ж з роду браткоў-беларусаў.
Мне сэрца атручвала прагнасць сляпая
Да ўсіх забаронаў-спакусаў.

Гарэлка сушыла мазгі і пачуцці —
Не збочыла, не абмінала.
Вышэйшых гатункаў і рознае муці
І пробваў, і выпіў не мала.

Жаночыя ласкі — як ружы, як глогі —
Паколюць, пякуча параняць,
Ды як не глядзець на жаночыя ногі,
На ўсё, што хвалюе і вабіць?

У розных напрамках закідваю вуды —
Лаўлю, а дакладней, — лаўлюся.
Грашыў і грашу і, напэўнае, буду,
Пакуль з капытоў не звалюся.

Адно суцяшае — хоць яблык надкусваў
І грэшнасць да лёсу прывадзіў,
Затое ні разу ў абдымках спакусаў
Сваёй Беларусі не здрадзіў.

ПАД НЯБЁСАМІ ПЛАЧ

Над Радзімай маёй — пад нябёсамі плач,
Адлятаюць у вырай птушыныя статі...
Сум у сэрцы, як быццам я сам — уцякач,
Быццам родны свой дом пакідаю ў адчаі.

Не ляцець мне нікуды ад роднай зямлі,
Хоць халодная ноч і палоніць світанне.
Тут — свой вечны, адзіны прытулак знайшлі
І надзеі, і горкія расчараванні.

ЧАКАННЕ

Брату Косціку,
які адкрыў для мяне
свет паэзіі

І крылы, і мэты былі, і намеры
Ляцець — дзякуй Богу!
Раптоўна рука да пяра, да паперы
Згубіла дарогу.

Душа, што згарала,
Душа, што стварала
Узнёслыя рыфмы,
Па моры паэзіі павандравала —
І села на рыфы.

Душа не ўцярпела жыццёвых удараў —
Адкінула крылы.
Ад рыфмаў узнёслых, ад сонечных мараў —
Вугельчык астылы.

Душа — на зямлі...
І турботаў прывычных
Глынула нямала.
А неба — чакала радкоў паэтычных
І — не прычакала...

Я — ДУШОЙ НА ДЫБЫ...

Прысвячаю МІЛ

Я — душой на дыбы!
Не прыму, не згаджуся ніколі
З тым сяброўствам, якое
трымае, яднае адно:
Да падстолля застолле,
дзе пляшка вышэй за ікону,
Дзе усе і усё —
пад хаўрусным кілішкам даўно.

Я — увесь на дыбы!
Зноўку пеўня з зязюляй жанілі,
Бо для іх пахвальба —
узаемная песня — ў цане.
Лепей легчы ў зямлю,
чым дажыцца, каб твор твой цанілі
Праз хаўрусную пляшку —
хай гэта мяне абміне.

КАЛОДА КАРТАЎ

Калода картаў — усе «па росту»,
Тут панібрацтва няма і духу.
Тут будзеш біты даволі проста —
Ніжэйшы «чынам» — трымай па вуху!

Калода картаў — жыцця адбітак:
І тут таксама ёсць козыр скрытны.
У аднаго — аж занадта бітак,
Другі, не горшы,— заўсёды біты.

І вось прад намі, як на парадзе,
Наперад лезуць з уласнай скуры
Тузы ў навуцы, тузы ва ўладзе,
Тузы ў мастацтве, ў літаратуры.

І цень ад гэтых тузоў — усюды,
Яны складаюць сваю кагорту.
А пад тузамі — усе шарплюды,
Другія людзі — другога сорту.

І за тузамі не бачна ходу,
Не ладзім сцены — адзін падмурак,
Тасуем, слінім адну калоду,
Зашмальцавалі яе да дзюрак.

Калода картаў — не ўсё тут гладка,
Не абысціся тут без канфуза:
Маленькі козыр — валет, дзевятка,
А не баіцца пабіць і туза.

НА МАЁЙ ЛАГОЙШЧЫНЕ

На маёй Лагойшчыне адзінай —
Самыя духмяныя пракосы.
Над маёй маленькаю Радзімай —
Самыя блакітныя нябёсы.

На маёй Лагойшчыне прачыстай —
І выток крынічны самы чысты.
Над маёй Лагойшчынай лясістай —
Спеў салоўкі самы галасісты.

Мой зямляк — славуты, знакаміты
Тым, што з роднай мовай век зжывае,
Тым, што шчыры, сціплы, працавіты,
Тым, што злосці ў сэрцы не трымае...

* * *

Пра цябе, мой край, дапісваць мушу:
Я пракос перавярну, узрушу,
Каб зімой кароўцы прыпаднесці,
Ды бяда — сянцо ці можна есці?

Лёс нялёгкі пагаршае кара —
Чорная паўзе па небе хмара.
І няма нябеснага блакіту,
І баліць зямельцы, сэрцу, жыту...

Ой, выток — гаючая вадзіца!
Прагнулі й дзяды цябе напіцца —
Сёння штосьці крынічанькі не гояць,
Іх бруенне небяспеку тоіць...

Белае, чаромхавае мора —
Салавейка тут спяваў учора.
Сёння ён асіп, пяе нясмела
І чаромха раптам пачарнела...

Землякі мае, аднавяскоўцы,
Чорную траву даюць кароўцы,

Чорную ваду бяруць з крыніцы,
Жыта сеюць чорнае, пшаніцу.

Нас Чарнобыль атуліў без спросу,
Перафарбаваў людскія лёсы.
Мы жылі й дагэтуль чорна-бела,
А цяпер і белае счарнела.

ПРЫЦЯГНЕННЕ

Я ў Акопы вяртаюся зноў
Пасядзець на знаёмым пагорку,
Сярод даўніх знаёмых — дубоў
Дыхаць водарам траў-дываноў,
Ад якога салодка і горка.

Я Акопы люблю і таму,
Што да іх прытуляўся Купала,
Што яны, як калісьці яму,
Падарылі і сэрцу майму
Дабрыні і пяшчоты не мала.

Я свае расхінаю гады,
Адхінаю амаль паўстагоддзя...
Я з Карпілаўкі бегаў сюды
Не натхняцца, [redacted] так — ад нуды
Аддаваўся дзіцячай прыгодзе.

І юнацтва калі-нікалі
Тут спяліла душы летуценне.
Ногі самі ў Акопы вялі —
Ёсць жа нейкая ў гэтай зямлі
Таямніца часоў — прыцягненне.

ОДА ЖАНЧЫНЕ

Дзякуй мудрасці Бога, што ёсць
Тое, жыць без чаго немагчыма,
З прыгажосцяў усіх прыгажосць,
Упрыгожанне свету — жанчына!

Неаднойчы мяняла мой лёс —
То да пекла вяла, то да раю,
Узнімала мяне да нябёс,
Апускала у бездань адчаю.

То стварала для сэрца вясну,
То ў душу насылала пакуты...
Што ж, я зведаў і крылам цану,
І адведаў чароўныя путы.

Разбурыў я ў мінулае мост,
Ёсць для гэтага ў сэрцы прычына:
Забываю з табой пра узрост,
Прыгажуня, каханка, жанчына.

У абдымках тваіх адтаю
І згараю, як ты і хацела.
Без астатку табе аддаю
І душу трапяткую, і цела.

Зноў у неба і ў бездань лячу
І шкадую, што шчасце — імгненне.
Потым з новаю сілай хачу
Хваляванняў, пакутаў, натхнення.

Прагна погляд твой цёплы лаўлю
І сустрэчы з табою шукаю.
Я люблю цябе, вельмі люблю!
І грахі твае ўсе — адпускаю!

У ШКОЛКУ

Вам цяжка — узімку і добра — улетку
Ісці па маленстве, вясковыя дзеткі.
Што нам давялося — і сёння вядзецца...
У горадзе дзецям павольней жывецца —
Аўтобус, тралейбус, метро — ад парогу.
Тут школа — ля дому часцей, праз дарогу.
У вёсцы і сёння змянілася мала —
Які табе «Снікерс»?.. Кавалачак сала!
Якія там булкі?.. Скарыначка хлеба!..
А ёсць у вяскоўцаў і ў смачным патрэба.
Дзіцячы вясковы світаначак — кволы,
Складаней за ўсё — дабірацца да школы,
У чорта яна на так званых кулічках,
Ці дождж, ці завея — ідзеш па прывычцы.
Пакуль дабярэшся да школы ад хаты,
Ваўком праглынеш свой абед небагаты.
Хоць з неба каменне, а ўранку — на золку,
Хоцькі-няхоцькі, а джгаеш у школку.

МУЗЫКА

Чароўней музыкі не ведаю нічога,
У ёй — узнёсласць, і жалоба, і каханне,
Яна узнесці здольна ледзьве не да Бога,
Яна абрынуць можа ў свет перажыванняў.

Яна гатова на любы настрой азвацца,
Ёй і у сэрцы, і ў бясконцым часе цесна.
Чароўнай музыкай не грэх замілавацца,
І прасвятліцца, і слязу пусціць нягрэшна.

БОСКАЯ ІСКРА

Задумаў, ствараючы свет у свой час,
Бог мудра і хітра —
Апроч усяго, даў ён кожнаму з нас
І боскую іскру.

Над светам узняў блаславёна руку
І сам сабе кажа:
— Няўжо чалавек, хоць бы раз на вяку,
Мой дар не заўважа?..

Жыве чалавек — сам сабе уладар,
Нярэдка — блукае.
Няхай жа не згасне Ўсявышняга дар —
Свой час прычакае.

ШЧАСЦЕ І НЯШЧАСЦЕ

Шчасце не бывае без аблокаў,
Ах, як рэдка грэе шчасце нас...
Чорнае няшчасце — не далёка,
Прыйдзе ў самы нежаданы час.

Прыйдзе нечакана і — ударыць,
Гулкім болем сэрца апячэ,
У душы нашкодзіць, напачварыць,
А яшчэ... не раз яно яшчэ

Лёс з канца ў канец перасякае,
Як па снезе чорныя сляды...
Шчасце блісне промнем і знікае,
А няшчасце з намі — на гады.

ВОЛАТ БЕЛАРУСКАСЦІ, ПРАБАЧ

Сорак год, як Коласа не стала...
То ж зусім не шмат гадоў прайшло.
Я здзівіўся — а чаму так мала
Нас, жывых, да волата прыйшло?

Сваякі... пісьменнікі... паэты...
Вось і ўсё — іх кожны год радзей.
Не было у дзень балючы гэты
Ні студэнтаў, ні са школ дзяцей.

Ні душы ад тых, хто пры уладзе...
Волат беларускасці, прабач.
Мова наша сёння ў заняпадзе,
Сёння — сум, а заўтра будзе плач.

ВАЛЮСЯ З КАНЯ

Валюся з каня, абламаў я кап'ё,
Знямогся да чорта.
Пакрылася ранамі цела маё —
Жывы я ці мёртвы?

Валюся з каня я, грымяць перуны,
І хтосьці рагоча.
А непераможаны млын ветраны
Стаіць і скрыгоча.

У ВЕЧНЫ ВЫРАЙ

Няўмольны час
Апошні даў званок...
І ўсё прыціхла ад вялізнай страты.
Ніхто не пазаве мяне: — Сынок!..
Не стала мамы...
І не стала таты...
Сышла за імі і утульнасць з хаты.

На чорных крылах адплылі яны
У вечны вырай...
Вечны — без прылёту.
І б'юць па сэрцы памяці званы,
І боль — мацней,
Тужлівей адзінота...
У вечны вырай адплылі яны.

АСОБНАЯ ДУМКА

пасля адкрыцця ў Мінску
выстаўкі карцін Марка Шагала

Хадзіў я «на Шагала»,
Глядзеў і сяк, і так,
І думка напужала:
— Хто і за што — мастак?!

Тварыў у іншым часе,
Наўрад ці прадчуваў,
Што кожны ў першым класе
Такое маляваў.

— О-ёй! Якая тога! —
Сусветна загулі,
Хоць не было нічога
На голым каралі.

ЯКОЕ ШЧАСЦЕ БЫЦЬ ТУТ ЗНОЎ!

Якое шчасце быць тут зноў
Сярод разважлівых дубоў!
Ў цяні бяроз,
Ў агні рабінаў,
Ў абдымках думак-успамінаў.

Якое шчасце быць тут зноў
Сярод мурожных дываноў!
Пад небам выспелага болю
Пачуцці выпусціць на волю.

Якое шчасце быць тут зноў
Сярод бароў і іх дароў!
Любіць усё душою шчырай
І — як ні жаль —
Збірацца ў вырай.

АД ЛЁСУ ДА ЛЁСУ

Душа да душы
шлях шукала спрадвеку,
Быў рады заўжды
чалавек чалавеку.
Чужы, незнаёмы,
з дарогі далёкай —
А ў хату пускалі
і ноччу глыбокай.
Магчымасць была
адпачыць, прытуліцца —
Лічылі за гонар
цяплом падзяліцца,
Бо ведалі продкі,
што Бог жыў у кожным...
А сёння зрабілі мы
дом свой бязбожным.
У сэрцах, у душах
пануе бязбожжа —
І наша бяздушша
пайшло ў падарожжа —
Ад лёсу да лёсу,
ад нас да нашчадкаў —
І мы — ад нуля,
і яны — ўсё спачатку.

КАЗКІ

Калі душа за дзень
растрыбушыцца
І сэрца перапоўніць
непакой,
Я перад сном, каб ад брыды
адбіцца,
Сваё маленства
клічу у пакой.

Не проста клічу,
а бяру з паліцы
Дзяцінства кнігу —
разгарну яе
І ў смак чытаю
казкі-небыліцы,
І непрыкметна
сэрца адтае.

Паволі з казкі ў казку
я лунаю,
Ліюць цяпло ў маю
душу яны —
Салодка, па-дзіцячы
засынаю
І сню да ранку
казачныя сны.

ЦІХІ ЗАВУЛАК

Ціхі завулак... Бэз і таполі...
Вугал казённы — веха ў жыцці.
Радасць тых дзён і жалобу — ніколі
Не адгукнуць, не спаткаць, не знайсці.

Бедна было тут, цесна і цьмяна,
Хоць і наведваў надзеі прамень.
Цяжка было, а жылі закахана
Ў кожны, падараны Госпадам дзень.

Дзень пражывалі і верылі прагна —
Новы — палёгку з сабой прынясе.
Не, не пужала жыццёвая багна —
Бедныя хоць — а жывыя. Усе!

Шэрыя будні, сціплыя святы,
Светлыя думкі калі-нікалі.
Тут — і здабыткі кахання, і страты
Шчыра адзначылі, перажылі.

Мама ірвалася з гэтае «ямы»
Да незабыўнай і роднай зямлі...
Тут і спынілася сэрца у мамы,
У ненавісным казённым жыллі...

Цягне сюды... Час вяртаю пакрыху,
Гукі мінулага прагна лаўлю.
Ціхі завулак... Як жа тут ціха...
Падае гулка сляза на зямлю.

ТО АДГУКАЕЦЦА, ТО НЕ

Незразумела — што за ліха?
Не дакумекаеш адразу:
Гукну — прыслухаюся... Ціха.
Ні табе гуку, ні адказу.

Яшчэ гукну... І раптам хутка
Хтосьці спяшаецца азвацца:
— Я тут, я побач, я блізютка!
Іду, не трэба хвалявацца!..

І так праз раз — то безадказна
Крычу, гукаю — аж да злосці,
То адгукаецца выразна
Адразу таямнічы хтосьці.

Не пуд, а з'еўшы горы солі,
Я зразумеў — і горка стала:
То ж адгукаецца нядоля,
А шчасце ў рот вады набрала.

РАЗВІТАННЕ

Пастарэла карова — сваё аджыла...
І аднойчы машына за ёю прыйшла,
Каб павезці пад нож — вось і кропка ў жыцці.
Перастала карова атаву скубці,
Зразумела яна — не надточыш гады,
Сэрца ёй апякло прадчуванне бяды.
Падышлі да каровы нядолі ганцы —
І на шыю вяроўку, і ў рукі канцы,
Пацягнулі сілком да машыны з лужка —
І пайшла яна ціха да грузавіка,
Паслухмяна пайшла да няўмольнай бяды,
Толькі вочы з надзеяй глядзелі туды,
Дзе застыла яе гаспадыня — бы спіць.
Што ж яна ратаваць не ідзе, бараніць?..
Як грузілі карову у кузаў ЗІЛа,
Гаспадыня — у слёзы, убок адышла:
— Ой, карова, карова! Няўжо гэта ў сне?
Ты ж карміла мяне, ты ж паіла мяне!
Частавала майго і сынка, і дачку,
І унукіраслі на тваім малачку.
Хоць гады, і бяда, і нуда — чарадой,
А заўсёды стаяў на стале сырадой.
Ой, Красуля, Красуля! Ой слёзы я п'ю!
Я ж з табой размаўляла, пакуль падаю,
І пра лёс недарэчны — як цяжка адной,
І дзялілася шчыра любой навіной...
І далей прычытала жанчына скрозь плач:
— Ой, карова, карова! Бывай і прабач...
Грузавік разганяўся шыбчэй і шыбчэй —
І ў каровы закапалі слёзы з вачэй.

ЗАСУМУЕ ДУША...

Засумуе душа, сэрца ў горадзе гіне,
Засумуе душа па сваёй старане —
Па лагойскай зямлі, па бацькоўскай хаціне,
Што таксама сумуюць, чакаюць мяне.

Засумуе душа, узляціць у нябёсы
І апусціцца там, дзе адродзіцца зноў,
Дзе сцяжынкі маленства, мой боль безгалосы,
Дзе апошні і вечны прыпынак бацькоў.

Засумуе душа, сэрца волі захоча —
Ад тугі не засну, і не п'ю, і не ем,
Усхаплюся тады й сярод цёмнае ночы —
І ў Карпілаўку еду — у свой Віфлеем.

СУЧАСНЫЯ КВЕТКІ

Гляджу на дзяцей — на сучасныя кветкі,
І сумна, і радасна мне.
Дзяўчынкі і хлопчыкі, мілыя дзеткі,
Я вам і зайздрошчу, і не.

Заможная вопратка, гэткі ж абутак —
Вы сёння прывыклі да іх.
Не дайце душы стаць рабом гэтых «шмутак»,
Ганіце іх з сэрцаў сваіх!

Вы — новая хваля, і час сёння новы,
Былое — адстаўлена ў кут.
Ліе тэлевізар на вашы галовы,
Мяшанку, а большасцю — бруд.

І плешчуць з экрана ад ранку да ранку
Пра смак эратычных патрэб,
Пра «Снікерс» і «Стымарал», пра «Трапіканку»,
Пра секс — і ні слова пра хлеб.

Другая праграма — «страляе» і «рэжа»,
Раве ад крывавых падзей...
Такая вось сёння духоўная ежа
Дарослых, падлеткаў, дзяцей.

А мы ці ратуем дзіцячыя душы?
Што мы дадаём у «меню»?
Нястрыманасць, грубасць, хлусню, раўнадушша
І значна радзей — дабрыню.

І дзеці — такіх процілегласцей сведкі,
Не ўцямяць — што сёння ў цане?
Дзяўчынкі і хлопчыкі, мілыя дзеткі,
Я вам і зайздрошчу, і не.

БАЦЬКОЎСКАЯ ХАТА

Хата, хата — бацькоўская хата...
Раздзірае душу цішыня.
А жылі ж тут і мама, і тата,
З імі — я, да апошняга дня.

Як любіў я ў пасцелі, спрасонку,
Даглядаючы ціхія сны,
Слухаць стук мілагучнай даёнкі
І як сунуцца ў печ саганы.

Гэта мама — да сонца, рупліва,
Даглядаецца — ёй не да сноў.
Вось і тата падняўся маўкліва,
Закурыў і за дзверы пайшоў.

Ледзь за ім зачыніліся дзверы,
Як азваўся і ён пакрысе:
Чую стук на дрывотні сякеры,
Потым шоргат бруска па касе.

Голас мамы (жывы, незабыўны):
— Федзя! Што б гэта сёння зварыць?..
Мо капусту і бульбу ў лушпінах?
Чую татаў адказ. — Што мудрыць?

І ляжу я пад коўдрай шчаслівы,
І, здаецца, — дзівоснае сню:
Пра бацькоў і пра лёс іх руплівы,
Пра няхітрае наша меню.

Хата... хата... бацькоўская хата...
Да цябе я на крылах лячу.
Ціха тут, ты маўчыш вінавата,
Але я тут душою крычу.

МАРЫІ ЗАХАРЭВІЧ

За роляй роля — смутак, урачыстасць,
Пяшчота, гнеў, спагада, дабрыня...
Душа чысцей, чым Нарачы празрыстасць,—
Узнёсласць мары, болю глыбіня.

Жыццё падзеі закруцілі вірам,
Гады вышэй узносілі, гулі —
Ляцела ўвышыню, а сэрцам шчырым
Была з людзьмі заўсёды — на зямлі.

Паспрабавала ўсё — нядолі горкай,
Імгненні шчасця і смугу начэй,
І узышла над Беларуссю зоркай,
Якая, што ні год,— гарыць ярчэй.

НЕ ПРАЎДА

Не праўда — пачуцці не стынуць,
З гадамі цяплей нашы душы,
Яны не даюць нам загінуць
У чэрствасці і раўнадушшы.

Не праўда, што сэрцы з узростам
Згасаюць і тлеюць паволі.
З гадамі — і мараць узнёсла,
І любяць яны — як ніколі.

З узростам — усё паказное
Праходзіць, як шумнае ранне...
І будуць да скону са мною
Узнёсласць, пачуцці, каханне.

ТРЭБА ВЕРЫЦЬ

Крыкнуў певень, а ранку няма.
Памыліўся? Ці сонца спазнілася?
І хоць лета сінічцы прыснілася,
А ўсё роўна лютуе зіма...

Будзе лета і пець, і квітнець,
Прыйдзе сонечны ранак ласкавы.
Трэба толькі чакаць і хацець,
Трэба верыць у светлыя з'явы.

ЖЫЦЦЁ

Гучыць маё слова не ў шумным палацы,
Дзе свецкай няшчырасці — свет,
А ў хаце сялянскай, вярнуўшыся з працы,
Бярэ маю кнігу сусед.

Шурпатыя пальцы паслініць спачатку,
Прыткнецца плячыма ў куток —
І вусны бягуць за вачыма ўпрысядку,
Вышэптваюць кожны радок.

То з болем чытае, то раптам са смехам
Пра час і пра лёс землякоў.
І ў сэрцы яго адгукаецца рэхам
Пякучая праўда радкоў.

Ён пальцам старанна па літарах водзіць —
Кранае душу пачуццё.
Цікава суседу — сябе ён знаходзіць
У творах, пад назвай — жыццё.

І ходзіць паціху мой зборнік па хатах,
Па роднай лагойскай зямлі.
Утульна яму на далонях шурпатых,
І грэюць яго мазалі.

МАЯ ЗБРОЯ

Усёй істотай усвядоміў я:
Пустой душой «не секанеш з пляча» —
Сагнулася пяро — і без кап'я,
Зламалася пяро — і без мяча.

І сёння — ў цемры чадных гушчароў,
Свайму пяру «не затыкаю рот»,
Хаця не раз сваіх гаспадароў
«Узносіла» яно — на эшафот.

КАЛІНА

Спяць пад інеем яліны,
Сосны бачаць сны, бярозы.
Толькі ты адна, каліна,
Чырванееш на марозе.

Як, на чым вісіш? Не бачна,
Быццам вырасла з паветра.
Ах, якой ты стала смачнай
На марозе і на ветры.

Бачу, бачу — ты паспела!
Рву твае плады удзячна...
А у лесе — бела-бела,
А у роце — смачна-смачна.

ГРЭЦЫЯ

Грэцыя... Грэцыя...
Спрабаваў сагрэцца я
Ля Акропля слыннага,
Ля стала гасціннага.
Грэў пачуцці хворыя
У Эгейскім моры я.
Прад вачамі сумнымі
Пелі ночы шумныя,
Крамы скрозь багатыя,
А душы не краталі.
Дык чаго ж тут мала мне?
Дому не хапала мне!
... Ад Элады шчырае
Я ляцеў, як з выраю.

ПІШУ, ШТО ДУМАЮ

Пішу, што думаю,
  што ў сэрцы выспявае,
Каб не мяняць
  напрамкі на вяку,
Каб у радках,
  жыла душа жывая,
Каб дыхаць воляй
  кожнаму радку.

Пішу, што думаю,
  што для душы шчымліва,
Чужыя думкі
  з-пад пяра ганю...
Не дай мне, Бог,
  каб словы палахліва
Хісталіся,
  клявалі на хлусню.

КОЖНАМУ — СВАЁ

Сонна жывецца
Без намаганняў —
Не адзавецца
Радасць спазнання.

Не адзавецца,
Не адгукнецца —
Без намаганняў
Посна жывецца.

Вяла і сонна
Нехта блукае,
Хтосьці штодзённа
Вецер шукае.

Нехта пад ногі —
Толькі падлогу,
Хтосьці з дарогі —
Зноў у дарогу.

Можна — без ветру,
Можна — без поту...
Нехта — ў паветра,
Хтосьці — ў балота.

ЖЫВУ — У ІНШЫМ ВЫМЯРЭННІ

Жыву — у іншым вымярэнні,
Як лес, апалены агнём,—
Бядой знявечаны карэнні,
Бядой скалечана галлё.

Не год, не два, а цэлых дзесяць
Чарнобыль душыць спакваля —
Счарнела сонца, выцвіў месяц
І стогне хворая зямля.

І лёс ужо не перайначыць
Тут, на апошнім рубяжы.
Балюча жыць, балюча бачыць
Штодзённа новыя крыжы.

І бачыць вымерлыя хаты,
Што назаўсёды адгулі.
І кожны лёс, бядой распяты,
На роднай, змучанай зямлі.

Гады прасуюцца ў імгненні,
Рыхтуюць спадчыну сваю...
Жыву — у іншым вымярэнні,
Не, не жыву, а існую.

НАВУКА

Можна ўсё навучыцца рабіць —
Граблі, сані, машыну, ракету...
Але як навучыцца любіць?
Як напоўніць рэальнасцю мэту?

Нелюбоў — як зараза ў крыві,
Як у шклянцы вады — лыжка перцу.
І штодня не хапае любві
І зямлі, і былінцы, і сэрцу.

І знішчаецца годнасць людзей,
Ад спагады — да жорсткасці змены.
І лютуе наш век-ліхадзей,
І узводзіць нянавісці сцены.

Ад здзічэлых, замшэлых садоў
Шмат чарвівасці — мала карысці...
Як вярнуць нашым сэрцам любоў?
Дзе знайсці з ачарсцвеласці выйсце?

САМАЕ-САМАЕ

Даражэй за ўсё золата
Бліскавіца юнацкіх год.
Тое ззянне імгненнае
Грэе сэрца — усё жыццё...

Песня самая слынная —
Калыханка матуліна.
Кожны сэрцам той водар піў,
Кожны сэрцам спяваў яе...

На зямлі даражэй за ўсё
Месца, дзе нарадзіліся.
І лятуць птушкі з выраю
На радзіму адзіную.

ВЫНОСІЦЬ СМЕЦЦЕ МУШУ

Цалуюцца, мілуюцца
На плошчах, на прыпынках
З хлапцамі недаспелымі
Зялёныя дзяўчынкі.

А вечарам туляюцца,
Як тыя кацяняты,
Па ўсіх кутках хаваюцца
Гуляць у «мамы-таты».

Пракурана-прапітае,
Згубіўшае сумленне —
І гэтым знакамітае
Стварэнне-пакаленне.

Штодзённа падагрэтыя,
Прывыкшыя біць лынды,
Каго народзяць гэтыя
Нашчадкі-вундэркінды?

Пішу радкі знішчальныя,
Выносіць смецце мушу.
Хоць ёсць і ратавальная
Часцінка светлых душаў.

Але праз ілюзорнае
На праўду глянем смела:
Перамагае чорны,
А гіне колер белы.

ПАДЗЕЯ З ПАДЗЕЙ

Нядзеля. Бязвоблачна. Вольны наш час...
Гуляй, весяліся, расслабся, здаецца.
Ды нейкая шэрасць уссела на нас —
Ніхто не шчыруе, ніхто не смяецца.

І нават знаёмыя — нават сябры,
Вітаюцца посным кіўком пры спатканні,
Нібыта мы ворагі, быццам звяры,
Як быццам мы цені, нібыта мы здані.

І раптам у гэтым натоўпе людзей
Я стаў зачараваны, кінуўшы спешку,
Мяне напаткала падзея з падзей —
На твары сустрэчным убачыў усмешку!

ПЛАДЫ ЗРЫВАЮ

Жыццё мінае — шурам-бурам,
Плады зрываю.
І пад чырвоным абажурам
Век дажываю.

Ступіць бы правай — я ўсё левай,
Відаць — патрэба...
Дык вось за што Адама з Евай
Прагнаў Бог з неба!

ДАРОГА

Дарога мая, дарога —
Адно мы з табой назаўсёды.
Ад хаты маёй, ад парога —
Ухабіны і перашкоды...

Дарога мая, дарога —
Замурзаўся дзень мой шчыры.
Я вёрстаў адтупаў многа —
Ажно пяцьдзесят чатыры.

Дарога мая, дарога —
Зрываецца сэрца ў скокі,
За іншых у ім трывога,
Хто першыя робіць крокі.

Дарога мая, дарога,
Праз колькі мне вёрст памерці?..
І хоць я іду да Бога —
Абапал дарогі — чэрці.

ПАЭЗІЯ

Ах, паэзія — неўтаймаваная!
Ах, паэзія — боскі храм!
То — узорамі вышываная,
То — на сэрцы кроў, чырвань плям.
Ах, паэзія — душа ласкавая!
Ах, паэзія — горкі лёс...
Вунь тваё крыло ў небе плавае,
А яшчэ адно — ў моры слёз.

СТОГНЕ ВЕЦЕР

Стогне вецер, як шалёны,
І імчыцца дзікім лётам.
А адкуль? Напэўна, з зоны,
З той, што за калючым дротам.

Ой пабачыў ён, пабачыў,
А прывыкнуць немагчыма —
Вёскі, гарады і дачы
Зеўраюць мёртвымі вачыма.

Подых атамнага века,
Жах чарнобыльскай навалы —
Ні душы, ні чалавека,
Толькі цень бяды трывалы.

Вось чаму з мясцін тых клятых
Вецер з жахам прэч імчыцца —
І нясе ён горыч страты
І... гарачыя «часціцы».

БОСКАЯ КАРА

Калі на брата брат падняўся
І сын над бацькам нож занёс,
Падумаў Ісус Хрыстос:
— Няўжо я ў людзях памыляўся?..

І той, хто нёс любоў скрозь мукі,
З глыбінь вякоў, праз доўгі час,
Відаць, расчараваўся ў нас,
Адвёў ад благаслаўлення рукі
І пакараў — пакінуў нас...

У МЯНЕ НЕ СТАЛА МАМЫ

У мяне не стала мамы...
А чаму не гасне сонца?
А чаму не гасне месяц?
Зорачкі чаму не зніклі?

У мяне не стала мамы...
А чаму вясна настала?
Як магла зямля прачнуцца,
Калі спіць у ёй матуля?

У мяне не стала мамы...
Не магу маўчаць аб гэтым,
Не магу згадзіцца з гэтым —
І ніколі не згаджуся...

УСМЕШКА САЛЬЕРЫ

Не ламайцеся ў зачыненыя дзверы —
У пакоі тым ніхто вас не чакае.
Там усмешка не Джаконды, а Сальеры
Іншадумцаў, вальнадумцаў сустракае.

За парогам тым — не пахне беларусам,
Пах угодніцтва пакой запоўніў чадам.
Кожны там адзіным звязаны хаўрусам,
Бо сумленне перакрэсліла пасада.

Не ламайцеся — зачыненыя дзверы!
І не верце красамоўнай шыльдзе — хлусіць!
У пакоі тым — салодка на паперы,
А на справе — вельмі горка Беларусі.

ПЯТЛЯ

Вакол мяне — славутая
Славянская сям'я.
Народ яе пакутуе,
А разам з ім — і я.

Грызём пытанні спрэчныя —
Гарбацім задарма.
Не, цяжкасці не вечныя,
Бо вечнага — няма.

Ідзе бяда сустрэчная,
Але народ — у сне,
Ён багну небяспечную
Праспіць, не абміне.

І нават калі вынесе
Пакуты на гарбе,
Пятлёю з рэферэндумаў
Задушыць сам сябе.

ВАСІЛЮ БЫКАВУ

Ён не згарэў у полымі вайны,
Хаця зямля гарэла, паднябёссі,
Хоць білі кананады-перуны
Прамой наводкай па ягоным лёсе.

Ці ведаў маладзенькі лейтэнант,
Які й тады меў званне чалавека,
Што з «вертыкалі» нейкі дылетант
Яго пяру «укажа» праз паўвека?

Што ў сэрца выльюць зверху гарчыню,
Бо ім сумленне не аддаў ва ўласнасць?
Што будзе, як калісьці вышыню,
Абараняць свой погляд на сучаснасць?..

Быў строгім да яго дваццаты век,
А ён — трымаў удары, не хістаўся,
Бо жыў у ім з маленства чалавек —
І чалавекам назаўжды застаўся.

КАНТРАСТЫ

Цагельныя, нязграбныя катэджы
З усіх бакоў сціскаюць родны кут,
Як таўстапузы пасля тлустай ежы,
З'явіліся дэманстратыўна тут.

А тыя, што здароўе загубілі
За многа год калгаснай мітусні,
Сабе і на труну не зарабілі...
І хаткі іх стаяць, як у магіле, —
Гібеюць ля катэджаў — у цяні.

ДЫЯЛОГ

— Што я ў сэрцы нашу?
— Плач надзей...
— Для каго я пішу?
— Для людзей.

— А чытаюць яны?
— Аніхто!
— Кінь ты вершы, дурны!
— Ні за што!

— Для людзей?.. Што з таго?..
Што ж, пішы...
А яшчэ для каго?
— Для душы!

ДЗІВАК

Чаму так сумна на душы,
А сэрца з болем — спарышы?
Няўжо таму, што жыў сумленна?
Дзівак! А гэта, кажуць, дрэнна...

Я бедны быў усё жыццё,
Насіў з маленства лахмаццё.
Ссівеў — ні вопраткі, ні хлеба.
Дзівак! А кажуць — красці трэба...

Папрацаваў, пагараваў,
Здароўе нішчыў, жылы рваў,
Круціўся, як вавёрка ў коле.
Дзівак! Насып на хвост ІМ солі...

КЛЕТКА

•

Сцены, столь, падлога — клетка.
Я — у клетцы ўсе гады.
Клетка — гарадская сведка
Слёз, адчаю і нуды.

Клетка — мой палон ганебны,
Мне бы вырвацца з яе...
Вось чаму і ў клетцы срэбнай
Салавейка не пяе.

Я ХАДЗІЎ ПА НЬЮ-ЙОРКУ

Я хадзіў па Нью-Йорку,
Там, дзе царства «зялёных»,
Чуў чужую гаворку
Сярод гмахаў бетонных.

Лез са скуры Манхэтан —
Бляск агнёў, небаскробы.
А наўскраі, за гэтым —
Царства бедных — трушчобы.

І не бачна тут бляску,
Бруд ля кожнага дома...
Уяўляецца казкай
Тое, што невядома.

У Нью-Йорку міжволі
Я да думкі вяртаўся:
— Ні за што і ніколі
Тут бы жыць не застаўся.

НА СЦЯЖЫНКАХ МАЛАДОСЦІ

На сцяжынках маладосці
Я вышукваю кагосьці,
Мітушуся, і блукаю,
І гукаю, і гукаю.
— Як вярнуць усё адразу?..
Ні слядочка, ні адказу.

Па сцяжынках маладосці
Да цябе прыйду у госці,
Гляну з цеплынёй у вочы —
Дзень бліжэй, бліжэй да ночы.
Пералічваю гады я...
Хоць сцяжынкі маладосці —
Мы — ужо не маладыя.

НЕ ПАСПЕЎ

Усё пакіну, чым жыў імпэтна,
Чым даражыў...
Памру я ціха і непрыкметна —
Як і не жыў.

Звярнула ў бездань жыцця дарога,
Сціхае спеў...
Узнёсла марыў, задумаў многа —
Ды не паспеў...

ВЯДУЦЬ У РЫМ НЕ ЎСЕ ДАРОГІ

Перада мной — Еўропы карта...
Ці ўсе вядуць дарогі ў Рым?
Не! Бо адна бяжыць упарта
Да той зямлі, дзе рос малым.

Дзе спасцігаў азы сялянства
І мудрасць продкаў — з першых год,
Дзе беднату лічыў за панства,
Калі трапляла бульба ў рот.

Мінулага рознагалоссе —
І мамін спеў, і плач нябёс,
І боль зямлі —
Я з гэтым зросся,
Я гэта праз жыццё пранёс.

Не, не нясуць удалеч ногі,
У Рым, дзе тлуста дні гудуць.
Мяне сцяжынкі ўсе, дарогі
Сюды — ў Карпілаўку вядуць.

АПТЫМІЗМУ — ГЛЫТОК

Аптымізму — глыток,
Ды і той з гарчынёй.
Што, зямляча-браток,
Нарабілі з табой?

Гінем горш, чым ад куль,
І не бачым бяды.
Быццам мы — ніадкуль
І брыдзём нікуды.

Быццам ёсць мы і не,
Быццам будзем і не.
Жах у заўтра глядзець —
Аж мароз па спіне.

АПОШНІ ДЗЕНЬ ЗІМЫ

Апошні дзень зімы,
А не здаецца люты —
У снег, у сумятню
Адзеты і абуты.

А заўтра — сакавік,
Малодшы месяц-хлопча.
Ён белых чаравік
Не зносіць і не стопча.

Зімы — курам на смех,
А маразы трымае.
І зноў кладзецца снег,
Каб даляжаць да мая.

Апошні дзень зімы —
Няхай бы пацяплела...
Вясну чакаем мы —
Яна ж ідзе нясмела.

АД БАЦЬКОЎСКАЙ ЗЯМЛІ

Ад бацькоўскай зямлі,
Ад празрыстых крыніц
Назапасіў я сілы для ўзлёту.
І таму ацалеў сярод злых навальніц,
Што ляцеў, не пужаўся грымотаў.

Ад бацькоўскай зямлі,
Ад маіх землякоў
Прарасту, нараджуся нанова.
І тады затрапеча, праб'ецца з вякоў
І маё ўсхваляванае слова.

НАДЫДЗЕ ЧАС

Настане год, надыдзе час,
Сумненні знікнуць, нібы цені,
І прыйдуць лепшыя за нас,
Адроджаныя пакаленні.

І стануць сэрцам успрымаць
Да Беларусі прыналежнасць,
І будуць, нібы сцяг, трымаць
Высока, годна — незалежнасць.

І стане нацыяй народ,
Адкіне прыкрасць — «іншаверцы»...
Надыдзе час, настане год —
І адгукнецца ў кожным сэрцы.

ПУПЫШКА

Чаму хвалюеш ты, пупышка,
На тоненькай галінцы,
Як непрачытаная кніжка,
Як сонейка ў ільдзінцы?

О свет пупышкі, дзіва поўны,
Прыдуманы прыродай!
Прачнецца гэты свет чароўны
Лісточкам, кветкай, плодам.

О свет маленькі, таямнічы —
Загадка, кропля-казка!
Вясенні ранак маляўнічы
Пад гэтай сціплай маскай!

Не хваляваціца немагчыма
Ля кропелькі прыроды.
Ты, як цяжарная жанчына,
Што беражэ зародак.

ПАДЗЯЛЮСЯ, ЯК З РАДНЁЙ

Працавітасцю Лагойшчыны
І руплівасцю яе
Я пахрышчаны, узрошчаны —
Гэта сілы надае.

Беларускасцю Лагойшчыны,
Самабытнасцю яе
Я пасвенчаны, узрошчаны —
Гэта крылы надае.

Што здабыў і чым узрошчаны,
Падзялюся, як з раднёй,
З краявідамі Лагойшчыны,
З чалавечай дабрынёй.

ФІЛАСОФІЯ ЖЫЦЦЯ

Філасофія жыцця —
Зачараваная багна,
Шлях адвечны адкрыцця,
Да цябе цягнуўся прагна.

Лез у існасць белых плям,
Таямніц выламваў дзверы —
І жыцця ружовы храм
Набываў адбітак шэры.

Праўда — горкая. Яна
Выядае многім вочы.
І лісліваая мана
Зноў з уладай побач крочыць.

Дабрыня — усё танней,
Жорсткасць — вокладка штодзёння,
Бедны — з кожным днём бядней,
Злодзей — норма міжзаконня.

Чалавек — пылінка, ноль,
Старасць — у нагах ануча.
Мы чужы не чуем боль —
Крыўдна, сорамна, балюча.

У жыццё ідзе дзіця —
У ружовы храм без стуку...
Філасофія жыцця —
Вельмі жорсткая навука.

УСЁ, ШТО ЗМАГУ

Я гэты свет пакіну смела,
Адну мне дробязь абяцайце —
Не везці ў крэматорый цела,
Вы лепш яго зямлі аддайце.

Калі ад Беларусі мілай
Адхлыне чорны боль і ліха,
Не варухнуся — і ў магіле
Ляжаць я буду ціха-ціха.

Калі ж драпежныя маланкі
Абпаляць сэрца Беларусі,
Напружу я свае астанкі
І... у труне перавярнуся.

СТОЛ

Ах, мой стол, драўляны стол,
Стол мой самаробны,
І цябе знявечыў дол —
Стаў ты, стол, жалобны.

За табой сядзелі ўсе,
З намі — мама, тата...
Ведаў я, што прынясе
Лёс жалобу ў хату.

Але думкі тыя гнаў,
Зберагаў пяшчоту...
Час настаў, і я спазнаў
Страту, адзіноту.

Да мінулага — сцяна,
Стол не ў радасць болей.
Чарку п'ю, але яна
Горкая ад болю.

АДЗІН НАПРАМАК

У грудзі вецер і пыл у вочы,
Сярод калдобін лягла дарога.
Адзін напрамак — ужо не збочыць,
Хоць з ног збіваюць — сустрэчных многа.

Я свой напрамак лічу бясспрэчным,
Не хутка будзе лічыць так кожны,
Бо бачу многа людзей сустрэчных,
І вельмі мала ёсць падарожных.

Ісці па ветры лягчэй — паблажка,
Ды толькі вецер і смецце гоніць.
Плысці па плыні зусім не цяжка,
А супраць — плынь мне не забароніць.

Я БРАЎ РУЖЖО...

Я браў ружжо і ў лес —
на цэлы дзень,
Я браў ружжо і ў лес —
хоць кожны дзень.
О, як я трапятаў і хваляваўся!
I вось адклаў ружжо — напаляваўся.

Ляжыць ружжо —
з'ядае сталь іржа,
Туга — для паляўнічага нажа.
I лес застаўся той жа,
і дзічына,
А нейкі я не той...
У чым прычына?

Іду па лесе, падніму глушца,
Лася, лісу сустрэну ці зайца —
Заб'ецца сэрца, страпянецца звыкла,
Хвалюецца... каб гэта ўсё не знікла.

РАТАВАЛЬНАЕ ІМГНЕННЕ

Далёка... як далёка да світання...
Пануе ноч у душах, у вачах...
Асляплым людзям неабходны Данка,
Каб асвятліць у чорнай цемры шлях.

І я збіваю ногі аб каменне,
Я сам святло шукаю і агонь.
І раптам — ратавальнае імгненне!
Кладу адчайна сэрца на далонь.

І час, што праляцеў у цемры марна,
Балюча ўвасабляецца... Але
Мяне не спыніць болей змрок пачварны —
Знікае, гіне цемра пры святле!

ЧАРОЎНЫ СУМ

У восені сваё аблічча,
Ад восені не адмахнуцца.
Яна кудысьці вабіць, кліча —
Ці прамаўчаць? Ці адгукнуцца?

Іду, а думкамі далёка,
Брыду, пачуццяў светлых поўны.
І непрыкметна, крок за крокам
Заходжу ў гэты сум чароўны.

І сэрца ўсхвалявана б'ецца —
Не наглядзецца, не нажыцца!..
Другога мне не застаецца,
Як з гэтай прыгажосцю зліцца!

Я — ЗЭК

Я — зняволены, я — зэк,
Я з маленства б'юся ў путах.
Горкі мой, кароткі век
Скарачаецца ў пакутах.

Вальнадумства — не ў цане,
Крылам — не пазбегчы кары.
Вы адны заўжды пры мне,
Думкі вольныя і мары!

Я — галеча, я — жабрак.
Чым і як ўратавацца?
Як па сметніку той грак
Мушу па жыцці туляцца.

Дзе капейчыну ўварву,
І скарынчына — каштоўнасць...
Ды не гэтым я жыву,
Дзякуй Богу — ёсць духоўнасць!

Не жабрак я, хоць і зэк,
Калі думкі ёсць і мары.
Скончыцца калісьці здзек,
Гляне сонейка з-за хмары.

ЛІЧЫЛАЧКА

Не кукуй, зязюля, не мані,
Не лічы гады мае і дні.
Каб тваё прароцтва мела сілу,
Я б даўно ўжо...
Божа барані!

Я пад твой, зязюля, сумны спеў
Пасівець і пастарэць паспеў.
Не злічыць табе, хоць разкукуйся,
Што я перажыў, перацярпеў.

Вечар цішынёй накрыў зямлю.
Раптам... ледзьве чутнае лаўлю —
Раз... два... тры... І ціха.
Ну, зязюля!..
Я тваю лічылачку люблю!

ПАЗНАННЕ

Пазнаў жанчыну целам —
і мужчына!
Што і казаць —
тут кожны з нас «герой».
Складаней — сэрцам,
многім — немагчыма
Спасцігнуць таямнічы свет у ёй.

Як мала трэба сэрцу
для пазнання
Душы жаночай —
што без берагоў:
Прынесці ў гэты
вечны храм кахання
Адзінае — любоў.

ЭВАЛЮЦЫЯ

Ад усё і ўся — незалежная,
Скрозь вякі ідзе і скрозь нас,
Эвалюцыя — непазбежная
І няспынная, нібы час.

Эвалюцыя не спяшаецца,
Шлях яе не заўжды прамы.
След за ёй — усё паляпшаецца,
Пагаршаемся толькі мы.

АСІНА

На нашай дрывотні, ля хаты,
Асіна цішком завялася.
Я ў мамы пытаўся, у таты:
— Адкуль яна тут узялася?

Няўжо пасадзілі? Навошта?
— Ды не! — мне бацькі адказалі.—
Яна тут — з малога ўзросту,
А ссекчы яе шкадавалі...

Ніхто ёй расці не пярэчыў.
І жыў гэты «госць» выпадковы,
Магчыма, таму, што для печы
Асіна — халодныя дровы.

Магчыма, таму, што ў гаворках,
У прымаўках трапных, кароткіх,
Асіна названая горкай —
І лёс быў бацькоў — не салодкі.

ПАКЛОННІЦА

Нежаданая паклонніца
Зноў змяшала ноч і дзень —
Зноў са мной мая бяссонніца,
Неадступная, як цень.

Пастаянства гэта змучала —
З ночы ў ноч і з году ў год.
За жыццё мне надакучыла,
Я б хацеў — наадварот.

А калі аднойчы з вечара
Я да раніцы праспаў,
Не хапала быццам нечага,
Нібы сам з жыцця прапаў.

Час праспаны — не дагоніцца,
Думак згаслых — не вярнуць.
Будзь са мной, мая бяссонніца,
Я паспею «прыкурнуць».

УЧОРА, СЁННЯ, ЗАЎТРА

Што пабольшылі мы на зямлі?
Што забралі ў яе назаўсёды?
Кім мы будзем, і ёсць, і былі?
Хто мы — ветразі ці перашкоды?

Што пабольшылі?..
О-о! Не злічыць
Брудных плям і бяздумнай дурноты —
Асяроддзе ў пакутах крычыць,
Стогнуць нетры ад нашай «пяшчоты».

Што забралі?..
Ачнёмся пасля —
Пакаранне-расплата чакае.
З году ў год сірацее зямля,
Кожны год нехта, нешта знікае.

Хто мы ёсць?..
Будзем кім праз гады?..
Сёння круцяць віры нашу лодку,
Заўтра мы — за глыточак вады,
За паветра — клыкамі у глотку.

РАДАВОЕ ПАМЕСЦЕ

Радавое памесце —
Мой палац успамінаў.
На святым гэтым месцы
Сэрца колісь пакінуў.

Сум — маёнтак мой кроўны,
А над ім развысока
Дах узнёсся шыкоўны —
Дах з нябёс і аблокаў.

Туманы над лугамі —
Нібы ветразь парчовы,
Дываны пад нагамі —
Пах атавы шаўковай.

Бор — мой сад ля палаца,
Мой квятнік — краскі ў полі.
Хіба мог я расстацца
З гэтым скарбам? Ніколі!

Я магу вас прывесці
Да калыскі адзінай...
Радавое памесце —
Боль маіх успамінаў.

Я ТАТУ АПРАНАЎ

Я тату апранаў апошні раз,
Хаця раней не апранаў ніколі.
Ён ціха адышоў у іншы час,
У іншы свет пайшоў з жыцця-няволі.

Калісьці — дужы, спрытны, малады,
Цяпер ляжаў — сухенькі і зжаўцелы...
Калгасы, войны, бедната, гады
Жыццё да кроплі высмакталі з цела.

... Ёсць неўміручасць — можа, й не мана,
Душа на неба, кажуць, адлятае.
Дык дай жа, Бог, каб бачыла яна,
Як горка мне, як таты не хапае.

ЛЕС ПАСЛЯ БУРЫ

Лес быў калісь — мора гушчароў,
Прыцяніў ён многа рэк, рачулак,
Многа розных прытуліў звяроў,
Шмат і птушак тут знайшло прытулак.

Дрэвы ў сіле, нават маладняк,
Падпіралі неба, як званіца.
І мацнелі, і раслі у смак,
А пад імі — ягаднік, грыбніца.

Там, дзе ёсць грыбніца,— ёсць грыбы,
Ягаднікі ёсць — і ягад мора.
Гэта ўсё расце і без сяўбы —
Тут шчыруюць фауна і флора.

Ёсць і тут падставы для грызні:
Каб не быць апошнім зачухонцам,
Не гібець зародкам у цяні,
Трэба замацоўвацца пад сонцам.

Ну, вядома — у дубоў няма
У святле і сонцы недахопу.
Дуб — магутны самы нездарма,
Ён заўжды праб'е «акно ў Еўропу».

Бор сасновы — на манер травы,
Нібы ён расчэсаны з пяшчотай.
Шчыльна — галава да галавы,
Ён расце і ззяе пазалотай.

Лёгка бор хваліць на ўсе лады,
Бо не тоіць ён другім пагрозы.
Можа, й елка завітаць сюды,
Часта карагодзяць тут бярозы.

Іншае зусім — яловы лес,
Ля яго карэнняў — ноч, здаецца.
Калі хтосьці з дрэў пад елкі ўлез,
Той ужо да сонца не праб'ецца...

Так ці сяк, а дрэвы ўсё ж раслі,
Тут усё жыло, што жыць хацела.
Ды вятры знянацку загулі,
А за імі й бура наляцела.

Хто — ламаўся ўшчэнт без барацьбы,
Хто — чапляўся за зямлю адчайна.
Гінулі і многія дубы,
Што паўкараняліся нядбайна.

І зрадзелі, паляглі лясы,
І зямлю пабілі плехі-плямы,
І не бачна ўжо былой красы
Пасля гэтай буры, смуты-драмы.

Карані вакол ды кучы дроў —
Ім не адрадзіцца, не падняцца...
А на месцы тых гаёў, бароў
Зараснік пачаў укараняцца.

Беспародных парасткаў — сцяна
Ды быльнёг, аж блытаюцца ногі —
Усё тое, грош чаму цана...
Адным словам —
Краявід убогі...

ДАЖЫЎСЯ

Пачатак апошняй дарогі —
Выносяць нябожчыка з хаты
І кідаюць кветкі пад ногі —
Плыве ён, з труною узняты.

Па кветках выносяць — пашана!
Нарэшце «дажыўся», нябога.
Жабрак, а выносяць, як пана,
Шкада, што не бачыць нічога.

Капейкі апошнія стрэслі,
Залезлі ў пазыкі па вушы —
Затое нябожчыка неслі —
Таптай цюльпаны і ружы.

КАЛІ ПАМІРАЕ ПАМЯЦЬ

Страты балюча раняць,
Сэрца крывавіць імі.
Калі ж памірае памяць —
Жывых не лічу жывымі.

Калі памірае памяць,
Жахлівасць душу нявечыць.
Заплямяць сабой, захламяць
Тканіну жыцця пустэчы.

Калі памірае памяць,
Тады не Сусвет — ашмёткі.
І многім складана ўцяміць:
— На чорта бываюць продкі?..

ЧОРНЫ ГОД

Год майго нараджэння...
Ты — мая калыханка!
Запаліў ты праменне
Майго ціхага ранка.

Цэлы свет каляровы
На мяне ты абрынуў,
Але ранак ружовы
Нечакана загінуў.

Страціў год каляровасць,
Як ад жорсткай хваробы.
Цень упаў на ружовасць —
Цень бясконцай жалобы.

Год майго нараджэння —
Год і смутку-навалы...
Падышоў да сканчэння
Шлях жыццёвы Купалы.

ВОСЕНЬ НА НОСЕ

Пахне бульбоўнікам — восень на носе,
Выскачка кроп запалоніў гарод.
Лета прыцішыла рознагалоссе
І адыходзіць надоўга — на год.

Быццам нябачны, нячутны гадзіннік
Круціць і дні, і надвор'е, і нас.
Восень на носе — падводзіцца вынік:
Плённа ці марна патрачаны час.

Восень — вяселлі, дакопкі, дажынкі,
Пот хлебароба на цёплай раллі...
Падае выспелы яблык з галінкі —
Цяжка і глуха ў далоні зямлі.

Я З ДАРОГІ ЗБІЎСЯ

Месяц, быццам у падушку,
Ў хмару праваліўся.
Я згубіў сцяжынку-стужку,
Я з дарогі збіўся.

Хоць бы разбудзіў абшары
Ветрык на хвіліну,
Можа б, выглянуў з-за хмары
Месяц-гультаіна.

Але ціха. На падмогу
Не імчыцца вецер...
Я і сам знайду дарогу
Да адзінай (дзякуй Богу)
Прыгажуні ў свеце.

ЛЕТУЦЕННЕ-КАЗКА

З летуценнай казкай
Час юнацкі ладзіў...
Як дзяўчыну-краску,
Я бярозку гладзіў.

На Вялікім Полі
Хутка падрастала.
Я яе ніколі
Не мінаў, бывала.

Дрэўца прыгажосцю
Лашчыла мне вока
І чакала штосьці
Сумна, адзінока.

Абдымаў я белы
Ствол, нібыта цела,
А яна нясмела
Лісцем шапацела.

Аб'ядналі лёс мы,
Нібы сэрца з мэтай.
Сустракалі вёсны
Мы з бярозкай гэтай.

Раптам паміж намі
Пралягла нядоля —
Роўнымі шнурамі
Узаралі поле.

А яе — з карэннем...
І — упала цяжка.
Вось і летуценне,
Вось і знікла казка...

І не дапаможа
Ёй ніхто падняцца.
А было ёй, можа,
Як і мне — шаснаццаць...

ДОЛЯ ПРАЎДЫ

«Грэх — у мех, а сам — наверх...» —
Гэта жарты, гэта смех.
Ёсць у жартах доля праўды —
Гіне час сярод уцех.

Груз цяжкі — мае грахі,
Вось ён — поўныя мяхі.
Каб падняць брыду такую,
Пэўна, лопнуць трыбухі.

Відавочная віна —
Кубак грэшны піў да дна...
Мац! А вось і дабрадзейнасць —
Толькі торбачка адна!

ВЯСНА

Вясна, вясна! Чаму з гадамі
Ты прыгажэй і даражэй?
Ці не таму, што побач з намі
Зіма?..
Яна бліжэй, бліжэй...

Ці не таму, што за плячыма
Жыццё ў пакутах, з сівізной,
Што нам расстацца немагчыма
З юнацтвам — са сваёй вясной?

Вясна, вясна! Душы квітненне!
І ўсё ж зіму — не абміну...
О колькі розных пакаленняў
Прайшло ў нябыт цераз вясну...

ПУСТЫНЯ

Пустыня... пустыня... пустыня...
Патрачаны сілы дарма.
І кроў закіпелая стыне
Ад жаху — канца ёй няма!..

Калі гэты жах не адкінуць,
Пустыня зламае, сагне.
Ці выйсці з яе, ці загінуць —
Другога не дадзена мне.

Я ледзь не здаюся часамі,
Прыпынкі — часцей і часцей.
Пачвары з хвастамі, з вусамі
За ногі грызуць да касцей.

А выстаяць трэба, адбіцца,
За крокам павінен быць крок.
Гарачую кроў, як вадзіцу,
Глытае гарачы пясок.

Здаецца — радзіўся б нанова,
Каб тут, сярод гэтай брыды,
Пачуць бы мне роднае слова —
Радней, чым глыточак вады.

Яно — як туга па Радзіме,
Яго тут — спаўна ацаніў...
Пустыня... пустыня... пустыня...
Няўжо я ўсё гэта прысніў?

ПРАВАКАЦЫЙНЫЯ ДУМКІ

Чаму ты, верш мой, не каўбаска,
Не парасячая нага?
Зрабілася б жыццё як казка —
Стаяла б да цябе чарга.

Калі ж паддацца думкам гэтым,
Што ў верш пракраліся тайком,
Павінен быць я не паэтам,
А ў скуралупні — мясніком...

Не! Лепей паміраць без хлеба,
Але такой чаргі не трэба!

ПЛАЧ КНІГАЎКІ

Плача, мітусіцца
Кнігаўка над лугам —
Будзе луг касіцца,
Узарэцца плугам.

А між купін сонных,
Лазнічок дзе рэдкі —
Дом безабаронны —
У гняздочку дзеткі.

Ад бяды-суседкі
Як абараняцца?
Мо паспеюць дзеткі
На крыло падняцца?..

Я ЖОНЦЫ ЗДРАДЗІЎ

Я жонцы здрадзіў — і не раз...
Не! Не адну яе кахаю!
Я ў Мінску з ёй апошні час,
А па Карпілаўцы ўздыхаю.

Пакляўся я любіць адну,
А клятву шмат разоў парушыў,
Бо закаханы і ў вясну
На ўсё жыццё сваё — па вушы.

Не хопіць пальцаў — столькі ёсць
У сэрца палкага «каханак»:
Гэта — і лета прыгажосць,
І спеў птушыных калыханак.

І восеньскі мой родны кут,
І далягляд, зімой прыбраны...
Я ў родны край — у гэты цуд,
Даўно, з маленства закаханы.

ПЕСІМІЗМ

Здаюся нейкім непатрэбным,
А часам — лішнім у жыцці...
Ці не пара ў нябыт сысці?

Усё сшарэла і панікла,
Вакол — свядомасці клады...
Надоўга гэта — на гады.

У паміраючай надзеі
Дыханне, пульс — каля нуля...
Замёрлі неба і зямля.

ЧЭРВЕНЬСКАЯ НОЧ

Чэрвень...
Цемра...
Ноч настала...
Дзесь салоўка засвістаў...
Лес растаў.
Зямля растала.
Ты растала.
Я растаў.

Ў цёмным небе — вочкі зорак,
Там і нашых душ святло.
Нам з табою разам — сорак,
Ты — крыло.
І я — крыло.

Ноч — у казачнай карэце
Нас імчыць далей, далей...
І няма нікога ў свеце,
Толькі мы і салавей.

ЗМАЛКУ Я ВУЧОНЫ

«Атэстат» мой у цане,
Змалку я вучоны —
Адукоўвалі мяне
Плуг, каса, бароны.

Да складаных тых навук
Не слабела цяга,
Бо не раз з бацькоўскіх рук
Розум несла дзяга.

Са спіны я пот страсаў
І... «вучоным словам»
Без памылак ліст пісаў
Пугаю — каровам.

Плуг раллі пісаў лісты,
А каса — пракосам...
Я даўно з канём на «ты»
І з уласным лёсам.

ДЗЕВЯТЫ ВАЛ

Узнікнуць надзеі раптоўна — і таюць...
То сам сабе Бог, то — зняволены нейчы,
То чуеш, як крылы ў цябе адрастаюць,
То іх абсякаюць па самыя плечы.

То ўверсе, то ўнізе — па хвалях жыццёвых,
То неба ўздымала, то бездань глынала...
Бязглуздзіца розных людзей выпадковых
Намнога жахлівей дзевятага вала.

ПЛАЧ ДУШЫ

Дай мне веру, дай мне сілы,
Божа ўсемагутны!
Над табой раскрыю крылы,
Родны край пакутны.

З вышыні, дзе сонца, зоры,
Буду я маліцца
За твае лясы, азёры,
Родная зямліца.

За тваіх дзяцей, што ціха
Ад Чарнобля гінуць.
Хай бяда, пакуты, ліха
Ад цябе адхлынуць.

Зазірні, надзея, ў вочы,
Выратуй нас, Божа!
Як нам выйсці з гэтай ночы?
Хто нам дапаможа?

Я вазьму твае рукі
у рукі свае,
Хай самкнецца кахання
чароўнае кола,
Хай убачыць Сусвет,
што любоў існуе,
Што яна нараджае
надзею наўкола.

Нас ламалі падзеі,
стагоддзі гулі,
Мы і самі не раз
на касцях балявалі.
Мо таму мы дагэтуль
не зніклі з зямлі,
Што, усё растаптаўшы —
любоў захавалі?

ДАВАЙЦЕ!..

Давайце збіраць каменне
І сеяць дабра насенне!
Давайце!

Сучаснікі! Продкі! Нашчадкі!
Збірайма! Пачнем! Завершым!..
— Дык што ж стаіцё вы, браткі?!
— А хто з нас сагнецца першым?..

І хтосьці, як кажуць, выдаў:
— Той першы, хто іх раскідаў!
... І сеецца зноў насенне
Не ў глебу, а на каменне...

ЗДЗЯЦІНІЎСЯ Я

На самае дно
Спускаюся... маць!
Памёр бы даўно —
За што пахаваць?

Зноў гол як сакол —
Пытанняў праз край:
І жонка — як вол,
І сам — не гультай.

Скарбонка мая —
Ні ўзяць і ні даць.
«Здзяцініўся» я —
Пачаў галадаць.

ВЕЧНАЯ ЖАЛОБА

Я па «зоне» шастаў
з пэндзлем, сумам, болем —
Сустракаўся з лесам,
сустракаўся з полем,
З цішынёй пякучай,
з плачам навальніцы,
З горам — на гаротнай,
кінутай зямліцы...
Ні дзяцей, ні песняў,
ні руплівых ранкаў —
Мёртвае зацішша
каля мёртвых ганкаў,
Мёртвае бязлюддзе
ля дзвярэй распятых —
Кнігаўка галосіць
па забітых святах.
Не злічыць усмешак —
тут закатаваных,
Паламаных лёсаў,
сэрцаў адарваных.
У крыві — хвароба,
у душы — хвароба...
І над Беларуссю —
вечная жалоба.

ЛЮБЛЮ ЦЯБЕ, МОЙ РОДНЫ КРАЙ

Люблю цябе, мой родны край,
Такім, як ёсць.
Твой сум і гора цераз край,
І прыгажосць.

Люблю цябе, мой родны край,
Хоць цэзій гне.
Не адцвітай, не адмірай —
Усё міне.

Люблю цябе, мой родны край —
Неа-Садом...
Магчыма, за мяжою рай,
А тут — мой дом.

НЕ ЧЫТАЙЦЕ МЯНЕ...

Мне, чытач, твой прысуд
Будзе бачыцца ў сне...
Не, не здзейсніўся цуд —
Я адстаўлены ў кут...
Не чытайце мяне.

Засмучае душу —
Пошласць, кроў у цане.
Я ж — пра мову пішу,
Боль у сэрцы нашу...
Не чытайце мяне.

Я пішу пра зямлю
І пра пот на спіне.
Я Радзіму люблю,
Я ў пакутах не сплю...
Не чытайце мяне.

Можа, ўнукаў — Пегас
На ляту не міне?..
Пройдзе эра каўбас,
Прыйдзе творчасці час —
Прачытаюць мяне.

ЗАЙМАЮСЯ НЕ ТЫМ

Займаюся не тым,
што хочацца душы,—
Стаў з памяці губляць
сваёй матулі слоўцы,
Бо езджу на метро,
хаджу ў капелюшы,
А ездзіў на кані
і вырас у ватоўцы.

Абставіны жыцця
ад мэты адвялі,
Знявечыла душу
сячкарня гарадская.
А хочацца назад —
так цягне да зямлі,
Лагойшчына мая
мяне не адпускае.

Займаюся не тым —
і вельмі шмат згубіў,
Насіў усё жыццё
сваёй нядолі клункі.
У чэргах, мітусні
шмат вершаў загубіў,
У пошуках яды
мае згасалі думкі.

Я кропельку цішком
сціраю са шчакі,
Няпрошаны камок
каторы раз глытаю...
Нялёгка сёння ўсім.
Ці ж я адзін такі?
І не дапішам мы,
і шмат не дачытаем.

НАЗАЎСЁДЫ, НАЗАЎЖДЫ

Боль і плач, а мне — Радзіма,
Змрок — усе мае гады,
Але я з табой адзінай —
Назаўсёды, назаўжды.

Нешта чаднае ўдыхаю,
Штось атручанае п'ю...
Родны край, я адчуваю
Боль тваю, бяду тваю.

Гэты чад, атруту-долю
Мне да кропелькі пакінь,
Толькі ты ляці на волю
У бязвоблачную сінь.

ПРЫМАЦЬ ЦІ НЕ ПРЫМАЦЬ?

Прымі — усё, што ёсць,
Прымі — якое ёсць —
І згіне маладосць,
І звяне прыгажосць.
І будзе чуцца: «...мацьǃ»,
І будуць лёс ламаць.
Наломяць столькі дроў,
Што — паспявай прымаць...

СНЯЖЫЦЬ

Ужо папахвае зімой,
Сняжыць, паветра халаднее...
Куды прывёў жыццёвы мой,
Такі складаны шлях мой? Дзе я?

Навокал людзі — я між іх,
Ніяк не разбяруся з імі:
Ці я — чужы сярод сваіх,
Ці сталі многія чужымі?

Ці так і будуць дні сняжыць?
Ці прыйдзе сонца з цёплым маем?
Ці выжывем і будзем жыць?
Ці глухнем, слепнем, дажываем?..

КРЫНІЦЫ МОВЫ

У кніжнай краме — выданняў мора
(А мне казалі — няма паперы...),
Вось тут для слоўца — абсяг-прастора!
Адчынім разам у краму дзверы.

О кнігі, кнігі! Здабытак-святасць!
Прылаўкі вабяць — на іх духоўнасць.
Аж рэжа вочы тамоў стракатасць,
Аж ззяе глянец, крычыць шыкоўнасць.

Пабеглі вочы, нібы па красках,
Па розных вокладках, па глянцы...
А з іх страляюць забойцы ў масках,
На іх шкілеты выводзяць танцы.

На іх — дэбілы, на іх — анёлы,
І кроў сцякае з дзіцячых твараў.
І не злічыць тут кабецін голых
У розных позах сярод пачвараў...

І раздзіралі душу пытанні,
І цесна думкам на сцежцы вузкай.
Хацеў я крыкнуць: — А дзе выданні
На нашай мове, на беларускай?..

Хацеў я крыкнуць, ды хто пачуе?
З кім падзяліцца балючым жахам?
Свядомасць наша яшчэ начуе
Пад спарахнелым, аджыўшым дахам.

І нашых продкаў святыя словы
Піхае ў цемру сляпая мода...
А ёсць жа кнігі — крыніцы мовы,
А ёсць жа кнігі — душа народа.

Я ў тыя кнігі ўчытаўся рана,
Я іх у сэрцы нашу з маленства.
І пераҗыць ім наканавана —
І камерцыйнасць, і ўлад шаленства.

А ВЯРТАЕМСЯ...

— Ці сустрэнем дзень мінулы?
— Немагчыма!
— Ну а век мінулы?
— Скулу! Немагчыма!
— А ці вернемся ў пячору?
— Немагчыма!
— А ў зародкавае ўчора?
— Немагчыма!
Што прыстаў ты з «ці магчыма?»,
Што пытаешся?
Ці ж глухі ты: не-маг-чы-ма!
— А вяртаемся...

ЗВАРОТ ДА ПРАЦІЎНІКАЎ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Найміце перакладчыка, панове,
Каб не ламаць дарэмна галавы,
Бо я пішу на незнаёмай мове —
На той пакутнай беларускай мове,
Пераступілі праз якую вы.

Найміце з перакладчыкам і ката
(Было не раз такое на вяку),
Бо тое ўсё, пра што пішу я свята,
Вы сэрцам ненавідзіце заклята —
Вось кат маю і адсячэ руку.

А думкі? А язык? Ён будзе мовіць —
І думкі пацякуць ракою слоў!
А каб спыніць на роднай мове споведзь,
Вам прыйдзецца мяне абезгаловіць...
Але не ссекчы вам усіх галоў!

БЕЗГАЛОВІЦА

Мацюком хачу накрыцца,
Слоўмі некультурнымі:
— Век вучыліся як быццам —
Паміраем дурнямі.

Калі дорым чорту душы,
Хто ж за нас памоліцца?..
Што за вочы? Што за вушы?
Што за безгаловіца?

ЛЮБОЎ

Што такое любоў?..
Адказаць ці магчыма?
Нешта значна шырэй,
чым «жанчына — мужчына»,
І глыбей гэта нават,
чым «маці і дзеці»,
І вышэй, чым адзінае
сонца у свеце.

Што такое любоў?
Адказаць не бяруся.
Можа, плач Беларусі
за лёс Беларусі?
Немагчыма любіць,
не любіўшы Айчыну,
Мову гэтай Айчыны,
дзіця і жанчыну.

НЕ МАГУ НЕ ПЛАКАЦЬ

Светлай памяці
Кардаш Тамары Сцяпанаўны

Пінск і Піна не пачуюць болей
Срэбра смеху, цеплыню гаворкі...
Над тваёю доляй і нядоляй
Сёння крыж стаіць, як гора, горкі.

Сэрца успамінамі нявечу,
Думкі б'юцца птахамі аб вечнасць.
І я ўдзячны лёсу за сустрэчу,
Я кляну яго за недарэчнасць.

Ах, як рана, як неспадзявана
Шлях жыццёвы робіцца мінулым...
Вось яшчэ адна крывавіць рана —
Не магу не плакаць сэрцам чулым

1997

ДАЛЬНЯЯ ДАРОГА

Незалежнасць на паперы —
Радасці не многа,
Мала крок зрабіць за дзверы —
Мае быць дарога.

Хоць на ёй заўжды былі
Хібы, перашкоды,
Па дарозе той прайшлі
Многія народы.

І рабіўся вольным той,
Хто ішоў да мэты
З незалежнаю душой,
Верай абагрэты.

ХАЧУ ПАКІНУЦЬ НА ЗЯМЛІ

Пра ўсё — як цяжка мы жылі
Сярод смугі,
Хачу пакінуць на зямлі
Радок-другі.

Пра наш такі няўдалы ўзлёт,
Зламаны лёс,
Пра крык душы, пра сцяты рот,
Пра плач без слёз.

Як абудзіць мы не змаглі
Свае мазгі —
Хачу пакінуць на зямлі
Радок-другі.

ХРАНАЛОГІЯ ПАКУТАЎ

Расштукавалася наша стагоддзе —
За рэвалюцыяй — смута, вайна...
Коціць і коціць па нашым народзе
Голад, галеча, злачынствы, мана,

Здзекі, калгасы, падаткі, бяспраўе,
Лютасць жахлівая новай вайны.
Партыі — слава, астатнім — бясслаўе,
Многіх за краты — віна без віны.

Лепшае дзецям!.. А дзеці марнелі.
Моладзі крылы!.. А моладзь паўзла.
Бедная большасць — няўмольна бяднела,
Меншасць — у сытым багацці жыла.

Костка — працоўным, уладзе — шыкоўнасць...
Праўда, ў адным раўнапраўе было:
Роўна дзялілі на ўсіх бездухоўнасць,
Гэтае зелле буяла, цвіло.

Потым Чарнобыль... І чорная доля
Стала чарней, чым начэй карагод.
Край наш знямогся ад смутку і болю,
Край наш канае, згасае штогод.

Век адыходзячы, страшны, дваццаты...
Вось і яшчэ падарунак для нас —
Бездань між душамі... Хто вінаваты?
Мы, што стварылі ўсё гэта? Ці час?

Не! Непрыстойна ківаць на стагоддзе!
Мы вінаватыя — творцы бяды.
Пусткі «садзілі» на ўласным гародзе,
Нішчылі душы, ішлі ў нікуды.

Самі згубіліся, моладзь губляем,
Вернем упарта на пройдзены шлях,
З палітыканствам у гульні гуляем,
Вынік адзін — на бабах, на нулях.

Зноў бездухоўнасці зелле буяе,
Беднасць — да бедных, сядзіць на гарбе.
Моладзь — без крылаў, маленства — канае,
Кожны ратуецца — сам па сабе.

МЯСЦІН У НАС ПРЫГОЖЫХ МНОГА

Мясцін у нас прыгожых многа,
З маленства сэрцам іх люблю.
Лагойшчына — бліжэй да Бога
За ўсю раўнінную зямлю.

Мой край — пагоркамі багаты,
Чаруе кожны закуток.
Аблокі лашчыць лес кашлаты,
Яліны поруць Богу ў бок.

Малым — свядома і даросла
З'яднаўся з гэтаю зямлёй.
Дагэтуль мару тут узнёсла
І плачу сэрца глыбінёй.

ЗРЫВАЦЦА СЭРЦА ПАЧАЛО

Зрывацца сэрца пачало
З сваёй арбіты —
Адгаравала, аджыло
Гады-ліміты...

Няўжо — у вечную турму
На радасць «шобле»?
Няўжо ж у рукі не вазьму
Я «Горкай кроплі»?

СУДНЫ ДЗЕНЬ

Выток жыцця... Зародкавасць, радзіны...
І вось рака майго жыцця цячэ!
Мой судны дзень і судная гадзіна
Нябачныя — наперадзе яшчэ.

Жыву-брыду... то плённа, то марудна,
То мары ў сэрцы, то падзей асцё...
Знянацку, раптам дзень прыходзіць судны,
Бо, як маланка, грэшнае жыццё.

ЗАПАВЕТ

Ёсць запавет для кожнага спрадвеку:
Хоць дрэўца пасадзі за доўгі век,
Дом пабудуй, жыццё дай чалавеку —
Тады і сам ты — жыў як чалавек...

Пасерабрыў мне скроні час няспынны,
Усё цяжэй-цяжэй мой скарб — гады...
Расце дачка, стаіць мой дом гасцінны,
Ужо даўно дае мой сад плады.

Але без угнаення, палівання
Здзічэў бы сад, пачаў бы высыхаць.
Так і дзіця — яно без выхавання
Пачне, як кажуць, на сабак брахаць.

І дом не абагрэе аніводны
Без чуласці, сямейнай цеплыні,
Ён, як нябожчык, жудасны, халодны,
Ён і не вабіць — Божа барані...

О-о! Гэта проста — дрэўца ткнуць у глебу,
Звязаць бярвенцы, нарадзіць дзіця.
А потым — сэрца аддаваць ім трэба,
Любіць і песціць — да канца жыцця.

НАТХНЕННЕ

Сёння — чысты ліст паперы,
Ані слоўка, ні радка...
Зачыніла шчыльна дзверы
Асцярожная рука.

Ад парога да пасцелі —
Шлях сумненняў і надзей.
Сэрца б'ецца звар'яцела,
Вырываецца з грудзей.

Раптам — апякло дыханне,
Захапіў вулкан жыцця:
На дваіх — адно каханне,
Высь і бездань пачуцця!

Ноч — кароткае імгненне,
А каханне — на вякі...
Заўтра выльецца натхненне
У гарачыя радкі.

«НОВЫЯ БЕЛАРУСЫ»

«Новыя беларусы» —
нешта небеларускае:
Сала не любяць з цыбуляй —
ім падавай крэветкі,
Бульбу ў лушпінах не вараць —
«мыла» ядуць — бананы.
Каню пад хвост не глядзелі —
затое на «мерсах» гойсаюць.
За «дзякуй» не дапамогуць —
крый Бог, — за долар задушацца...
Добра ўсё гэта, сучасна.
Ешце крэветкі з бананамі,
За працу бярыце грошы,
фарсіце ў шыкоўных машынах.
Але... назавіце мне зараз
вашу Радзіму адзіную...
Ціха... Не чую адказу.
Скажыце тады, калі ласка,
Хоць слова па-беларуску...
Зноў не пачуў я ні гуку...

«Новыя беларусы», дзе беларускасць ваша?..

РОЗНЫЯ ПОГЛЯДЫ

Хоць дарогі канец, не пачатак,
І гады не ў цане,
Заглядаюся я на дзяўчатак —
І яны на мяне.

Калі так — не ў узросце прычына,
Ні пры чым тут гады.
Што казаць — перад вамі мужчына —
Прыгажун, хоць куды!

Я за гэтую думку чапляўся
Аж да гэтага дня.
Аказалася, што памыляўся,
Думка — самахлусня.

Я гляджу на дзяўчатак запальна,
Як прамень з-за гары,
А яны на мяне — спачувальна:
Вунь... ідзе пень стары.

ПРОЦІСТАЯННЕ

Душа і цела... дух і плоць...
Змаганне і процістаянне...
Каб грэшнасць цела пабароць,
Трымае плоць душа-аброць —
У паслушэнстве, пакаянні.

А я, як перабежчык той,
Кручуся між душой і целам.
То памагу душы святой,
То з бессаромнай слепатой
Мяшаю чорны колер з белым.

УСЕ МЫ — ЗЕМЛЯКІ

Як плынь адной ракі —
Пад сонцам людзі.
Усе мы — землякі
Былі і будзем.

Цяжкі нам выпаў час —
Да грэху прагнасць.
Таму ляжыць на нас
За ўсё адказнасць.

Мы — ад адной Зямлі,
Усе — зямляне:
Лакеі, каралі
І лагайчане.

Адна бяжыць праз час
Жыцця дарога.
І Бог адзін у нас,
Хоць вераў многа.

НЕ ВЕРУ
Ў ВЫПАДКОВАСЦЬ

Рэальнасці суровасць
Змагацца прымушае.
Не веру ў выпадковасць,
Што лёсы пагаршае.

Заўчасна паміраем,
Пакутуем і плачам.
Мы самі лёс ствараем
Такі, што век батрачым.

Вось і жывём мы зрэбна,
На шыі з абцугамі.
А працаваць патрэбна,
Апрача рук — мазгамі.

ЗБОРЫ

З дзіцячых год збіраемся кудысьці,
Спяшаемся, спазняемся заўжды —
То ў школу, каб азы навукі грызці,
То на гулянкі — час жа малады.

А потым — падганяе нас работа,
І зноўку зборы, калаўрот жыцця:
То ледзь хапае часу да адлёту,
То да ад'езду, то да адплыцця.

І толькі як зірнём у вочы Богу —
Пры развітанні робім адкрыццё:
Дык гэта ж мы ў апошнюю дарогу
Збіраліся з маленства — ўсё жыццё.

ПРЫПЛЮСУЙЦЕ

На якім рубяжы
Я памёр? Не гадайце!
На магільным крыжы
Пра мяне прачытайце.

Нарадзіўся — тады,
Раз і — лапці адкінуў...
Вось і ўсе вам гады —
Жыў — памёр. Ці загінуў.

Але й гэта — хлусня!
Дзе той час, першы самы?!
Дзевяць месяцаў я
Жыў у чэраве мамы.

Жыў сусветам сваім,
Бо зародак, як завязь,—
Зараджаецца ў ім
І любоў, і нянавісць.

Зараджаецца злосць,
Дабрыні свет нябачны...
Можа, гэта і ёсць
Час жыцця — самы значны?

Вось — і вынік прамы:
У віры дзён-паводак
Карыстаемся мы
Тым, што ўцяміў зародак.

І таму — у труне
Сон-спакой не сапсуйце:
Дзевяць месяцаў мне
Да жыцця прыплюсуйце.

КРЫВОЕ ЛЮСТЭРКА

Едрыт тваю качалку! —
Эх, расхвашчу цяперка
На дробныя кавалкі
Хлуслівае люстэрка!

Калі яно скрывела?!
У ім я — незнаёмы:
І галава ссівела,
І вочы — студні стомы.

Не! Я не згодзен цалкам
З адлюстраваннем-бракам!
Люстэрка — вон, на звалку,
Навошта мне крыўляка!

Я ТАК МАЛА ХАЦЕЎ

Мне бы з лаўкі зваліцца —
            і ..... не ўдарыць,
Мне б ісці па жыцці
            без пакутаў і смутку,
Мне б жар-птушку злавіць,
            не спаліўшы далоні...
Я ж так мала хачу —
            нешта збыцца павінна.

* * *

Як я з лаўкі зваліўся —
            адбіў адно месца.
У штодзённым жыцці —
            і пакуты, і смутак.
На далонях маіх —
            ні слядочку апёку,
Бо цямнутка вакол —
            не злавіў я жар-птушку...
Як я многа хацеў —
            не збылося нічога.

ВЕЧАРЫНКА

Жыло такое слова — «вечарынка»,
Не сурагат сучасны — «дыскатэка».
Яна дарыла водар адпачынку,
Не нішчыла — стварала чалавека.

Збіралася заўжды з усёй акругі
Натоўпам моладзь, хто — і ў адзіночку,
Каб танцаваць, але не «бугі-вугі»,
А вальсы, полькі, кракавяк і «ночку».

Чуваць здалёк — спявалі галасіста,
Сцякаліся, нібыта з песняў рэчкі.
Старыя бабы чынна і ўрачыста
Займалі лавы, кінуўшы запечкі.

Хто з кім? Хто ў чым?.. Усё пад іхнім вокам,
Ці так, ці не выдрыгваеш нагамі?..
І гэтак аж да раніцы, з падскокам,
У іх пад носам круцішся кругамі.

Каб не падацца недарэчным, слабым,
Да ста патоў выкладваешся ў танцы,
Бо кожны хоча спадабацца й бабам,
А не адным каханым і каханкам.

Назаўтра ж бабы — што за кожным сочаць,
Па вёсках пусцяць слых пра вечарынцаў.
Тады бацькам ці сорам выесць вочы,
Ці можна будзе дзіцем ганарыцца.

... Над лесам ранак раздзімаў вуголлі,
Бабуль сустрэлі іх куткі-запечкі.
І паплылі назад па наваколлі —
Па ўсіх напрамках спевы, нібы рэчкі.

НЕПАЗБЕЖНАЕ

Б.І. Сачанку

Ці думала, мохам паросшая глыба,
Што парастак — той, што цягнуўся да промняў,
Скрануць яе здольны, да сонца прабіцца,
Да неба блакітнага, велічных зорак?..

І трэснула мёртвая, чорная глыба
Ад парастка кволага — сілы магутнай,
Бо глыбе спрыяла аджыўшая цемра,
А парастак браў свае сілы — у сонца.

СВЕДКІ ТРАГІЧНЫХ ПАДЗЕЙ

Быццам асколачкі ночы,
Цьмяна блішчаць у людзей
Згаслыя, сумныя вочы —
Сведкі трагічных падзей.

Сведкі зняваг незлічоных,
Здзекаў, пакутаў, маны...
Цьмяных асколкаў — мільёны,
Толькі не грэюць яны.

Кволай надзеі праменьчык
Малаўцяшальны для нас...
Як ажывіць той агеньчык,
Што непрыкметна пагас?

КОНІ

Нібы ў моры
кавалачкі сушы,
Вы знікаеце —
вас не стае.
Нам за гэта
жалезныя душы
Час-прагрэс, час-кузнец адкуе.

Час куе нам
жалезныя путы,
З кузні часу —
і грукат, і чад.
Але сам час —
як конь той раскуты
Прыстае, асабліва ля хат.

Прыстае ля вясковых падворкаў,
Дзе сялянскага лёсу дуга,
Дзе стаіць, уздыхаючы горка,
Па каня — састарэлых чарга.

Без каня — ні пасеў, ані ўборка
На сялянскіх надзелах-шматках...
Вось чаму сёння —
крыўдна і горка
Тым, хто выжылі з коньмі ў руках.

Коні, коні!
Разбег чалавецтва...
Вы цягнулі нас
з багны вякоў,
Нас выносілі
з войнаў і бедстваў
Да ракет, да машын, цягнікоў.

Непатрэбныя вы...
Гэта — здрада!
Мы «аддзячылі» вас —
нішчым вас.

Сярод грукату,
ляскату,
чаду —
Помнік ставім вам...
з вашых каўбас.

Заглынула нас чэрствасць —
па вушы,
Багна часу —
глыбей з кожным днём,
Але нашы падстылыя душы
Адтаюць пры сустрэчы з канём.

А СЭРЦА НЕ РАДА

Пусціў мяне Бог у жыццё —
а сэрца не рада,
Хоць ёсць тут святло і цяпло,
любоў і спагада.
Але сярод мора святла
ёсць брудныя плямы,
Якія стварае не Бог,
не д'ябал — а самі.
Яны — упіваюцца ў сэрца
шалёна і люта,
Яны — раз'ядаюць душу,
нібыта атрута...
Пусціў мяне Бог і ў паэзію —
з крыламі буду!..
І тут — мафіёзнасць
і плямы нятворчага бруду.

СЭРЦА АДТАЕ

Сінь нябёсаў веснавая,
Дні цяплеюць спакваля.
Лес паціху ажывае,
Прачынаецца зямля.

Шпак пяе — не напяецца,
І жаўрук звініць, пяе.
У такія дні, здаецца,
Нават сэрца адтае.

НАМІ ПЛОЦЯЦЬ ЗА ГРАХІ

Чарнобыль дзе? За сотні вёрстаў —
Жыві спакойна, родны кут!..
А ўсё — да жудаснага проста:
Чарнобыль — там. Чарнобыль — тут.

І не забыцца, не схавацца,
І не святлее небасхіл...
Паспелі й мы нагаравацца
І напладзіць крыжоў, магіл.

Паспелі мы...
А гэта ж — кропля...
А гора — мора, на вякі.
Мы — цені выбуху Чарнобля —
І намі плоцяць за грахі.

БЕЛАРУСЬ — МОЙ ВЕЧНЫ БОЛЬ

Беларусь — мой вечны боль...
Хто з нас безгалосы?
Скінь ты путы, разняволь
Свой і нашы лёсы.

Сонца ўніз — бліжэй, шыбчэй
Да гвалтоўнай ночы.
Чорны сум — з адных вачэй
У другія вочы.

Беларусь — туга і плач,
І нямых — без ліку.
Ой прабач ты нас, прабач,
Збітых з панталыку.

Ці ў бацькоў мазгоў няма?
Ці здурнелі дзеці?
Ты не ведаеш сама —
На якім ты свеце.

СЦЯНА

Як хацелася, людзі,
аблегчыць ваш лёс,
Каб не бачыць вас болей
з сагнутай спіной,
Але праўды сваёй
я да вас не данёс,
Бо няпраўда паўстала
між намі сцяной.

Вы маліліся шчыра
на гэту сцяну,
Вы ўспрымалі чужынцаў,
нібыта радню,
Вы да самага сэрца
прымалі ману —
І таўсцела сцяна,
і расла ўвышыню.

Горка, крыўдна, балюча,
тужліва за вас...
Вы да скону жыцця
не адчулі віны,
Што адпушчаны Богам
патрацілі час
На падтрымку стваральнікаў
гэтай сцяны.

СНЫ

Што ні ноч — то новы сон,
Што ні сон — пакуты:
То ў душы наводзяць «шмон»,
То на думкі путы.

То піхаюць у дрыгву
Словы іншаверца,
То ссякаюць галаву,
То з'ядаюць сэрца.

Родны край — то «ох», то «ах» —
Стыне кроў у жылах...
А чаму ў дзіцячых снах
Лётаў я на крылах?..

СУВЯЗЬ ЧАСОЎ

Ва ўсе часы знаходзіліся каты,
Якіх п'яніў і вабіў пах крыві.
Ішлі невінаватыя за краты,
Стралялі рэвалюцыі салдаты
Пад лозунгам аб дружбе і любві.

У памяці чамусьці век кароткі...
Жывём мы сёння без агню ў вачах.
І нематой хварэюць нашы глоткі,
І ходзім па касцях забітых продкаў,
Гаворым шэптам, галава — ў плячах.

СКАЖЫ, ЧЫТАЧ...

Прабач мяне, чытач, прабач,
Што сустракаю сумным словам,
Што ў творах смех — радзей, чым плач,
Што ў думках ёсць цяжар свінцовы.

Я сам усё жыццё хацеў
Да чыстых зор — і сёння прагну.
Няхай бы родны край ляцеў
У вышыню... Дык не — у багну.

Цяпер, калі ў тупік зайшлі,
Прызнайся мне, чытач мой мілы:
А мы з табой ці памаглі
Сваёй зямлі расправіць крылы?..

МЕСЦА Ў ЖЫЦЦІ

Купіў білет кудысьці — і сядзі,
Бо ёсць і рад, і месца на білеце.
Зусім інакш бывае у жыцці —
Вялікі свет — дзе наша месца ў свеце?

Купляе нехта «крэсла», як білет,
Але пасада розум не стварае.
Другі і пры пасадзе — пустацвет,
Не апыляецца і адмірае.

І дні лятуць пад ногі, як смяццё,
І год, і цэлы век перапсуецца...
Бывае так, што пройдзе ўсё жыццё,
А месца ў ім знайсці — не давядзецца.

А ПРЫЙДЗЕЦЦА...

Жыццё, напоўненае злосцю,
З вачэй ружовасць хутка скіне.
У кожным чалавеку штосьці
З гадамі непазбежна гіне.

З гадамі не ружова — шэра
У сэрцы, у жыцці штодзённа.
І ў светлы ранак гіне вера,
Як матылёк безабаронны.

З гадамі нішчыцца надзея,
Пятля адчаю душыць мары,
Паўзуць у сэрца дабрадзея
Хлуснёй атручаныя хмары.

Мяркуе хтосьці: — Што б драпежна
Схапіць, урваць любой цаною...
А прыйдзецца — і непазбежна
Жыццё напоўніць дабрынёю.

ПАСАДЫ

Пасады... пасады...
Вы — купіны ў балоце.
Нядбайнікаў атрады
На вас узлезці рады,
Тады — замок на роце.

СВЯЧЫ АГАРАК

Нібыта кола абруча,
Сціскае цемра мой пакойчык.
Прашу, гары цішэй, свяча,
Бо ты гарэць не можаш двойчы.

Тваё святло — мой сквапны зрок,
Мая адзіная апора.
Патухнеш ты — і чорны змрок
Глыне мяне — настане ўчора...

Пакуль бруяцца слоў віры
І думкам цесна на паперы,
Прашу цябе, свяча, гары,
Ахоўвай мой пакойчык шэры.

Я губы да крыві скусаў,
Кульнуў не мала горкіх чарак,
Я шмат яшчэ недапісаў —
Адпугвай ноч, свячы агарак.

У МАЁЙ ДУШЫ

У маёй душы — неспакой,
У маёй душы — мешаніна,
Розных вестак — за роем рой,
І падзей — за лавінай лавіна.

Розных вестак — хлусні, маны,
Ад прадажнасці і да здрады.
І загнанае ў кут без віны,
Непачутае слова праўды.

Вар'яцее сцяна людзей,
На сцяну сцяна — ашалела.
І крывавіць душа ад падзей,
І ад смутку яна пачарнела.

І ўварваўся ў душу бедлам —
Неразумнасці нашай здабытак.
Крыўда з горыччу — напалам,
Не душа, а жыцця адбітак.

ГЛЯНУЦЬ БЫ ХОЦЬ ВОКАМ

Праз сто гадоў, праз дзвесце год
(Эх, глянуць бы хоць вокам!)
Няўжо не выспее наш плод
На вашым санцапёку?

У нас — завеі, халады,
У нас — дажджыць і чадзіць.
І бруду на нагах — пуды,
І на душу хтось гадзіць.

Ляцець бы нам, ды не нясуць
Надломленыя крылы.
Без крылаў — волі не адчуць,
Без волі — змрок магілы.

Жыццё абрынула на нас
Гадоў сляпых удары.
Няўжо і вы праз доўгі час
Не разагналі хмары?

О КНІГА!

Выдадзеная кніга
Доўжыць жыццё аўтара
Пасля ягонай смерці —
О кніга!
Выданне кнігі
Скарачае жыццё аўтара
Пры ягоным жыцці,
Скарачае — значна...
О кніга!

ДАЧАКАЮСЯ СПАТКАННЯ

Прыкладу звышнамаганні,
А пад сонцам застануся —
Дачакаюся спаткання
З незалежнай Беларуссю.

З Беларуссю незалежнай
Ад бязглуздзіцы уласнай,
І ад «літасці» замежнай,
І ад квапнасці драпежнай.
... Не сыду ў нябыт заўчасна —
Дачакаюся спаткання...

АДМІРАЮЦЬ ПАЭТЫ

Вінавацяць сурова,
Шлюць нямы свой дакор,
Непачутае слова,
Непрачытаны твор.

Мове матчынай — кпіны,
Вальнадумству — вайна,
Да паэзіі — спіны
І патыліц сцяна.

Быццам цягнуць адкрыта
Па душы барану,
Засыпаюць нібыта
З летуценнем труну.

У дзяржавы без мэты —
Рэжа слых маналог,
Адміраюць паэты,
Прарастае быльнёг.

ВОЛЯ — КРЫЛЫ ТВАЕ

Як цябе абудзіць, несвядомы народ?
Колькі ж будзеш ты год
Спаць, маўчаць, сцяўшы рот?

Годнасць, мову бацькоў,
ты ж пад ногі кладзеш...
Разагніся, зірні —
Ці туды ты ідзеш?

Зразумей, усвядом: воля — крылы твае!
Воля — сонца тваё!
Цемра-ноч без яе.

АДВЕЧНАЯ МУДРАСЦЬ

Каб убачыць спераду святло,
Кажуць, глянь назад — паразумнееш,
Там убачыш і дабро, і зло,
Можа, болей сам дабра пасееш.

Мудрасць гэта многа год жыве
І стагоддзі будзе жыць, здаецца.
Ды яна не кожнай галаве,
Як падзеі сведчаць, паддаецца.

Не, я думку-рану не салю,
Кожны мае погляд свой уласны...
Спусцімся давайце на зямлю,
Прэч прагонім гэты сон каўбасны!

КОЗЫР — ХРЭСЦІ

Глядзім — але не бачым,
Гаворым — а не чуем.
У роднай сваёй хаце
Чужынцамі начуем.

Ідзём — але на месцы,
І нават — адступаем.
Крыжы — наш козыр хрэсці —
Для ранку дол капаем.

Працягваем супольна
Далей назад каціцца...
Дало ж нам так бязвольна
Сагнуцца, папусціцца.

СЯМЕЙНЫ АЧАГ

Сумесную зорку
запальваюць двое,
Яна на сямейным
гарыць небасхіле.
Сямейны ачаг —
гэта нешта жывое,
Яго, як і зорку, —
два сэрцы стварылі.

Вякамі цяпло
гэтых палкіх стварэнняў
Святлу дазваляла
ноч-цемру адолець,
Давала жыццё —
як працяг пакаленняў,
І сілы вяртала,
як тайная споведзь.

Сямейны ачаг —
неадольная сіла,
Ён сэрцам і лёсам
навек даравaўся...
А як жа іх многа
патухла, астыла,
Бо нехта раптоўна
адзін заставаўся.

НА ПЕЧЫ

У хаце сялянскай, на печы,
Вядуцца ва ўсіх з даўніны
Сялянскія простыя рэчы —
Не могуць без печы яны:

Ватоўка — з дажджу-аблівакі,
Прамоклая многа разоў.
Залазяць сюды й небаракі
Валёнкі — з завей, маразоў,

Змакрэлыя ўшчэнт рукавіцы,
Анучы падпрэлыя — з ног
І дрэўка ў слязінках жывіцы —
Чаго тут няма — мой ты Бог!

Вісяць тут прысмакаў запасы:
Цыбуля зімуе ў вянках,
Шасток абвіваюць каўбасы
І спеюць сыры — у клінках.

І ўсё ж гаспадарыць на печы
Пасцілка — не згоніш з цяпла, —
Шануе замерзлыя плечы,
Каб цэгла не дужа пякла.

ЗНОЎ ЗАЕХАЎ «НЕ ТУДЫ»

Па адным і тым імчуся
Небяспечным віражы.
На памылках хоць вучуся,
Ды, на жаль, не на чужых.

Мне б астынуць!
Хуткасць збавіць —
Зноў заехаў «не туды»,
Зноў мне нехта двойку ставіць...
Эх, не прамінуць бяды!

Гумарэскі

ПАЗЫКА

Янка рана у нядзелю
Стогне і галосіць —
Моліць жонку Даміцэлю,
Пахмяліцца просіць.

— Любка! Жонка! Даміцэлька!
Капні хоць з піпеткі...
— Дзе набраўся, нібы сцелька?
Мабыць, у суседкі?!

— Што ты, бубачка мая ты!
Быў я... у Яўхіма...
— Ты на чым прыпоўз да хаты?
На брывях, магчыма?

— Ой, гарацъ жывот і грудзі,
Пырсні у кілішак...
— Скулу ў бок! Жыві, як людзі,
Што не паляць кішак...

— Даміцэлька! Гасне сіла!
Клічу Бога ў сведкі...
Раптам праз парог ступіла
У пакой суседка.

— Я ж ішла пазычыць солі
Ды праз дзверы чую,
Як твой Янка чарку моліць —
Бедненькі, труднуе...

Даміцэля аж прысела:
Вось куды ты цэліш!
Ах ты, чортавае цела —
Надта ж мякка сцелеш...

— Яначка! Баліць галоўка? —
Лашчыць Даміцэля.

На, вось — выпі стограмоўку!
Не ўставай з пасцелі!

Калі хочаш — выпі болей,
На здароўе глыкай!..
А табе — у вочы б солі,
Ходзіш тут, пазыка!

ЗНАХАРКА

— Во напасць! Ці ж ліха мала? —
Прычытаў услых Алесь. —
Зноў кабыла закульгала,
У хамут хоць сам залезь!

Што рабіць, сусед Захарка?..
А сусед: — Не плач, браток!
У Дзянісках ёсць знахарка —
Па кульгавасці знаток!

Ці каню, ці чалавеку
Толькі слова шаптане,
Той, як кажуць, і аптэку,
І бальніцу абміне.

Так што, брат, чашы ў Дзяніскі...
— Як часаць, суседзе мой?
Да Дзянісак — свет не блізкі,
Ці змагу дайсці з храмой?

— Ай, Алесь! Не дужа хліпай!
Ну памесіш трохі гразь.
Ты туды цішком даклыпай,
А назад, як вецер — шась!

Там пакінеце кульгавасць,
Так што, брат, не стой — чашы...
Запалілася цікавасць
У Алесевай душы.

І Алесь Захару з сілай
Трос руку: — Пайду, сусед!
І падаўся ён з кабылай
У такі няблізкі свет.

Ледзь прыйшла ў Дзяніскі «парка»,
Знемагліся, кожны ўзмок.

Сустракае іх знахарка,
Зірк Алесь... і сэрца — ёк!

Чуць паўзе — кульга кульгою,
А нага: то скрып, то трэсь.
— Божа мой!.. А што з нагою?! —
Пацікавіўся Алесь.

І адказ быў поўны злосці:
— Есці не магу, ні піць,
Вось нагу скруціла штосьці —
Трэці тыдзень — не ступіць...

НЕДАВАРАНАЯ БУЛЬБА

Мог дзяліць я з аднагодкай
І душу, і цела.
Ажаніўся ж я з малодкай —
Дурань пасівелы.

А яна ўвесь час рагоча
(Мо дзяцюк прысніўся?),
Тое, што яе шчыкоча,—
Я даўно забыўся.

Я на левы бок валюся,
А яна на правы.
Я ніяк не адасплюся,
Мне не да забавы.

Пакаціўся шлюб няроўны
Да канца, да згубы.
Мала гора — дык раптоўна
Стаў губляць я зубы.

Не магу куснуць скарынку,
Сала не даецца.
Ем і п'ю адныя слінкі,
А яна смяецца.

Слінкамі не будзеш сыты,
Хутка лапці скінеш.
— Жонка! Бульбы хоць звары ты!
Мо бліны расчыніш?

Баба — чорт хітрагаловы,
Хутка знойдзе выйсце:
Бульбу варыць да паловы —
Не магу угрызці.

Пра бліны няма і слыху,
Кажа: — Цеста збегла!..

Я пачаў ліняць пакрыху
Ад яды нягеглай.

Завяжу я ў вузел шмоткі —
Скарб свой небагаты,
Ды пайду да аднагодкі,
Лепей — да шчарбатай.

ПРАМЫ ЭФІР

На радыё, у студыі
Ужо не першы год,
Як гаспадар, арудуе,
Жыве прыблудны кот.

У вольны час цярэбіцца —
Які ж ён кот — без блох?
То яўкае, то чэпіцца,
То ледзь не валіць з ног.

Усе любілі Спікера —
І кот усіх любіў,
А асабліва дыктара,
Бо той яду насіў.

А дыктар неяк раніцай —
Ці то мазгі растрос?
Ці ўчора позна «баніўся»? —
Нічога не прынёс.

Быў дзень такі напружаны,
Ва ўсіх работы — вір.
І кожны як кантужаны —
Ідзе прамы эфір!

У кожнага работніка
Адказнасці — праз край.
А што кату-гаротніку?
Яму — каўбаску дай!

А дыктар — засяроджаны,
Яму не да каўбас,
Чытае ён народжаны
Для грамадзян Указ.

Незразумела Спікеру,
Што гэта за байкот.

Ён — на калені дыктару,
Піхаецца ў жывот.

Каленьмі дыктар дрыгае,
Каб скінуць лайдака,
А той — цярэцца, нігае,
Шукае ласунка.

Відаць, абрыдла Спікеру
Быць лішнім у віры —
І запусціў ён дыктару
У нешта кіпцюры...

Зароў на ўсю рэспубліку
Паранены бядак,
І ў студыі ўсю публіку
Пакідаў з ног слупняк.

Жывёла ж — непадсудная,
Ёй суд — не камандзір...
Пад хвост кату прыблуднаму
Пайшоў прамы эфір.

НЫРОК

Быў Яўсей, як дзьмухавец,
Дрынгалясты, тонкі.
А ў вадзе — як селядзец,
Адставаў любы плывец
З ім наперагонкі.

Кажуць — здольны Бог карацць,
Да ўсяго не ладзься!
Не умеў Яўсей ныраць,
Хоць вазьмі расплачся.

А яму — ажно карціць,
Даць нырца ахвота,
Бо на беразе фарсіць
Маладняк-блазнота.

Разганяюцца — і боўць
У ваду з абрыва.
У Яўсея нават жоўць
Зашчымела хціва.

Дый хлапцы свае насы
Ткнуць усюль, рагочуць:
— Ты, Яўсей, трымай трусы,
Як у рэчку скочыш!

Тут Яўсей, як тонкі нож,
Разануў па ветры —
Мільгануў трусамі-клёш
У блакіт-паветры.

Ды, відаць, слабы штуршок
Падпсаваў карціну,
Бо Яўсей, як той мяшок,—
Галавой у ціну.

Гэта — горш, чым горкі сон,—
Ціна ў роце, ў носе...

Неяк выблытаўся ён,
Ды як загалосе:

— Зуб згубіў! Сюды, браты!
Хлопчыкі, ныраймце!
Бедны зуб мой — залаты!
Ой, браткі, шукайце!..

Нацягалі ціны стог,
Як для кроснаў пражу,
А ніхто знайсці не змог
Цэнную прапажу.

Раптам — горай усяго —
Пачаліся кпіны:
— Мусіць, ты глынуў яго,
Як наеўся ціны!..

— Ты б, Яўсей, замест нырцоў,
Плыў наперагонкі,
Не згубіў бы без канцоў
Залатой каронкі...

Тут знайшоўся і знаток —
Хлопец скалазубы:
— Ты трымай, Яўсей-браток,
Не трусы, а зубы!

ПЕРАЛІВАННЕ КРЫВІ

— Што так мала п'еш ты сёння? —
Запыталіся Івана.
— Хай ідзе яно ўсё тонню! —
Той махнуў усхвалявана.

І працягваў слёзна хліпаць:
— Жонка раптам захварэла...
Як у рану соль не сыпаць,
Калі ўсё нутро згарэла?..

— Вось дык жах! — сябры жартуюць. —
Сходзіш сёння да дзяўчыны!
Жонка з хаты — дык святкуюць
Незалежныя мужчыны!

Ты скажы, Іван, талкова,
Што за хворасць? Як названне?
— Хлопцы! Трэба тэрмінова
Кроў ёй для пералівання.

Нешта доктар там гародзіць
Пра яе хваробу гэну...
А спусціць ёй не пашкодзіць
Кроў звяглівую — на змену...

— Ну, Іван! Знайшоў пытанне!
Колькі здаць — вядро ці бочку?
Заўтра атрымаеш зрання
Нашу кроў — рыхтуй замочку!

— Што вы, хлопцы! Што вы, братцы! —
Закрычаў Іван міжволі. —
Наша кроў, калі прызнацца,
Аж кіпіць ад алкаголю!

— Ну і што! — сябры сурова. —
Палім мы не кроў — вантробы!

Ды і кроў адначасова
Ачышчаем ад хваробы!

— Не, сябры!
— Маўчы, Іванка!
Бо па п'янцы перахрысцім!
Лепш кульні за жонку шклянку,
Мы таксама кроў ачысцім.

* * *

Кроў здавалі — колькі лезла,
Што казаць — не шкадавалі,
Толькі б хворасць тая счэзла —
Жонку сябра ратавалі.

Сам прафесар знакаміты
Хворай кроў у вену ўводзіў.
І шаптаў сястры сярдзіта:
— Хто гарэлкай насмуродзіў?!

Раптам хворая, што спала,
Што ляжала беспрытомна,
Галасіста заспявала:
— Ой, нап'юся ночкай цёмнай!..

Ад такога вось лячэння
Здрыганулася палата,
А прафесар ад здзіўлення
Ажно выскачыў з халата.

РАЗГАДКА

Было ў Прузыны хобі —
Гнаць
На продаж барматуху.
Яна любіла рана ўстаць,
Калі вакол — ні духу.

Цягала дровы і гаршкі,
Ваду ўвесь час насіла.
Каб дзве яшчэ былі рукі —
І ім бы спраў хапіла.

І сёння ані склала рук —
Увагі брага просіць.
І раптам чуе ў дзверы стук...
— Каго там чэрці носяць?!

Прузына — зірк і... мой ты Бог! —
Застылі ў горле словы.
Пераступаў цераз парог
Інспектар участковы.

«Прынесла ж бура! Каб ты скіс!» —
Падумала Прузына...
— Ой! Хто прыйшоў! Які сюрпрыз! —
Вітала ўслых, як сына.

— А я ўсё думаю, чаму
Не зойдзеце ніколі!..
«Во нос! Каб ён адсох яму!» —
Падумала міжволі.

А участковы й сапраўды
(Не пень жа нерухомы)
Нюхнуў, ступіў туды-сюды...
— Тэ-экс! Чую пах знаёмы!

Тэ-экс... Зразумела... Ну і ну!
Ага... Знайшоў, здаецца...

Прузыну хоць кладзі ў труну,
Збялела ўся, трасецца:

— Ай, гора! Не перажыву
Сваёй нягеглай долі!
Ой, ліха мне на галаву!
Ой, не губі, саколік!

Няхай згарыць, калі маню,
Усё маё кухарства!
Ці ж, залаценькі, я ганю
На продаж? На лякарства!..

Але і вухам не павёў
Дзяржаўны участковы.
Ён сам з сабой гаворку вёў
І выгляд меў суровы.

— Тэ-экс... Вось ён, стрыжань... вось адказ... —
Зірнуў інспектар скоса.
— А я ўсё думаў увесь час,
Чаму свярбіць пад носам?!.

ПРАЦОЎНЫ ДУХ

Старшыня калгаса — на нарадзе
Разгубіўся, згорбіўся, патух:
— Гаспадарка наша ў заняпадзе,
Як і чым падняць працоўны дух?..

— Як падымеш? — брыгадзір мармоча. —
Людзі грошы бачаць толькі ў сне.
Хто ж за «дзякуй» працаваць захоча
У гразі па вушы, у .....?

Заатэхнік ледзь падняў павекі,
Бо ў куточку прыдрамнуў, як кот.
— У мяне на ферме — тры калекі,
Іх узрост агульны — дзвесце год.

Добра, што бяззубыя бабулі,
Сёння паслухмяныя, без мух,
Хто б даіў Рагулі ды Красулі?..
Вось вам і увесь працоўны дух.

Чуем і загтара-небараку:
— Паліва паўгода — на нулі...
У мяне — у кожным бензабаку,
Пэўна, мышы гнёзды павілі.

Тут прафком запальна і бадзёра
Заключыў: — Таму не страшны чорт,
Той жыве упэўнена, без гора,
Хто гуляе ў тэніс — мае корт!

— Што за корт?! — усе раптоўна ўсталі...
Зноў рагоча прафсаюзны бог:
— Як жа безнадзейна вы адсталі!
Гэта ж модна... для мазгоў і ног.

Вось глядзіце — з мячыкам паскачаш,
Будзеш потым працаваць за двух.

Дый спартсмен ад цяжкасцяў не плача —
У здаровым целе — моцны дух!..

Старшыня калгаса ўсіх спыняе:
— Грэх маёй застойнай галаве!
Кіраўніцтва ж гэты мяч ганяе,
Сапраўды — і ў Мінску, і ў Маскве!

Адкладзем у бок плугі і вілы,
Пасяўную правядзем пазней,
Сабярэмся — і з апошняй сілы
Пабудуем корт — як у людзей!

* * *

Дні настаді іншага ўжо сорту,
Набылі рухавасць, мітусню:
Раніцай людзей вязуць да корта —
«Памачыцца» ў свецкую гульню.

— Гэй! Кульгай за мячыкам адбітым!
— Дай ракетку!
— Выкусіў — ага?!
— Чорт яго з тваім радыкулітам!
— Уставай, старая качарга!

— Ты куды, алкаш, свіное рыла?
Гной на ботах — а на корт узлез!
— Сам ты пута!
— Доўбня ты!
— Дурыла!..
... Гэта ж трэба — так шагнуў прагрэс!

Паэмы

БЕЗДАНЬ

Восеньскі дзень непрывычна кароткі,
Адзелянела вакол, адцвіло.
Нізкіх, нявetлівых хмараў ашмёткі
Мурзаюць неба, глытаюць святло.

Дзіваць надвор'я штодзённыя зрухі:
Сонца, дажджы — па калені вады,
Ранні зазімак і белыя мухі,
Зноў пацяпленне і — зноў халады.

Восенню ў горада — сумны адбітак,
Шэрасць, нявetлівасць кожнага дня,
Дрэвы пакорна гібеюць без світак,
Смецце, макрэча, вакол мітусня.

Вечарам, ноччу — не сум, а жахлівасць,
Хтосьці пабіў на слупах ліхтары,
Людзі, як цені, снуюць палахліва,
Цемрай пужаюць пад'езды, двары.

* * *

Шурка нервова курыў без жадання,
Дым цыгарэтны знікаў угары.
Лаўка — звычайнае месца спаткання,
Хутка павінны сысціся сябры.

Холадна... страшна... ды сорам прызнацца...
— Што я малы? — супакоіў сябе.
Шурка — падлетак, няпоўных шаснаццаць,
Думак пакуль што не бачна на лбе.

Ды і адкуль гэтым думкам з'явіцца?
Кніг не чытаў, школу кінуў даўно.
Верыў, што доўга вяровачцы віцца,
Веру ўзмацнялі гарэлка, віно.

Грэлі і цешылі грошы ў кішэні —
Смачнае пі, дарагое куры...

Раптам да Шуркі нырнулі, як цені,
З цемры халоднай падлеткі-сябры.

Пяць іх ці шэсць, з цыгарэткаю кожны,
Бачна, што розум і іх абмінуў...
— Што ты тут, кораш, сядзіш, як набожны,
Быццам ты толькі што хрэн праглынуў?

Шурка ад кпінаў адбіўся пытаннем,
Каб вінаватым не быць без віны:
— Дзе вас насіла нячыстая зрання?
Самі дзе шасталі вы, пацаны?

— Ну заманаў! Па-харошаму зычым:
Піць трэба меней, халява, фуфло!
Мы ж прадавалі начную здабычу,
Кожны стараўся, збываў барахло.

— Хопіць брахаць! Каб не пікнуў ніводны! —
Спрэчку спыніў самы дужы. — Лады?
Сёння мяняем раён! Неабходна
Не засвяціцца, заблытаць сляды.

Хлопцы закрылі раты паслухмяна —
Сіла — закон, а важак ёсць важак.
Тут паважалі рашучасць Руслана,
Слова яго і жалезны кулак.

Вось і цяпер кожны ціха паводзіў,
Кожны вагу сваю ведаў і стаж...
Сёння Руслан, як заўсёды, праводзіў
«Перадпрацоўны» агляд-інструктаж:

— Шурка — ахвяру спыняй, як і ўчора,
Мы — нечакана наскочым з бакоў.
Эрык — страхуе. На шухеры — Жора.
Без адхілення! Без лішніх мазгоў!

* * *

Лена ішла з інстытута паспешна,
Бо затрымалася — позна было.
Ноччу будынкам зрабілася цесна,
Вісла над горадам цемры крыло.

Пахла зімой у паветры халодным,
Холад і страх падганялі дзяўчо.
Лена была у скураначцы моднай,
Сумка з канспектамі — цераз плячо.

Лена жыла у раёне працоўным,
Можа, таму тут не шмат ліхтароў?
Рэдкі прахожы вынырваў раптоўна
З цемры, як здань, і знікаў між двароў.

Ззаду пачуліся нейкія гукі...
Страшна... дзяўчыну аж кінула ў пот.
Раптам халодныя нечыя рукі
Лену схапілі, заціснулі рот.

Рукі другія здзіралі скуранку,
Хтосьці зашыкаў: — Хутчэй ты цягні!..
Лена змагалася бесперастанку,
Зубы ўпіліся у край далані.

— Сука! — на Лену абрынуўся Шурка. —
На! — і зваліў кулаком яе з ног.
Лена абмякла — з плячэй яе куртку
Шурка сцягнуць свайму сябру памог.

Недзе бязрадасна бліснулі фары
І аддаляцца, знікаць пачалі.
Хлопцы рванулiся прэч ад ахвяры,
Што засталася ляжаць на зямлі.

Шурка крутнуўся назад бліскавіцай,
Лену знайшоў: — Толькі пікні — хана!
Вушы намацаў, рвануў завушніцы,
З мясам рвануў — застагнала яна.

З рук у дзяўчыны пасцягваў пальчаткі,
Глянуў наўкола і — зноў да сяброў.
Зграя пабегла далей без аглядкі
Па закавулках, між цёмных двароў.

Мо з паўгадзіны па-воўчы прабеглі,
Гнаў шпанюкоў баязлівы алюр.
Шурка паскардзіўся: — Што, нас запрэглі?
Коратка кінуў Руслан: — Перакур!

І хоць крыху падмарозіла к ночы,
Спіны ўзмакрэлі, з насоў пацякло.
Сквапна свяціліся ў кожнага вочы:
Будзе навар! — ад душы адлягло.

— Так, разыходзімся! Заўтра спатканне
Там, дзе заўсёды, — зазначыў Руслан. —
Я, калі што, намалююся зрання,
Трэба абдумаць, шыкоўны ёсць план.

Хтосьці напомніў: — Пагоня па следзе —
Козыр «лягавых» — атас, пацаны!
Шурка і Эрык — амаль што суседзі,
Шмыгнулі разам у цемру яны.

Моўчкі ішлі, цыгарэткі смакталі.
Тут, каля вуліц,— святлей і байчэй.
Раптам п'янога яны напаткалі,
Зноў загарэлася сквапнасць вачэй.

— Шурка, глядзі! Вунь андатра п'яная!
Шурка насупіўся: — Рызыкі шмат.
Глянь на людзей — колькі нас абмінае,
Шапка не ў радасць, як схопяць за зад!

Эрык са злосцю: — Не будзь ты анучай!
Шурка згадзіўся: — Была не была!
Хлопцы назад падаліся рашуча
За незнаёмцам, далей ад святла.

Той, хоць хістаўся, а крочыў і крочыў,
Быў не у смятку зусім, а жывы.
Эрык знянацку драпежна наскочыў,
Шапку ўшчарэпіў, сарваў з галавы.

Бліснула радасна думка: — Цудоўна!
Эрык крутнуўся, каб даць драпака,
Дый незнаёмец крутнуўся раптоўна —
Хваць! І трымае злачынцу рука.

— А-а, смаркачы! Што, спаткалі дурнога?!
Я вас прыкмеціў даўно, байструкі!..
Эрык адчуў, што патрэбна падмога,
Хоць вырываўся адчайна з рукі.

А незнаёмец працягваў тыраду:
— Вось у міліцыю як зацягну...
Шурка спыніў яго словы, бо ззаду
З сілай нажом садануў у спіну.

Постаць мужчыны хіснулася, звяла,
Ён захрыпеў і абсунуўся ў ноч...
Ноч без світанку раптоўна настала,
Доўгая, чорная, вечная ноч.

* * *

Шуркава маці адчула благое,
Сэрцам адчула не сёння — даўно:
Сын аддаляўся, дзіця дарагое
Гінула, стала замкнёным яно.

Разгаварыць, распытаць не даваўся.
— Я падрабляю! — скрозь зубы цадзіў.
Плакала маці, а ён агрызаўся:
— З вашае ласкі я б голы хадзіў...

Што тут казаць? Маці крыўдна і горка:
— Здзек, не заробак, хоць лямку цягну,
Хоць і кручуся штодня, як ваверка,
Б'юся, нібы галавой у сцяну...

Маці — да мужа: — Ты ж бацька, мужчына!
Ты ж запытайся ў яго прамікам!
Школу пакінуў — ці ж гэта магчыма?
Стукні хоць раз па стале кулаком!

Бацька паморшчыўся: — Хопіць сварыцца!
Стукаў я, грукаў — дайшоў да канца...
Кааператар ці фірма як быццам
Уладкавалі на працу хлапца.

Глянь — прыадзеўся. А школа — пацерпіць!
Толку, што стаў інжынерам я... Зноў
Сёння жыццё мяне круціць і верціць —
Я — то без хлеба, то я — без штаноў!..

Спрэчкі бацькоў прыглушыла штодзённе —
Цэны, няхватка харчоў, мітусня.

Гэта багацце прыдбалі не сёння,
Многа гадоў нажывалі — штодня.

Рана ўставалі і спешна — на працу.
Шурка даўно бездагляднасць пазнаў.
Рэдка ўдавалася разам сабрацца —
Дом не прыцягваў, не грэў, неяднаў.

І набылі мімаходнасць спатканні,
Быццам чужыя — бацькі і дзіця.
Маці радзей задавала пытанні —
Думкі расплюшчыла ноша жыцця.

Бездань між душамі... Дзе тая кладка,
Што аб'яднае абодва бакі?
Продкі — на гэтым, насупраць — нашчадкі,
Дзеці — на тым, і на гэтым — бацькі.

Што хвалявала — амаль не кранае,
Глушыць пачуцці пакутлівы час.
Хутка стамляцца душа пачынае
Там, дзе палоніць бязвыхаднасць нас.

* * *

Шуркавы ногі імчаліся к дому,
Ён, як маланка, ў пад'езд заляцеў.
Доўга ў пад'ездзе стаяў нерухома,
Здыхацца, скінуць нервовасць хацеў.

Цешыла думка: «Уцёк, адарваўся,
Змыўся, зліняў...» Ад душы адлягло.
А пра астатняе не хваляваўся,
Іншых і іншага — як не было.

Нехта там недзе крывёю зыходзіў —
Дробязь! Галоўнае — бух у пасцель.
Шурка спакойна ў кватэру заходзіў,
Каб затаіцца, каб легчы на мель.

Маці не спала. І бацька уткнуўся
Носам у тэлевізійны экран.
Маці азвалася: — З працы вярнуўся!..
І цыраваць перастала кафтан.

Моўчкі іголку у шпульку ўтыркнула,
Моўчкі адклала свой «швейны станок».
Сына ласкава за плечы кранула:
— Ёсць макароны — пагрэю, сынок...

— Насталаваўся у вас, накарміўся:
Хлеб, макароны, булён, маслакі...
Шурка плячыма крутнуў: — Я стаміўся!..
Плечы не ўчулі пяшчоту рукі...

— Грэшна, сынок!.. Хіба ж беднасць —
прычына,
Каб адцурацца ад дому свайго?..
Маці заўважыла шапку у сына.
— Справіў абноўку?! Андатра — ого!

Мужа гукнула: — Адліпні ад скрынкі!
Бацька памераў «абноўку», патрос...
— Што ж, малайчына! Стараешся, сынку, —
Я да такога пакуль не дарос.

СВЕЖЫНА

Частка першая

Язэп устаў з пасцелі
І стаў кумекаць зранння:
— Дык сёння што? Нядзеля?
Пайду на паляванне!

Зайду, гукну Сцяпанку,
Усё ж зручней на пару...
Язэп узяў ламанку —
Дадзім дзічыне жару!

Але Сцяпан адбіўся,
Бо меў другія планы:
— Я ж сёння падрадзіўся
Свінню калоць у Ганны.

Ды кінь ты аднастволку,
Дарэмна муліш плечы!
З яе, Язэпе, толку,
Як з чапялы ля печы.

Глядзі! — дастаў ён пляшку
І падміргнуў пры гэтым. —
Мы зараз без прамашкі
Як смалянём дуплетам!

Сядай, пагрэем кішкі
І матанём да Ганны.
Спакойна, без задышкі
Зварганім «паляванне».

* * *

Пасля другой бутэлькі,
Як добра размарыла,
Сцяпан дастаў з-за бэлькі
Адвостранае шыла.

— Глядзі, якая зброя! —
І ткнуў пад нос Язэпу. —

Праткне свінчо любое,
Як парануюрэпу.

За мной! — і ён падаўся
Праз снег, што густа сыпаў.
Язэп, хоць спатыкаўся,
Але за сябрам клыпаў.

— Ой, людцайкі! Ой дзякуй! —
Сяброў сустрэла Ганна.
— Ты, баба, менш балакай!
Пакуль што дзячыць рана.

Вось свінства як абкоцім, —
Сказаў Сцяпан са смакам, —
Як скварка будзе ў роце,
Тады — і час падзякам.

— Ой, мілыя мужчынкі!
Ад жалю сэрца стыне.
Я ж так шкадую свінку, —
Галосіць гаспадыня.

— Запхні ты ў вушы вату, —
Язэп уставіў словы.
— А лепш — кульгай у хату
Ды ў печ падкідвай дровы.

* * *

Свінні і гора мала —
Дзень шэры ці прыгожы.
Яна спацыравала
Ля хлева ў загароджы.

Яна гуляла смела,
Без думкі, што загіне.
Адно не разумела —
Дзе з ежай гаспадыня?

Парохквала без злосці,
Пачэсвалася смачна,
Папіsквала — ды штосьці
Ані душы не бачна.

Зірк — падыходзяць двое...
У сэрца штосьь кальнула.
Жывое — ёсць жывое,
Нядобрае адчула.

— Язэп... Баюся — гэта
Гара не хутка ўкленча...
Во чортава катлета —
Памэнча нас, памэнча.

Язэп падсыпаў солі
На сябрава ваганне:
— Не есці нам ніколі
З яе кілбас, Сцяпане!

Што шыла гэтай «рэпе»?!
Яна ж — з каня памерам!..
— Не псуй настрой, Язэпе,
Мы ашукаем звера.

Праз хітрую галоўку,
Як кажуць, менш заплоцім:
На шыю ёй вяроўку
І — хуценька абкоцім...

Падкраліся маўкліва,
Кідзель неспадзявана!
Свіння — у піск пужліва
І збіла з ног Сцяпана.

— Ну-у! Не свіння — тарпеда! —
Сцяпан ледзь змог падняцца...
— Мы, Сцёпка, да абеду
За ёй будзем ганяцца.

Хай без яды гібее! —
Язэп Сцяпану кажа. —
Глядзіш — і паслабее,
Сама пад шыла ляжа!

— Ты што! — Сцяпан спыняе
Свайго суседа ў злосці.—
Дык сала ўсё зліняе,
А застануцца косці!

Пакуль старая ў хаце
І не згубіла веру,
Мазгуй, Язэпе-браце,
Як паваліць халеру...

— А што?! Кладзём на шалі
Маё ружжо і шыла?
Глядзі, як гэтай кралі
Укарачу я рыла!

Я ў вуха засандалю,
А ты — стой нагатове,
Хутчэй дакалвай кралю!
Ну, згодзен?
— Ёсць, панове!

* * *

Язэп страляў прыцэльна,
Ды хваляваўся, мусіць,
Бо раніў не смяртэльна —
А «свінства» як прыпусціць!

Сцяпан адкінуў шыла,
Адскочыў, дзякуй Богу.
«Тарпеда» ж плот скрышыла —
І ў лес цераз дарогу!

Язэп стаяў убогі,
Меў выгляд кіслы, посны...
А ў лесе ўздоўж дарогі
Ажно трашчалі сосны.

— Сляпы ты пень! Мазіла! —
Зароў Сцяпан заганна.
І тут загаласіла
З'явіўшаяся Ганна.

— Ой, свіначка ж мая ты!
За што такія мукі?
Ах злыдні! Ах вар'яты!
Каб вам адсохлі рукі!

— Во стогне!.. Во галосіць!..
Не скавычы — дагонім!

Сцяпан успыхнуў: — Досыць!
Цяпер не праваронім!

У лес! За ёй! Па следзе! —
Крычыць Сцяпан Язэпу. —
Свінню прыціснем недзе,
Як параную рэпу!

* * *

Ішлі па снезе борзда.
— Цяпер давай — я стрэльну.
Адразу ж гэта морда
Патрапіць на патэльню!

Язэп стаў паслухмяным,
Аддаў ружжо без спрэчкі.
— На! Тут патрон з жаканам,
Улупіць без асечкі...

Ішлі, а снег — як з меха,
Па лапцю — вось што дрэнна.
Даследчым не да смеху,
Бо след прапаў імгненна.

— Цяпер нам не хапае
Сабачага, брат, нюху...
Дзе боўдзіла дурная?
Ні слыху і ні духу...

— Капцы! Уліплі, Сцёпа!
Зварганіў ты гулянку.
— Ды сам ты недацёпа!
На чорта браў бярданку?

Я абышоўся б шылам,
Без мук наскрозь бы джаліў.
Стральнуў? Наеўся мыла?
Вось ты і засандаліў...

Язэп падныў: — Во гора!
За што нам пакаранне?
Ісці дадому сорам —
Што скажам бабе Ганне?

Далей ішлі маўкліва,
Без думак, без удачы.
Раптоўна — вось дык дзіва! —
Свяжуткі след свінячы.

Сцяпан запырскаў слінкай,
Дае загад-параду:
— Сыграем ёй памінкі!
Гані — а я ў засаду!

Крутні, як па заказу,
Каб на мяне часала.
Я з гэтай вось заразы
Зраблю кубёлак сала!..

І, праўда, неўзабаве
Прыйшоў неспадзяваны
Канец пакутнай справе —
Ударыў стрэл жаданы.

Пачуўся піск адчайны
І трэск галля сухога...
Зноў лес прыціх крыштальны,
Як не было нічога.

Сябры — бягом да мэты
І... матухна святая!
— Дык гэта... дык не гэта...
Свіння... але не тая!

— Ды хрэн на гэта сала!
Хоць дзікую прытурым.
— Ой, будзе нам не мала...
— Ды бабу мы абдурым!

Сцяпан смактаў, як соску,
Цыгарку з асалодай.
— Язэп! Падскоч у вёску,
Схапі каня з падводай.

— Ты што?! З санямі, пэўна?
Во цемра — з сябрам райся!
Сцяпан успыхнуў гнеўна:
— Хоць на ражне вяртайся!

Там супакой жанчыну,
Скажы — свінню злавілі...
— Нам разабраць дзічыну
Паспець бы — дзень на схіле.

* * *

Бывайце, лёсу хібы,
Жыцця выпрабаванні!
Да Ганнінай сядзібы
Паўзлі са скрыпам сані.

Ля хаты нам знаёмай
Спыніліся паволі.
Сцяпан сказаў са стомай:
— Не будзе бегаць болей!..

У Ганны — слёзы шчасця,
Але раптоўна кажа:
— Дык гэта ж — іншай масці!
А дзе мая прапажа?

— Ты што, старая качка?!
Сушы мазгі на плоце!
Гэта ж — твая ўцякачка,
Ды толькі ўся ў балоце.

— А лыч чаму даўжэзны?
Ці ж быў такі дасужы?
Сцяпан — нібы жалезны:
— Адмерз, распух на сцюжы!

— А поўсць? А валаснюкі?
Рашылі што? Падманем!
— А для чаго ў нас рукі?
Абсмалім! Абалванім!

Язэп! Яна бракуе!
— Не хоча? Фідарзэйчык!
— Няхай пакавырсуе! —
Сцяпан узяў за лейцы.

— Глядзі, старая, думай,
У двух напрамках сцелем:

Ці забірай — і хрумай,
Ці без цябе падзелім!

Старая памякчэла:
— Я што?.. Я вам удзячна...
Я што?.. Вось звечарэла,
Дык мне і дрэнна бачна.

Не тое я малола —
Увагі не звяртайце.
Мая! Мая жывёла!
Смаліце, разбірайце...

* * *

Патэльня святкавала —
Спявала шумна, звонка!
Падсмажвалася сала,
І скабкі, і пячонка.

Кілішкі — аж пацелі
Ад найважнюткай ролі:
Усе з іх піць хацелі
Часцей, паўней, паболей!

Ляжаць відэльцы скрытна —
Памочнік ледзьве бачны,
А схопяць вельмі спрытна
Кавалак самы смачны...

Што ж, свежына — не жарты,
Гуляюць да світання...
Каму ж у рукі карты?
У нас тут сёння — Ганне!

Яна ўсё гатавала
І з хітрацой смяецца:
— Чаму, мужчынкі, сала
МАЁЙ свінні не жвецца?

— Дык свежына ж — не каша!
Не будзе сала жвацца,
Бо вам-с, мамзэля наша,
Да-а-аўно не васемнаццаць.

У роце — зуб адзіны
Схаваўся ў закуточак.
Ты ж будзеш тры гадзіны
Жваць малака глыточак...

Смяюцца «дапаможцы»,
Жартуюць, байкі родзяць...
Па кропельцы, па крошцы
Душа спакой знаходзіць.

— Мы, Ганначка, талкова
Усё з Язэпам можам.
Гадуй свінню нанова,
Пакліч — мы дапаможам.

* * *

Мінулых дзён не знойдзеш,
Хоць кліч ці хоць не кліч іх.
Няхай хоць заклік дойдзе
Да вас — да паляўнічых:

— Свінню, што збегла зранку,
Калі падстрэле хтосьці —
Аддайце бабе Ганне
І нас паклічце ў госці.

Частка другая

Назаўтра — прэч паблажку!
Ледзь толькі зашарэла,
Язэп са скрыпам, цяжка
Устаў — нутро гарэла.

— Дало ж учора здуру
Насёрбацца без меры.
А ўсё з-за воўчай шкуры —
З-за той свінні-халеры.

Язэп зірнуў наўкола
І... у кладоўку збочыў,
У ёй глынуў расолу
І раптам аж падскочыў.

— Дык а свіння ж — у лесе!
Ну а куды ж ёй дзецца?!
Напэўна, снег там месіць,
Ды і з мяне смяецца.

Няўжо ж сышла далёка?
Мо побач дзе плытае?
Пайду, правегру вока
Ды шчасце паспытаю.

* * *

Мароз хапаў за шчокі,
За нос, як абцугамі.
І снег агучваў крокі —
Паскрыпваў пад нагамі.

Было у лесе ціха
Ды і бялюткім-бела.
І у Язэпа крыху
Пад шапкай прасвятлела.

Язэп аглядваў строга
Прагаліны лясныя.
Слядоў было хоць многа,
Ды ўсе яны не тыя.

— Разменьвацца не буду! —
Язэп успомніў дзюшку. —
Мне б нашу цуду-юду
Спаткаць і ўзяць на мушку.

Язэп ішоў і мроіў:
— Вярнуць назад бы страту!
Сцяпана б абяззброіў,
І Ганне — двойчы свята!

Раптоўна (зноў раптоўна)...—
Было такое ўчора,
След пацягнуўся роўны,
Глыбокі, як разора.

Язэп ажно затросся,
Успыхнуў погляд сонны.

Ён за свінней панёсся
Па следзе, як шалёны.

— Няўжо, аболтус татаў,
Ты не наробіш скварак?..
Язэп узмок да пятаў,
Бо снег злятаў за карак.

Не заўважаў і лапак,
Што лезлі прама ў вочы.
Ён нёс надзей ахапак,
Расходваў сіл астатак —
І... на свінню наскочыў.

Яна ляжала ціха,
Бо надта знемаглася.
— Што, чортавае ліха!
З ваўкамі нажылася?!

А лес бялюткім ранкам
Над імі сумна віснуў...
Язэп узняў ламанку
І на курок націснуў.

* * *

Інспектар участковы —
Заўсёды каля справы.
Ён чалавек хоць новы,
А быў даволі жвавы.

І сёння зноў таўпехаў —
Не сеў ні на хвілінку.
Ён дзе ішоў, дзе ехаў
У самую глыбінку.

Ішоў бадзёры, строгі —
Не ладзіў ён са смехам.
Раптоўна ля дарогі
Стрэл пакаціўся рэхам.

— А-а! Браканьер заскочыў!
Патрэбен мне для плана! —
І участковы збочыў
У лес усхвалявана.

Ён ельнічак маўклівы
Мінуў рашуча, шпарка.
А тут — Язэп шчаслівы
Сядзеў, смактаў цыгарку.

А перад ім здабыча
Свініну распластала...
— Што, гора-паляўнічы,
Паквапіўся на сала?!

Навошта знішчыў звера?!
Язэп збялеў: — Дык гэту...
— Маўчаць! Я браканьераў
Усіх звяду са свету!

Язэп падалікатней
Тлумачыць стаў уладзе:
— Яна пароды хатняй
І спераду, і ззаду...

— Маўчаць! Не трэба здзекаў!
Не дурань, дзякуй Богу!
Язэп стаяў, кумекаў,
Як праўдзе даць дарогу.

— Таварыш лейтэнанцік! —
Язэп працягваў хмура. —
На лыч, на ногі гляньце,
Тут — іншая фігура.

— Маўчаць! Ты тут бяспраўны!
Рашаю я задачу!
Я — чалавек дзяржаўны,
Я што, свінні не бачыў?

Паздзеквайся, пацешся,
Павесялі дзічыну!
У раёне дасмяешся —
Пайду лавіць машыну.

* * *

Ото ўжо лёс бывае —
Свінні свінню падкіне.

Яна хоць не жывая,
А трэслася ў машыне.

Язэп і участковы
Раз не прыйшлі да згоды —
Рашаць будуць галовы,
Якой яна пароды...

Гула машына, пела,
Мільгалі елкі, сосны.
Язэп сядзеў нясмела,
Сумненнямі паросны:

— Во ўліп ажно па вушы,
Амаль што — у астрозе.
Трасуся тут, ля тушы,
На ветры, на марозе.

А што, калі ў раёне
Прышпіляць пакаранне?
Ды хай яно патоне
Такое паляванне!

Ружжо забраў дзяржаўнік
І пратакол крамзоліў...
Эх, ліха мне у страўнік! —
Сядзеў Язэп, скуголіў.

І вось па курсе прама —
Раённая вяршыня.
Ажно да выканкама
Пад'ехала машына.

Язэп ад халадрыгі,
Каля свінні астылай,
Сядзеў у позе фігі —
Сядзеў, скруціўшы жылы.

З кабіны выйшаў чынна
Слуга правапарадку:
— Гэй там, каля дзічыны!
Падрыгайся ўпрысядку.

А я пайду з дакладам
Да найгалоўных самых...

І ён крутнуўся задам
Да двух арыштаваных.

Язэпу дзе дзявацца?
Кляў лёс, сваё нядбайства...
Тут пачало збірацца
Раённае начальства.

Язэпа абступалі:
Міліцыі начальнік,
І хтосьці з «вертыкалі»,
Газетны аглядальнік.

Чыноўнікі, як статак,
Ішлі ад цёплых крэслаў...
Язэп заззяў да пятак:
— Вось дык жыццё узнесла!

А ўсё — мая персона
Звяла іх, як на свята!..
І тут будзённа, сонна
Пачаў адзін аратар:

— Хто вырашыць задачу,
Раскажа тут народу,
Што за свінню мы бачым?
Якога радаводу?

— Інспектар паляўнічы! —
З натоўпу падказалі.—
Пазнае ён аблічча
На гэтым спрэчным сале!

Інспектар — зірк падлобна,
Ды і пачаў маліцца:
— Падобна й непадобна...
Баюся памыліцца...

З натоўпу з хваляваннем
Гаворка далятае:
— Ён сам на паляванні
Цвярозым не бывае!

Свінню, лася ці птаха
Ён на патэльні бачыў...

— Даволі! Хопіць лахаць! —
Галоўны туз зазначыў.

Як вырашыць пытанне,
Каб не ствараць разладу?
Мо склікаць заўтра зранњя
Раённую нараду?..

Ці ў вобласць даць дэпешу
Ды пакумекаць разам?
Няхай пытанне рэшуць
Загадам ці указам...

Адзін з чыноў гавора:
— Рашыць бы так пытанне:
Людзей на плошчы — мора,
Пачнем галасаванне...

Народ — разумны ў грудзе,
Параімся з народам.
Як скажа — так і будзе...
І вось гучыць над сходам:

— Увага! Хто з вас лічыць
Свінню ў машыне — зверам,
А гэты паляўнічы
Каб зваўся браканьерам?..

Пайшло галасаванне,
Прынесла асалоду.
Язэп у хваляванні
Узняў руку — даў згоду.

— Хто супраць? Ды без крыку!
Цяпер — усім падзяка! —
І вось пасля падліку
Язэп ад шчасця плакаў.

Ён быў на валасочак
Ад пакарання-свінства.
Адзіны галасочак
З Язэпа зняў злачынства.

Без захаплення людзі
Вярталіся да працы...

— А што са мною будзе?
Як мне дамоў дабрацца? —

Язэп начальству ў вочы:
— Я ж тут з свіннёй загіну!
А тыя ўбок: — Як хочаш!
У нас няма бензіну...

Пад гэты шум мышыны,
Пад хітрыкі-адмовы
Свінню — на снег з машыны:
Бывай, Язэп, здаровы!

Стаіць бядак скалелы —
А хутка ж вечар зорны.
Стаіць — ад снегу белы,
Стаіць — ад крыўды чорны.

Згасаюць спадзяванні,
Куды дзявацца? Гора!
Раптоўна бачыць сані
І конь бяжыць бадзёра.

Язэп свой рот застылы
Напруг, глынуўшы сліну:
— Гэй, чалавечак мілы!
Ратуй! Канаю! Гіну!

Вазок паспеў спыніцца.
— Ну што тут за прашэнні?
Язэп самлеў — мо сніцца? —
Сцяпан сядзеў на сене.

— Сцяпан!
— Язэп? Няўжо ты
Купіў свінню ў раёне?..
— Ды ну яе ў балота!
Я ледзь не здох з ёй сёння!

Ой, Сцёпачка! Сцяпане!
Ты мне радней за брата!
Свіння ж належыць Ганне,
Бо гэта — тая страта.

А ты адкуль? Мо з неба?
З'явіўся як? Во чары!
— Ды так... Была патрэба
Збыць лішкі на базары.

Давай свінню усцягнем,
Даволі ёй валяцца.
Ды мы абодва прагнем
Хутчэй дамоў дабрацца.

Сцяпан зірнуў на сябра:
— А ты — як пуп курыны.
Пагрэем зараз жабры
Цяпер не без прычыны.

Дастаў з-пад сена пляшку
І падміргнуў пры гэтым:
— Мы зараз без прамашкі
Як смалянём дуплетам!

Частка трэцяя

Якое ж гэта шчасце
Душы з душой вітацца
Ды пасля ўсіх напасцей
У родны дом вяртацца.

Няблізкую дарогу
Размова скарачае,
Ды чарка, дзякуй Богу,
Нядрэнна выручае.

Сцяпан з Язэпам хорам
І песню зацягнулі,
Бо піць бутэльку — сорам,
Другую смалянулі.

А ноччу, на марозе,
Гарэлка лепей мёду.
Пасля яе ў дарозе
І пні — не перашкода.

Бягуць у цемры сані,
Няспынна конік рушыць.

Язэп у хваляванні
Дзяўбе Сцяпану ў вушы:

— Мінулы дзень прыгодны —
Жыцця, Сцяпанка, варты!
Я ж рэферэндум сходны
Прайшоў! Ці ж гэта жарты?

Цяпер на гэту свінку
Душа глядзець не хоча...
Язэп бесперапынку
То плача, то рагоча.

Вязуць неспадзяваны
Для Ганны падарунак.
А вось і хата Ганны —
Ад холаду ратунак.

Язэп ажно згарае,
Загрукаў сярод ночы:
— Гэй, чапяла старая!
Гані свой сон сірочы!

Прымай і лой, і скабкі!
Набегалася — досыць!..
Пачуўся голас бабкі:
— Каго там чэрці носяць?

— Каго?! Прымай дзічыну!
Убачыш, як абсмалім!..
Ды мы цябе свінінай
Аж з галавой завалім!..

Заляскацела клямка,
Пачуўся голас млявы:
— Няўжо ж ужо да ранку
Не церпяць вашы справы?

— Во сонная цяцера! —
Сцяпан са злосцю кажа. —
Язэп застрэліў звера —
Свінню — тваю прапажу!

— Не веру! — Ганна сонна. —
Хлусня! Кажу адкрыта!

— Не стой ты, як ікона! —
Абсек Язэп сярдзіта.

— Распальвай печ, ды чынна
Ўсё хочацца адзначыць...
— Не! Я спярша павінна
Сваю свінню пабачыць.

Сцяпан ужо са стомай:
— Схадзі пабач, памацай...
Ляжыць там пад саломай —
Ды мы займёмся працай.

Закончыўшы прадмоўку,
Старая штось абула,
Накінула ватоўку
І ў цемру кульганула.

— Ну-у! Вернецца на крылах! —
Язэп пацёр далоні...
— Хутчэй бы стол накрыла, —
Сцяпан пачухаў скроні...

У хату заляцела
Узрушаная Ганна:
— Каб вам па скуле села
На вашае браханне!

Успоруць сярод ночы,
Глынулі, пэўна, мала?
Ды вам хоць плюй у вочы —
Вярзеце што папала!..

І лупяць словы Ганны
Мужчынам па жывому.
Яны — туды, дзе сані,
Пад сена, пад салому...

Усё паператрэслі —
Вачам сваім не верацы.
— Куды яе панеслі
Ваўкі — няўжо вячэраць?

— Куды?! Па пнях як ехаў —
Ёй ззаду не ўтрымацца...

Адна цяпер уцеха —
Шукаць, назад вяртацца.

— Назад?.. Ці ж гэта летам?
Пазыч у Ганны пляшку,
Тады з табой дуплетам
Улупім без прамашкі...

І зноў пабеглі сані
За конікам руплівым,
І дрэвы, нібы здані,
Зноў паплылі маўкліва.

Не спіцца бабе Ганне —
Да ранку не прыляжа,
Чакаць будзе вяртання —
Ці знойдзецца прапажа?..

ЧОРНАЯ ВЯСЁЛКА

Дзіўная рэч — ад пасады, прафесіі
Можна залежаць не толькі ў жыцці.
І пахавальныя нават працэсіі
Маюць ранжыр — дзе тут праўду знайсці?

Ёсць — мнагалюдныя —
многачынушныя,
Тут — і вянкі,
і натоўп, як сцяна.
Ёсць і бяздушныя —
звышпаказушныя —
«Вольвы», «таёты» вакол — круцізна.

Сёння працэсія крочыць звышсціплая —
Кветкі — у слоіку, два-тры вянкі,
Жонка нябожчыка, з гора асіплая,
Побач — яго нестарыя бацькі.

Следам брыдзе «аднадумства» вясковае,
Хто здольны кратацца — жменька ўсяго.
Людзі, якія паменшыць гатовыя
Гора любое — і дзеляць яго.

Спераду ў кузаве, хвояй аздобленым,
Тросся нябожчык у чорнай труне...
Лёс Беларусі, бядой перароблены,
Плач і жалоба — яго не кране.

Гэту бяду «паманшалі» няпраўдаю,
А расцягнулі яе на вякі.
Праўду душылі хлуслівай блакадаю:
«Дрэвы хай гінуць — ратуйце сукі!»

Бог ім суддзя!..
Наглытаемся гора мы,
Многа разоў пабрыдзём за труной,
Будзем аплочваць і душамі хворымі,
І нашым будучым — страшнай цаной.

* * *

Могілкі блізка ад вёскі засмучанай —
Вунь ён, пагорак, і дрэваў чубок.
Могілкі... вёска...
Бядою атручаны,
Туга заблытаны лёсу клубок.

Шмат пакаленняў у смутку таўпехала
Гэту адлегласць — туды і назад...
Колькі вяскоўцаў сюды пераехала!
Больш чым у вёсцы жыве сёння...
Шмат!

Могілкі... вёска...
Адзінае цэлае,
Ператвараецца ў сон мітусня.
Вечныя колеры — чорнае, белае
З кожным штодня — да апошняга дня.

* * *

Знялі з машыны труну тую чорную
І асцярожна па свежых камах
Моўчкі паднеслі да долу прасторнага —
З гакам капалі — сялянскі размах.

Цяжка нябожчыкам зваць расквітнелае —
Твар малады, а гады — маладзей.
Колькі злягло ў гэта сэрца скалелае
Згаслых пачуццяў, імкненняў, надзей...

Вось старшыня сельсавета завучана
Слова сказаў: — Не паможаш бядзе.
Спраўна, адвечна спраўляюць заручыны
Смерць і жыццё — і не дзецца нідзе.

Перад хваробай і долам — мы роўныя...
Шмат чаго вылушчыў рот старшыні,
Ды не сказаў ні гугу пра галоўнае —
Мусіў працягваць блакаду хлусні.

Як і чаму ратавальнай іконаю
На пахаванне прыбыў старшыня?
Сёння ж хаваюць не шышку раённую,
Ды і нябожчык яму — не радня.

Просты адказ: кіраўніцтва — за працаю!
З верху да нізу спусцілі загад:
«Выбіць з мазгоў у людзей радыяцыю!»
Вось і на могілках сёння дагляд.

Той, хто памёр, сустракаўся з рэактарам,
Сёння — разлік, хоць раві тут раўма.
Многа пазней ён бы стаў «ліквідатарам»,
Сёння — такога і слова няма.

Сёння пра гэта й шаптаць забаронена,
Хоць беспрасветна абклала бяда,
Хоць пагражае паветра, гароднiна,
Поле жытнёвае, ў студні вада.

Сёння хварэць абы-чым не дазволена —
Ад радыяцыі — смех паміраць.
І медыцына пісала зняволена —
Смерцю Чарнобыль не здольны караць!

Вось і ляжаў у труне «прастудзіўшыйся»,
А па-сапраўднаму — злёг у труну,
Першых, гарачых часцінак «напіўшыся»,
Той, хто не ўдзячнасць займеў, а ману.

Зноў сутыкнуліся праўда з няпраўдаю —
Гінуць нявінныя — страсці кіпяць...
Фёдар — ахвяра, бо цэзію, радыю
Сэрца падставіў — пражыў дваццаць пяць...

Загрукацеў малаток, забіваючы
Ў века цвікі,— як апошні салют...
Лёс, не заўжды справядліва караючы,
Зноў не таму аб'явіў свой прысуд.

Хутка Таццяну абклала бяздонная
Багна пакутніцтва, страты дрыгва.
Лёсу капрыз — нібы бура шалёная:
Жонка — учора, а сёння — ўдава.

— Вось і адна... — Сэрца болем азвалася.
Боль яшчэ большы сказаў: — Не адна...
Шчасце мінула — яна ж рыхтавалася
Доўжыць жыццё — «ў палажэнні» яна.

* * *

— Горка! — крычала застолле падпітае.
«Горка» — на ім пацалункаў пячаць.
«Горка» адвечнае і знакамітае
Будзе на кожным вяселлі гучаць.

Фёдар з Таццянай амаль не садзіліся —
«Горка» плыло над сталамі, гуло.
І маладыя усмак маладзіліся,
Вуснам не горка — салодка было.

Іхняе горкае ліха жыццёвае
Блізка было...
А пакуль што яны
Песню кахання сумесную, новую
Сэрцамі пелі ў абдымках вясны.

Дні замільгалі хвілінамі хуткімі,
Дні, як блізняты, шчаслівыя ўсе...
Раптам дыхнула трывожнымі чуткамі,
Быццам Чарнобыль пакуты нясе.

А неўзабаве павестка дасужая
Федзю паклікала ў ваенкамат.
І пакацілася доля замужняя —
Доля бязмужняя — у заняпад.

Мужа схапілі, яе не спытаўшыся,
Для ваенкома: сям'я — не сям'я.
Цяжка адной, з гаспадаркай застаўшыся,
Ну а цяжарнай — цяжэй удвая.

Фёдар праз месяц вярнуўся «скамечаны»,
Не, не вярнуўся — прывезлі яго.
Сіл не было, пажаўцелы, прыгнечаны —
Ператрымалі ля пекла таго.

Фёдар згараў на вачах, прымірыўшыся
З тым, што спісалі яго дактары.
Ён і ляжаў як «наскрозь прастудзіўшыйся» —
Ёсць жа загад, што спусцілі згары.

Час, нібы плынь небяспечна-бурлівая,
Лодку жыцця разаб'е — хоць чыю...

Доля шчаслівая і нешчаслівая —
Кожны сустрэне — толькі сваю...

— Федзечка... Федзя...
Да скону — ніколі мы
Разам не будзем, хоць сэрцам крычы... —
Гэтыя думкі Таццяну няволілі
З ранку да вечара, днём і ўначы.

Ад успамінаў — шчымлівага водару —
Сёння ў Таццяны трашчыць галава.
Боль свой нясе на магілу да Фёдара...
Сёння — пяць год, як Таццяна ўдава.

Могілкі... Вёска...
Дарога знаёмая —
Сувязь між імі адвечная ёсць.
Нехта ж зазначыў — на могілках дома я,
Тут, на зямлі,— чалавек толькі госць.

Раптам Таццяну сынок яе — Яначка,
Што завіхаўся за ёй па пяску,
Збіў з успамінаў: — Стаміўся я, мамачка!..
Маці ўзяла хлапчука за руку.

— Хутка ўжо тата?..
Во доля праклятая...
Помнік стаў татам для Янкі даўно.
Хіба ж у гэтым дзіця вінаватае,
Што свайго тату не знала яно?

Бацька і сын праз мяжу апынуліся.
Сын — падыходзіў, а бацька — пайшоў...
Толькі паўгода... Яны размінуліся,
Каб не сустрэцца да скону вякоў.

Помнік глядзеў фотакарткаю татавай,
Янку здавалася — тата жыве.
«Хутка ўжо тата?..» —
Як выбух набатавы,
Зноў у Таццяны гуло ў галаве.

Татава ласка, як сонейка яснае,
Збегла ад Янкі, зайшло за гару.

Доля шчаслівая... доля няшчасная...
Раптам хлапчук пацягнуўся ўгару:

— Мама! Якая вясёлка прыгожая!
Погляд Таццяна ўзняла ад зямлі —
Хмары, нібыта навала варожая,
Цяжка, маўкліва, навобмацк паўзлі.

Ціха ляжала зямелька дакорная,
А над зямлёй сапраўды ўвышыні
Ззяла вясёлка...
— Сынок! Яна чорная! —
Вырваўся крык у Таццяны... —
Зірні!

— Мамачка! Што ты? Яна — каляровая!
Вунь яна ззяе! А чорная дзе?..
Маці хіснулася, як нездаровая,
Ўсё паплыло, як кругі па вадзе.

Янка збянтэжыўся... Ціха ўжо, нанава,
Мовіў нясмела:
— Вясёлка... пабач...
Боль перасіліла сэрца Таццяніна:
— Пажартавала я, сынку... Прабач...

* * *

Сёння пажар той бяды — не патушаны,
Страх, невядомасць за кожным акном.
Непрадказальны Чарнобыль, раз'юшаны,
Кружыцца над галавой груганом.

Кружыцца гэта драпежнасць нябачная,
Цэліцца ў нас кіпцюрамі, а мы —
Ранак сустрэнем — і, Богу удзячныя,
Ноч напаткаем — і свет наш — нямы.

Раніцу хоць сустракаем, ды золкую —
Доля няшчасная... доля-нуда...
Неба смыліць невясёлай вясёлкаю,
Чорнай вясёлкай прыходзіць бяда.

РЭТРА

Мы следам габлюем за модай,
Мяняемся з часам... Мусім.
Не праўда, што мы з асалодай
Да новага цягнемся...
Хлусім!

Мінулае — ў нас застаецца,
Хвалюе нас, лечыць і раніць,
Бо хто ж над маленствам смяецца?
І хто ж маладосць сваю ганьбіць?

Мінулае — сэрцу апора,
З узростам няўмольна палоніць.
І ўжо даражэй нам «учора»,
Чым «сёння», што сумна штодзённіць.

Душой мы плывём супраць ветру,
Далёка назад заплываем.
І слова нязграбнае «рэтра»
Часцей і часцей ужываем.

* * *

Калісьці і мы будзем — рэтра,
І дасць нам адзнаку час новы:
— Адмовіліся ад паветра —
Ад роднай бацькоўскай мовы.

Яны ад яе адвыклі,
Другой мове неслі лаўры,
А самі як нацыя — зніклі,
Як некалі дыназаўры.

Ад волі яны адракліся,
Хоць елі СВОЙ хлеб учора.
З аджыўшым мінулым зліліся,
Нібыта ручай і мора...

* * *

Я з часам — хачу спрачацца:
— Нахлынуўшае — адхлыне!
Сумнення твайго зачацце
Няхай у зачацці і згіне!

Гарачы я! Ой гарачы!
Злаба засцілае вочы —
Гатовы даць Богу здачы
І часу, што ў твар рагоча.

Схапіў бы я час за грудзі,
Але да яго — павага.
Ён ведае лепш, што будзе,
Ён мудры — і тут перавага.

* * *

Няўжо мы не знойдзем спасу
І час, як прарок, не хлусіць?
Няўжо падуласны часу
І лёс маёй Беларусі?

Душы неспакой — во стварэнне!
Пакутую, як ад нарыву.
І цяжка стрымаць абурэнне,
Нібыта каня за грыву.

І мушу сабе супярэчыць,
Губляць і знаходзіць меру:
Камусьці скажу — час лечыць,
А сам гэтым лекам не веру.

Не веру ў яго прароцтва —
Адкуль часу ведаць, што будзе?
І росквіт жыцця, і банкруцтва
Стварае не час, а людзі.

Дарога да праўды — крывая,
Скрыўляюць яе наўмысна.
Час мудрым тады бывае,
Калі мы жывём карысна.

* * *

Дык хто і каму падуласны?
Зняволеныя — няволі?
Ці лёсу свайму — няшчасны?
Ці лёс няшчаснаму — болей?

Панавыдумлялі словы —
І молімся часу, лёсу.
Свой грэх ім спіхнуць гатовы
Галодны, раздзеты, босы.

Давайце назад азірнемся,
Узважым сваё, ацэнім —
Па тых жа слядах таўчэмся,
Аджыўшае век свой — цэнім.

Як мудра усё ў прыродзе:
Вясновы дзень — году варты.
А мы — амаль што стагоддзе
Зглумілі — вось гэта дык «жарты».

Знявечанага — па вушы,
Зламанага — больш, чым жывога,
Згубіўшыя веру душы,
Маліліся д'яблу — не Богу.

Спрабуюць цяпер тлумачыць:
«Такі ўжо нам час даставўся...»
Як можна глядзець і не бачыць
Таго, хто ў душы таптаўся?

А час — ён аднолькава роўны
Усюды — для «белых», «чырвоных»...
Хто — ўперад ішоў паслядоўна,
А хто — лютаваў шалёна.

* * *

Няўжо гэта быў пасля ночы
Світанак?..
І зноў зашарэла...
Гляджу Беларусі ў вочы —
Пяць год — і ты пастарэла.

Узлёт!
Незалежнасць!
Крылы!
Не многіх сагрэюць словы...
Нічога не мела сілы,
Пад чым не было асновы.

Нічога не будзе мець сілы,
Пакуль не прачнецца розум.
І толькі брат брата на вілы
Падыме...
Навошта роздум?

Як хутка ты пастарэла,
Садзішся ў чужыя сані,
Якія імчаць ашалела —
Куды?..
Не ведаюць самі.

У санях чужых няўтульна —
Ні будучыні, ні дому.
І будзем глядзець агульна
Пад «венік» каню чужому.

* * *

Схапіў бы я час за грудзі,
Ды ён — сапраўды прарочыць...
Ужо над абрывам людзі —
Уніз засталося скочыць.

Стаяць, мітынгуюць актыўна,
Аж слінкі ляцяць праз зубы.
І самі з упартасцю дзіўнай
Сябе ж падпіхаюць да згубы.

— Палітыкі! — просіць вёска.
І гораду — тыя ж гульні...
Адзіная ў нас прычоска,
Бо грэбень на ўсіх — агульны.

Палітыкі — больш, чым работы.
Палітыкі — больш, чым хлеба.

Адсюль — і жыцця павароты
І тое, што нам не трэба.

Няведама што — галубім,
Атрута — заместа лячэння...
Калі мы свой дом загубім —
Не будзе нам век прабачэння.

ХРАМ

Залітая сонцам прастора
Тут з першага дня.
Святла і ружовасці — мора,
Вакол чысціня.

Ні воблачка ў небе, ні хмаркі,
Ні ценю нідзе.
І час тут вясёлкава-яркі
Адлік свой вядзе.

Такую б гармонію ў свеце
Стварыць — быў бы цуд.
Суладдзе, сугучча, суквецце
З'ядналіся тут.

Усё тут у ладзе і згодзе —
Спрыяльнае нам.
І вось у такім асяроддзі
Узводзіцца храм.

Задумана Богам не дрэнна —
Ён мае чуццё,
Бо вырасце храм не імгненна —
За век, за жыццё.

Чакаюць наперадзе дзесьці
Дажджы і снягі —
Паспець бы падмурак узвесці
Цяпер, да смугі.

Паспець бы...
А шмат не паспела
За доўгі свой век,
Бо часта нядбайна, няўмела
Жыве чалавек.

То мэты мяняе, то збоча
І лезе ў гушчар,
То не разумее, што хоча —
Ці сонца, ці хмар.

Пра храм тут няма і гаворкі...
Вянец доўгіх год —
Хаціна, цямнеча, падпоркі,
Смяццё і смурод.

А вось і канец.
І памінкі.
І мары ў труне...
Свой храм адбудуюць адзінкі,
Астатнія — не.

* * *

Загадак на свеце не мала
І з'яў, і падзей.
Галоўнай загадкаю стала
Душа у людзей.

З маленства яна — на далоні,
Між дзён залатых.
Пакуль што душа не ў палоне
Жыццёвых інтрыг.

Ні воблачка ў небе, ні хмаркі,
Ні ценю нідзе.
І час тут вясёлкава-яркі
Адлік свой вядзе.

Пакуль што ў душы верхаводзіць
Святло і давер.
І кожны тут храм свой узводзіць
На ўласны манер.

Чакаюць наперадзе дзесьці
Дажджы і снягі.
Паспець бы падмурак узвесці
Цяпер, да смугі.

Ці ведае творца палаца,
Куды забрыдзе?
Што гэту штодзённую працу
З маленства вядзе?

І што не вярнуць ні хвілінкі,
Хоць Богу пішы?

Што хуткія дні, як цаглінкі,
Для храма душы?

Што ў храме злаба — як хвароба?
Нянавісць — бяда?
Што добрыя справы — аздоба?
Благія — брыда?..

Здавалася б, сонца — з запасам,
Не бачна цяней.
Жыве чалавек, але з часам —
Душа ўсё цямней.

Яе здратавалі падзеі —
Крывавіць, баліць.
І толькі агеньчык надзеі
Да скону смыліць.

* * *

Прабачце, сучаснік, нашчадак —
Напружце ілбы:
Калі у душы беспарадак —
Жыццё — на дыбы.

Калі у душы прыцямненне —
Жыццё — уначы.
Калі у душы сутыкненні —
Жыццё — хоць крычы.

Трапеча душа, мітусіцца —
То ўніз, то ўгару.
Яна дазваляе прыжыцца
І злу, і дабру.

Прытуліць і чорнае з белым,
І з праўдай хлусню.
Яна здольна дзёрзка і смела
Аддацца агню.

Душа, кажуць, — пацёмкі...
Мабыць.
Ды толькі яе
Прастора нябесная вабіць
Ў абдымкі свае.

Спрыяе душы распрасцерці
Пад сонцам крыло
Святло, што мацней нават смерці,—
Надзеі святло.

* * *

Удзячны я Богу і маме
За доўгі мой век,
За тое, што здзейсніўся ў храме
Маім чалавек.

Канаў, пераадольваў благое,
Нясцерпнае грыз,
Адно падпіраў, а другое —
Валілася ўніз.

Завалы адцягваў штодзённа
Ад вечных высноў,
Святло ратаваў ад палона,
Ад хмар кажаноў.

Не ўсё ў гэтым храме збылося —
Шчымліва ад страт,
Бо часу не шмат засталося
І сілы — не шмат.

І з горыччу зноў адзначаю
Дыханне нягод.
І крышаць хвіліны адчаю
Напружанасць год.

І хочацца крыкнуць: — Мой Божа!
Чаму так імжыць?
І веру — святло пераможа.
Дажыць бы! Дажыць!

ЧАЛАВЕК

Чалавек — гэта свет —
унікальны, жывы, непаўторны,
Свет пачуццяў і мараў,
імкненняў няспынных, як час.
Чалавек — гэта свет —
каляровы, ці белы, ці чорны...
Каляровы ці чорны...
Ці ж гэта залежыць ад нас?

Бог стварыў Чалавека —
свабодным, з душой незалежнай,
А няволя знішчае
пачуцці, узнёсласць — штодня.
І абламвае крылы,
і душы трапляюць у межы —
У гвалтоўнасці межы,
дзе правяць прымусы, хлусня.

Чалавек — індывідуум,
загадка,
тварэнне,
асоба!
Кожны шлях свой шукае,
нібыта вясной ручаі...
Зэк на зэка падобны —
адно ім: і пайка, і роба,
Цяжка іх разлічыць
у натоўпе, у шчыльным страі.

Чалавек!
Ах якое прыгожае,
светлае слова!
І выходзіць насустрач,
надзеяй напоўнены век.
Але сэрца сціскаюць
гвалтоўнасці межы сурова —
І ў натоўпе знікае,
губляецца ў ім Чалавек.

* * *

Чалавек...
З нас, шматлікіх,
складаецца наша дзяржава.
Хоць шматлікія мы,
але людзі усё ж — не смяццё.
Мала нашых правоў,
ды губляем галоўнае права —
Права кожнага з нас
на выснову выслоў — на жыццё.

Мала веры цяпер,
але жыць немагчыма без веры,
Бо ў жыцці без яе
апускаемся хутка на дно.
Права ёсць на жыццё...
Толькі дзе яно? Дзе? На паперы?..
У жыцці ж аказалася
самым бяспраўным яно.

Мы пакорна прымаем,
мы моўчкі глынаем гасцінец,
Што падносіць штодзённа
шалёны, уздыблены час.
Мы прывыклі, што некага
рэжуць, страляюць злачынцы,
Мы — ні слова, ні гуку,
забілі ж суседа — не нас.

Немагчыма ўявіць —
Чалавек да крыві прывыкае,
Гэты вірус нябачны
з'ядае душы дабрыню.
І тады Чалавек —
з чалавека паціху знікае,
І тады можна ўсё —
нават можна на вілы радню.

* * *

Чалавек — гэта свет,
у якім расцвітае духоўнасць,—
Хай не спіць летуценнік,
лунае паэт і мастак!

Чалавек на Зямлі —
найгалоўнейшая найкаштоўнасць!
Гэта — так... але гэта —
на справе далёка не так.

Растапталі тваю, Чалавек, чалавечую годнасць,
Растапталі не раз —
і свабоду тваю, і правы.
І прыціх ты разуты,
раздзеты, халодны, галодны,
І сагнуўся, зламаўся,
шаптаў: — Дзякуй Богу! Жывы!

І пайшло, і паехала,
і пакацілася ліха,
І натоўп чалавечы
глынуў Чалавека, панёс,
І знішчаліся людзі —
то з гвалтам шалёным, то ціха...
Чалавек — гэта свет,
што згарчэў ад крыві і ад слёз.

Чалавек — гэта свет —
унікальны, жывы, непаўторны,
Свет пачуццяў і мараў,
узнёсласці вечнай, як час.
Чалавек — гэта свет...
вакол нас — чорна белы і чорны,
І крывава-чырвоны,
пужліва-маўклівы — у нас.

Шлях гісторыі нашай —
балючы, жахлівы, крывавы.
З кожным годам спыняўся
хлуснёю заблытаны рух...
Не, не маці Тэрэза
узорам была для дзяржавы,
А п'яніў прыуладных
Малюты Скуратава дух.

І знікалі ахвяры,
а каты — звярэлі ад крыку,
Паціраючы рукі,
з якіх не змывалася кроў...

Мы і самі не ведаем,
сёння збіваемся з ліку —
Колькі ўласнай дзяржавай
забіта дачок і сыноў.

* * *

Пры жыцці, над жывым —
дамавіны закрылася века,
Быццам травень квітнеючы
саван жахлівы надзеў.
Не жылец Чалавек,
бо не «нюхаў» правоў чалавека,
Жыў чужымі мазгамі,
чужымі вачамі глядзеў.

Бог жыццё падарыў,
а бязбожнік жыццё адбірае,
Нежывы Чалавек —
для яго спакайней, чым жывы...
Беларускі хлапец,
а ў Афганскіх гарах памірае —
Права меў на жыццё...
але ўсе на паперы правы.

Права ёсць на жыццё...
толькі мала з паперы карысці.
Зноў ад нашай бяды
здрыгануўся, жахнуўся Сусвет —
Праз гады немаўлятку
Чарнобыль знайшоў у калысцы —
І патухла жыццё —
непаўторны, загадкавы свет...

Што чакае цябе,
дзіцянё,
немаўлятка,
нашчадак?..
Вунь — заложнікі гінуць,
гуляе тэрор па зямлі,
Там — наводзіцца
«канстытуцыйны» парадак —
Пэўна гены Скуратавы
смерць у Чэчню прывялі.

Тут — змяшаліся лёсы:
ахвяра, забойца, забіты,
Тут — вялікія грошы
свянціла сіроцкая кроў,
Тут — свой дом баранілі,
а іх называлі — «бандыты»,
Тут — дзяржава злачынна
цкавала сыноў на сыноў.

* * *

Што вы, думкі мае,
паляцелі далёка за межы?
Апусціцеся з неба
на нашу святую зямлю.
Вось — мая Беларусь,
да каторай я цалкам належу,
І з каторай канаю,
з каторай пакуты дзялю.

Тут, над нашай зямлёй —
ад смугі небасхіл невысокі,
Абыякавасць духу
пануе на нашай зямлі.
Не пайшлі на карысць мнагамудрага часу урокі,
І памылкі мінулага нам на карысць не пайшлі.

Можна моўчкі пражыць —
і пайсці, не пакінуўшы следу,
Можна вочы закрыць
і — у цемры дамучацца век,
Можна думкай прыкрыцца:
забілі ж пакуль што суседа,
Можна нават забыцца,
што ты, Чалавек,— чалавек...

Так лягчэй існаваць,
ды не дасць існаваць небяспека,
Бо сляпое маўчанне
на шыю вяроўку саўе.
Дзе людзей абабралі —
забралі правы чалавека,
Там Малюты Скуратава
жудасны цень паўстае.

Прад табой, Чалавек,—
патаемнасці лёсу, дарога.
Крок патрэбен адным
для пазнання высноў — адкрыцця.
Прад табой, Чалавек,—
і святога, і бруднага многа.
Каб адкрыліся вочы —
другім не хапае жыцця.

* * *

Прыгажосць і пачварнасць,
душэўнасць, спагада, звярынасць,
Незвычайная жорсткасць,
пяшчота і зноў прыгажосць,
Дабрыня і чароўнасць,
прадажнасць, няшчырасць, агіднасць —
Гэта ўсё — Чалавек.
Чалавек у штодзённі — як ёсць.

Чалавек... Чалавек...
Ты стаміўся ад гэтае ношы,
Зачарсцвелы твой розум
з душы выцясняе святло.
Чалавек... Чалавек...
Ты прыдумаў уладу і грошы —
А ці ёсць на Зямлі
для духоўнасці горшае зло?!

Мір табе, Чалавек!
Будзь заўжды міласэрным і шчырым!
Закілзай сваю злосць,
кожны дзень пачынай з дабрыні.
І навокал усё
адгукнецца любоўю і мірам,
І пачнуць свой адлік
па-сапраўднаму добрыя дні.

ПЕСНЯ КАХАННЯ

Каханню і жонцы
прысвячаю

Вусны — як ружы,
Вочы — азёры.
Смех — як крынічка,
Вып’е і хворы.

Бровы — два крылы,
Локаны — хвалі.
Словы ласкавыя
Прычаравалі.

Рукі — пяшчота,
Сэрца — загадка...
Сёння — Таццяна,
Некалі — Татка.

* * *

Лёгка красуняй
Замілавацца...
Колькі дзяўчыне?
Толькі семнаццаць.

Звонкі світанак,
Майскія чары,
Ветразь пунцовы,
Светлыя мары.

Сэрца кранае
Подых вясновы.
Свет навакольны —
Толькі ружовы.

Родзіцца кветка
Хутка з бутона.
Цягнецца кветка
К сонцу штодзённа.

Казачны водар
І прадчуванне —

З казачным прынцам
Хутка спатканне.

Хто ж не чакае,
Хто ж не жадае,
Каб закіпела
Кроў маладая?

Хто ж не жадае
Полымя страсці?
Хто ж не чакае
Вечнага шчасця?

* * *

Хлопец сумуе,
Шчасце шукае.
Сэрца на волю
Ён выпускае.

Лётала птушкай
Сэрца па свеце —
Можа, хто будзе
Хоць на прыкмеце.

Лётала птушкай
Сэрца не мала —
Бачыла многіх,
Ды не кахала.

Кожны сустрэне
Позна ці рана
Тое, што Богам
Наканавана.

* * *

Сэрцы — шукаюць,
Сэрцы — імкнуцца,
Сэрцы ніколі
Не размінуцца.

Разам ляцець ім
Лётам няспынным.

Стануць два сэрцы
Сэрцам адзіным.

Неспадзявана
Мары збыліся —
Сэрцы сустрэліся,
Лёсы зліліся.

Вочы ў вачах
Раптам раслалі,
Нібы малітву
Вусны шапталі:

— Зорачка!
— Месяц!
— Сонейка ўстала —
Я адшукаў цябе!
— Я прычакала!..

Быццам над імі
Хтосьці нягучна
Песню кахання
Пеў мілагучна.

Быццам бы знікла
Ўсё на планеце.
І засталіся
Двое у свеце.

Сэрца нячутна
Сэрцу казала:
— Я прычакаў цябе!
— Я адшукала!

— Любая!
— Любы!
—Адзіная! Краска!
— Голуб!
— Галубка! Чароўная казка!

Выраслі крылы
Раптам, здаецца.
Недзе унізе
Зямля застаецца.

Недзе Зямля
Міражом застаецца.
Песня кахання
Сэрцам пяецца.

— Родная!
— Родны!
— Пралеска!
— Адзіны!..
Песня кахання
Хлопца, дзяўчыны.

* * *

Хопіць лунаць
Ім паднябесна.
Трэба й жыццё
Ладзіць сумесна.

Колькі б не марыць,
Не мілавацца,
А на Зямлю
Трэба вяртацца.

Тут іх чакаюць
Расчараванні,
Тут сустракаюць
Выпрабаванні.

Век чалавечы —
Не толькі забавы.
Розныя рэчы —
Словы і справы.

* * *

Колькі ж сумесна
Год «апранулі»?
Дзесяць ці дваццаць?..
Трыццаць мінулі.

Тысячы дзён —
Болей пакутаў.

Трыццаць гадоў
Рваліся з путаў.

З путаў бясхлеб'я,
З путаў бяспраўя,
З путаў бяздом'я,
З сацраўнапраўя.

— Любы, паслухай...
— Слухаю, Татка!
— Хутка у нас
Будзе дзіцятка...

— Будзе дзіцятка?!
Радасць якая!
Што ж па шчацэ
Кропля блукае?

— Дзе потым жыць?..
Вось дык загадка.
Выганяць вон
Нас з немаўляткам...

— Што ты? Не плач!
Знойдзецца выйсце.
Будзе і ў нас
Вугал калісьці...

Хібы жыцця
І павароты...
Песня кахання —
Сумныя ноты.

* * *

Шчасце прыйшло —
Бог даў дачушку!
Ў сэрцы — святло,
Слёзы — ў падушку.

Не набылі вугал жаданы.
Дзе ён спакой
Уладкаваны?

Радасць нясе
Свет гэты боскі.
З ёй пакрысе —
Слёзы, абноскі.

Тысячы дзён,
Дзён паўгалодных,
Жахі, як сон,
Магілкі родных.

Мары і мэты
Гінуць паціху...
І ні прасвету,
І ні прадыху.

* * *

З першых гадоў —
Смутак, блуканні...
Чуецца зноў
Песня кахання.

— Мілая! О-ой!
Плакаць прыспела?..
— Глянь, што са мной,—
Я пасівела...

— Што ты? То ж снег
Так серабрыцца...
— Кінь ты свой смех!
Мне ж — толькі трыццаць...

— Што сівізна?! —
Сонца ў букеце!
Ты ж, як вясна,
Лепшая ў свеце!..

Песня кахання
Не заціхае...
— Доля ты, доля,
Доля цяжкая.

Доля сляпая,
Доля глухая...

Песня кахання
Не заціхае.

— Любая!
— Любы!
— Мілая!
— Мілы!..
Словы пяшчотныя,
Поўныя сілы.

Як маладосць,
Як ратаванне,
Добра, што ёсць
Песня кахання!

* * *

Вусны — як ружы,
Вочы — азёры,
Смех — як крынічка,
Гоіць і ў горы.

Бровы — два крылы,
Локаны — хвалі.
Словы ласкавыя
Прычаравалі.

Рукі — пяшчота,
Сэрца — загадка...
Сёння — Таццяна,
Некалі — Татка.

СПОВЕДЗЬ

Сымон хаця і быў набожны,
І ў храм святы хадзіў, маліўся,
А скрытна, як жанацік кожны,
Завёў каханку — «прыжаніўся».

— Я, — жонцы кажа, — ў лес па дровы.
А сам — «налева», да каханкі.
Назаўтра зман знаходзіў новы
І ладзіў новыя гулянкі.

На словах жонку так узносіў,
У той аж слупянелі вушы:
— Я ж так люблю цябе, Хаўрося!
Я ж без цябе, як дзень патухшы!

Цябе як бачу, дарагую,
Не можа душанька не ёкнуць!
Табе пазней усё скажу я,
Бо трэба мне па дровы скокнуць...

* * *

Хто ж ладу хатняга не прагне?
Ды лёс не ўсіх ласкава гладзіць.
Калі мужчыну з хаты цягне,
Хай жонка на сябе паглядзіць.

Хаўрося ж — чорт. І ўся гамонка.
Жыве нячыстая ў ёй сіла.
У горле скула, а не жонка,
Характар — крапіва ці шыла.

Пілуе беднага Сымона,
А той: — Мая ты чараўніца!
Мая душа! Мая ікона!
Я згодзен на цябе маліцца.

І так лагодзіць, так хітруе,
Што тая ўсюды слых разносе:

— А мой жа пень сказаў: «Памру я
Без сонца яснага — Хаўросі».

А як жа трафіць мне і годзіць —
Са скуры выскачыць гатовы.
Праз дзень у лес па дровы ходзіць
Мой закаханы, безгаловы.

* * *

Святар у вёсцы — Бог на небе,
Вяскоўцам шчыра душы гоіць.
Ён прыме па любой патрэбе,
Параіць ён і супакоіць.

Нягодна жыць без боскай веры,
Без Усявышняй дапамогі,
Таму ў святога храма дзверы
Людзей вядуць усе дарогі.

Хаўрося думку-план шануе,
Нібы курыца яйка носіць:
Яна айцу руку цалуе,
Яна яго набожна просіць.

— Да Вас, святы айцец, прашэнне!
Няўжо рабе святар адмовіць?
Зрабіце ў службе парушэнне —
Пусціце да сябе на споведзь!

Наш з мужам шлюб — даўно ў законе,
Мы з ім адно — куды падацца?
Хачу пачуць, як мой Сымоне
Прад Вамі будзе спавядацца...

Айцец махнуў рукой запальна:
— Ты што, дзіця? Здымі пытанне!
Святая споведзь — гэта тайна,
Не для чужых вушэй прызнанне!

Хаўрося — цмок руку айцову:
— Якая тайна? Дурань кожны
Пачуў, што муж мой безгаловы
Каханнем, нібы конь, стрыножан!

Ды ён мяне іконай ліча!
Яго душа я! Чараўніца!
Ды муж мой на маё аблічча
Гатовы дзень і ноч маліцца...

Паскроб айцец крыжом за вухам:
— Ты ж будзеш потым балаболіць...
— Ды я клянуся Свентым Духам
Маўчаць, як сыч! — Хаўрося моліць.

— Пры мне Сымона спавядайце!
Няўжо я чалавек старонні?
Адно пытанніца задайце:
Ці ёсць пачуцці да Хаўроні?

І Вам, айцец, праз гэту спробу
Карысна чуць са спавядання,
Як любіць муж маю асобу,
Што значыць палкае каханне!

Айцец размяк: — У грэх уводзіш...
Ото ўжо з бабамі мне ліха!
Тады цішком у келлю зойдзеш —
І там, як мыш, зашыйся ціха.

* * *

Сымон не надта ўжо і верыў,
Што здыме грэх, душу загоіць,
Але ішоў у тыя дзверы
Крыху сумленне супакоіць.

Даволі рэдка спавядаўся,
Хаця грашыў часцей намнога.
Грашыць — грашыў, а аглядаўся
І на Хаўросю, і на Бога.

Сымон наставіў жонцы рожкі
І неяк кажа ёй са смакам:
— Пайду да споведзі, Хаўрошка,
Хаця грахоў — як кот наплакаў.

— Схадзі, схадзі! Ды да драбніцы
Усё айцу скажы там, Сёма!

— А што сказаць, мая царыца?
Я ж як анёл — усім вядома.

Іду — дзеля высокай веры,
Каб не гнявіць цябе і Бога...
Хаўрося — ціхенька за дзверы
І ў келлю ад свайго парога.

Сымон памыўся, пагаліўся,
Надзеў чысцюткую кашулю,
Ля абразоў перахрысціўся:
— Ну, я пайшоў, мая красуля!

Хаўрося! Дзе ты?.. Во пачвара!
Ужо ў суседак зубы скаліць.
Ці ж гэта жонка? Звяга! Кара!
Хай табе чорт язык падсмаліць!..

Вось так Сымон зваліў у кучу
Душы здабытак унікальны.
І з хаты прэч пайшоў рашуча
Да ачышчальнай спавядальні.

Зайшоў у цесную кабіну,
Сабраўся з думкамі натхнёна...
— Пара з душы спіхнуць цагліну! —
Мільгнула ў галаве Сымона.

Да спавядальнай дзіркі ротам
Сымон прыліп, як да кілішка.
Хаўрося ж пад халодным потам
Сядзела за айцом, як мышка.

— Я тут, айцец! — Сымон узнята.—
З душы саскрэбці грэх хачу я...
— Смялей, мой сын, бо споведзь — свята!
Над намі Бог — усё ён чуе!

— Пачну з таго, што п'ю не мала...
— Усе мы, сын мой, выпіваем.
— У пост вялікі ем я сала...
— І мы жывот свой «запраўляем».

— Люблю загнуць я на рабоце
Крутым, шматпавярховым матам...

— А для чаго язык у роце?
І гэты грэх лічу я знятым!

— Яшчэ, айцец, украў я зранні...
— Ды кінь ты, сын мой, драбязіцца!
Ты раскажы мне пра каханне —
Якая ў сэрцы чараўніца?

Ці гэта, сын мой, падалося,
Ці праўду слых нясе па хатах,
Што вельмі любіш ты Хаўросю,
Што прыклад ты для ўсіх жанатых?..

Сымон аж заскрыпеў зубамі:
— Каго? Хаўросю? Жабу гэту?!
Айцец! Хай будзе паміж намі —
Другую маю я кабету!

Яе абдымкі, пацалункі
У сэрцы моцна прыжыліся,
Нібы ад Бога падарункі...
Святы айцец зароў: — Заткніся!

Сымон абсеў: — Дык гэта ж споведзь...
Я ж Вам, айцец, як на падносе...
Святар спыніў: — Пра глупства хопіць!
Скажы, што любіш ты Хаўросю!

— Каго? Хаўросю? Гэту язву?!
Хай ліха з печы яе скіне!..
Айцец абсек: — Змяні ты назву
Сваім расказам, грэшны сыне.

Скажы: — Люб-лю! Хаў-ро-сю! Жон-ку!
Адзіную і дарагую!..
— Мне споведзь гэта есць пячонку —
Люблю! Люблю!.. Але другую.

Сымон ускочыў з табурэткі,
Ды і святы айцец завёўся:
— Ды як жа ты, бязбожнік гэткі,
Тайком з чужой жанчынай сплёўся?

Сымон яшчэ вышэй падскочыў,
І заскрыпелі зноў пашчэнкі:

— А сам?! Куды габлюеш ноччу?
Вядома — да чужой сукенкі!..

І раптам тут — прамой наводкай —
Хаўрося з крыкам і з разгону —
Грудзьмі ў сцяну, ў перагародку!
І толькі пыл у твар Сымону!

І толькі трэскі, як асколкі,
І толькі рот паветра ловіць,
І словы жонкі, як іголкі:
— Ану дамоў! Працягнем споведзь!

* * *

Ад ачышчальнай спавядальні
І аж да хатняга парога
Хаўросін гнеў непрадказальны
Прыгнаў Сымона ледзь жывога.

— Заходзь! — і грозны тон Хаўросі
Спужаў Сымона, як грымоты.
Ён сеў у кут і з лавай зросся,
Скруціўся ўвесь — глядзеў на боты.

— Ну што?! — Хаўрося рукі ў бокі. —
Давай! Выкладвай! Спавядайся!
Чаго маўчыш, надзьмуўшы шчокі?
Працягвай споведзь! Не стыдайся!

Язык Сымонаў гнуўся слаба:
— Хаўросечка... ды я гатовы...
— А-а! Я Хаўросечка, не жаба! —
Сымона лупянулі словы.

— Якая жаба? Любка! Краска!..
Але Хаўрося абсякае:
— Пакінь для той лахудры казкі!
Ану выкладвай — хто такая?

Сымон насупіўся, надзьмуўся,
Маўчаў, сядзеў бялей паперы...
І зноў Хаўросін крык пачуўся:
— Не скажаш?! Лбом адчыніш дзверы!

Сымон прыкінуў: — Прэч прагоніць —
Там — ні кала, ні гаспадаркі,
Адны вуглы — хай Бог бароніць,
Ні малака табе, ні скваркі...

Сымон усхліпнуў вінавата:
— Хаўроська... гэта... гэта — Туся...
Хаўрося ў голас на ўсю хату:
— О-ёй! Ад смеху задушуся!

Яна ж — аблезлая варона!
Што кот збасцяны без дагляду.
Вось гэта пара для Сымона —
Ні лытак, ні грудзей, ні заду!

І ты мяне?! Мяне, Хаўросю,
Змяніў на тую верхаводку?!
Сымон запрычытаў, затросся:
— Давай забудзем гэту плётку!

— Забудзем? Ах ты, валацуга!
Мне што, маліць: кахай, Сымонка!
Я хто тут — жонка ці прыслуга?
Сымон ускочыў: — Жонка! Жонка!..

Хаўрося хоць трымала марку,
А ведала цану мужчыне.
Мужчына правіць гаспадаркай,
Без мужыка — ачаг астыне...

Прагнаць Сымона — самагубства,
Не трэба гнаць — і слова раніць,
Парну Сымону ў самалюбства...
І вось Хаўрося мужу маніць:

— Калі ўжо споведзь паміж намі,
Дык ведай, што і я не спала,
І я з мужчынскімі штанамі
У шуры-муры пагуляла.

Не ты адзін з узнятым носам
Свой гонар грахаводны цешыш...
Сымон зірнуў на жонку скоса,
Прамовіў з недаверам: — Брэшаш!..

— Брашу? Ты ў лес, а тут — Іванка,
Мужчына — не табе раўняцца...
Назаўтра ў хату — шусь Сцяпанка,
І з ім табе не пацягацца...

— Ды як жа ты? — Сымон не строга,
Хоць з твару стаў бялей парошы. —
Ды як жа ты пасля такога
Глядзіш у вочы мне, Хаўроша?

— Я спавядаюся, Сымонка!
Прабач — псую настрой мядовы.
Куды мужык — туды і жонка,
Вось ты — у лес, а я — па дровы!

Сымон раз-пораз хліпаў ціха.
І тут, зусім неспадзявана,
У хату, як на гэта ліха,
Дасужы чорт прыпёр Івана.

Раней Іван у гэту хату
Нагою не ступаў ніколі,
А тут, як кажуць, збэсціў свята,
Прыйшоў, сыпнуў у рану солі.

Сымону ён сваім прыходам
У сэрца накідаў каменняў,
Ды і Хаўрося стала лёдам
Ад слоў сваіх і супадзення.

— Спакой і мір гнязду і птахам!..—
Ніхто не адказаў Івану.—
Ішоў, гляджу — дымок над дахам,
Дай, думаю, у хату гляну...

Іван пакашляў, патаптаўся,
Зняў шапку і на цвік павесіў.
— Цябе, Сымон, не спадзяваўся
Застаць, бо ты — часцей у лесе...

Сымон падскочыў да Івана,
Схапіў за грудзі: — Памаўзуеш!
Спісаў мяне занадта рана,
Знічтожу за Хаўросяю! Чуеш?

Іван збялеў, ніяк не ўцяміць,
За што яго таўкуць у грудзі...
— Ты што, Сымон,— пасеяў памяць?
Пры чым тут я? Ратуйце, людзі!..

Сымон зароў: — І ты, прыблуда?!
Бо тут Сцяпан зайшоў нядбайна...
... Хай пакрычаць — мяшаць не будзем,
Святая споведзь — гэта тайна.

АХВЯРЫ

Людзі вякамі ламалі галовы,
Сёння ламаюць — і будуць ламаць:
Дзе той адзіны напрамак жыццёвы?
Дзе адшукаць яго? Як распазнаць?

Ткнуцца ў адны... у дзесятыя дзверы...
Там — не патрэбен, а там — не тваё.
Па чалавеку, згубіўшаму веру,
Лупіць і лупіць жыцця пугаўё.

Рэдка каму адшукаць удаецца
Тое, адзінае месца ў жыцці.
Не адшукае — сагнецца, сап'ецца,
Будзе бязвольна па ветры брысці.

Будзе дамучвацца — гэтак не гэтак —
І не пытацца — за што і чаму?..
Гэта — дарослы... А кволы падлетак?
Як берагчыся ад бруду яму?

Многіх жыццё сустракае сурова,
Цягне да лёгкага хлеба, псуе.
Сталых падтрымка — і прыклад, і слова,
Як паратунку для іх не стае.

Вунь іх «настаўнікаў» колькі, дарадцаў,
«Бітых» равеснікаў, цёртых не раз.
Хутка «памогуць» яны разабрацца,
Знойдуць на ўсё і расказ, і адказ.

Самых складаных пытанняў абойму
З ходу, як семкі, яны лузгануць.
Што і адкуль — растлумачаць па-свойму,
Груба, нядбайна, а сэрца крануць.

* * *

Вера марнела пад цяжкасцю долі,
Гэтая ноша — з гадамі гарчэй.

З мужам, здавалася, з'елі пуд солі,
А разышліся — не стала лягчэй

Ён, хоць і піў, [illegible] напіўшыся — біўся,
Але спачатку хоць штосьці рабіў.
Потым — збадзяўся, зусім апусціўся,
Сам даканаў і сям'ю загубіў.

Цьмяна смылелі гады, як лучына,
Сёння — больш цьмяна і чадна смыляць...
Вера — яшчэ маладая жанчына,
Росквіт жаноцкасці — ёй трыццаць пяць.

Праўда, на выгляд — сталейшая значна,
Росквіт з'ядала жыццё на хаду.
Кожнаму з першага погляду бачна —
Мае ў кішэні на хлеб і ваду.

Не, не намуляў кішэні ёй лішак,
Вецер завёўся там — наадварот.
Стала заглядваць жанчына ў кілішак,
Лёс паляпшала, як кажуць, праз рот.

Людзі ж вакол, і яна —
не пустэльнік,
Вечар — знаёмства,
наступны — ізноў...
Хутка знаходзіўся ёй сабутэльнік,
Стала штовечар цягаць іх дамоў.

Вера спачатку вяла іх нясмела,
Дома нязручна — адзін быў пакой,
Дома тырчала дачка яе Эла,
Потым... махнула на гэта рукой.

Эла шаптала, чужых баючыся:
— Мама... урокі вучыць... позні час...
— Марш да сяброўак! Ці ў кухні зашыйся! —
Злосцю напоўнены чуўся адказ.

Эла на кухні не раз начавала,
Рукі — на стол, а на іх — галаву.
Ды скрозь дрымоты ёй чуліся з залы
Шоргаты, цмоканні, шум «рандэву».

* * *

Эле — пятнаццаць, а ў ёй прыжыліся
Рысы, якія жаноцкасць дае:
Пругкасцю грудзі яе наліліся,
Сталі акруглымі бёдры яе.

Не закахацца ў яе немагчыма,
І хоць яна прыгажэла штодня,
З выгляду толькі была як дзяўчына,
А у астатнім — амаль кураня.

Праўда, і чула, і бачыла многа —
Відзікаў — мора, а тэма — адна.
Ды і ад маці сваёй «дапамога» —
Вочы раскрыла на «ён і яна».

Што ўжо казаць пра сяброўак са школы?
Тут ні праблем, ні сакрэтаў няма.
Тыя шапталі, гулі, нібы пчолы:
— Ты паспрабуй!
Будзеш ведаць сама...

Чуліся ў гуле, у шэптах, у словах
І захапленне, і зайздрасць,і злосць:
— Можна балдзець кожны дзень ад абновак!
Нам бы, Эліна, тваю прыгажосць!..

Элу краналі намёкі, прадмоўкі,
І хвалявалі, і пхнулі ў пасцель.
Потым пачула ад лепшай сяброўкі:
— Хочаш мець шмоткі?
Ідзі на панель!

* * *

Корпус гатэля жаўцее вашчынай,
Збоку — рэклама агнямі крычыць.
Сумна стаіць ля ўвахода дзяўчына
І сарамліва вачамі блішчыць.

Сціпласць — у вопратцы бачна, ў дзяўчыне,
Ды не схаваць прыгажосць ад вачэй:
Стройныя, доўгія ногі з-пад міні
Могуць любога пазбавіць начэй.

І азіраюцца, косяць вачыма
І захапляюцца краскай-вясной.
Хто малады — з чыстым сэрцам, магчыма,
Хто пры гадах — пэўна, з думкай адной.

Вось пачынае кляваць на «нажыўку»
Той, хто гады не схавае свае, —
На галаве, ад ілба да загрыўку, —
Лысіна, хоць ты глядзіся ў яе.

Выйшаў з гатэля, прайшоў, азірнуўся,
Стаў, пакруціўся, цішком пакурыў —
І да дзяўчыны рашуча вярнуўся,
Пуза адставіўшы, загаварыў:

— Вечар цудоўны... Туга, адзінота...
Я ў вашым горадзе — упершыню...
Эла адчула пад сэрцам дрыгвоту:
— Што гэта? Праўда — ці я гэта сню?

Гэта — як чорны, бязлітасны гумар —
Прэч ад кашмару! Прачнуцца хутчэй!..
Голас даносіўся: — Зойдзем у нумар,
Там пагаворым без лішніх вачэй...

Эла ішла за «пузатай кадушкай»,
Ззяла ад лысіны лямпаў святло.
Білася сэрца падраненай птушкай,
Ногі дрыжалі, у скронях гуло...

Ліфт расчыніўся ў канцы вестыбюля,
Крок — і захлопнецца пастка. Капцы!
Эла з гатэля рванулася куляй,
Вусны скрывавілі зубы-шчыпцы.

Эла імчала ад бездані бруднай,
Слёзы сляпілі, душылі, пяклі.
Некуды збочыла з вуліцы шумнай —
Страшна — прытулку няма на зямлі.

Жудасна гэта адчуць у пятнаццаць...
Сэрца — без мары, без дому — дзіця.
Ветразь пунцовы пачаў аддаляцца,
Гінуў світанак у хмарах жыцця.

Дзе ён, той прынц з незабыўнае казкі?..
Кола замкнулася. Шчасце — мана.
Дома — няма ні парады, ні ласкі,
Ды і навокал — глухая сцяна.

* * *

Лёсу дарога — нярэдка крывая,
Зменіць напрамак не раз на вяку,
Зверне да бездані — хто падтрымае?
Хто ўратавацца працягне руку?

Недзе пад сэрцам — забітая мара
Горкага лёсу нябачнай рукой.
Вера — ахвяра і Эла — ахвяра,
Сталі ахвярамі маці з дачкой.

Колькі такіх — аднакрылых, гаротных,
Не узляцела, як маці й дзіця?
Колькі іх ранена ў сэрца смяротна
Неўладкаванасцю, змрокам жыцця?

Шлюбы — не гульні, любоў — не забава...
Многія думаюць — наадварот.
Стала даўно аднакрылай дзяржава,
Хоча ўзляцець —
Ды не хутка на ўзлёт...

МАНАЛОГ

Як люблю я цябе, беларус!
Як люблю!
Ёсць падставы табой ганарыцца.
Кроў твая, пот і слёзы паілі зямлю —
Бачыш, брат? Прыняла іх зямліца!

О-о-о! Зямелька — жывая і чуе яна,
Ці ты плачаш, браток, ці святкуеш,
Ці туга над табой ад цямна да цямна...
Сёння стогне карміцелька... Чуеш?

Не! Не бачыш, не чуеш... Аслеп і аглух,
Лёд пад сэрцам выстуджвае грудзі.
Згодзен, згодзен... для статка патрэбен пастух,
Дзякуй Богу, не статак мы — людзі.

Я і ты — як блізняты, дзве кроплі вады,
Хоць між намі — хлусні землятрусы.
Мы з табой — гістарычна навек, назаўжды
Ад адзінай зямлі — беларусы.

Ты і я — гэта тое адзінае мы,
Што адным перахрышчана горам, —
Не ўваскрэс родны край, ён і сёння — нямы,
Бо на месцы вытупваем... Сорам!

Як наблытаў скразняк у тваёй галаве,
Быццам ты выпіў залпам штрафную...
Зразумеем! Ачнёмся! Надзея жыве!
Я нашу яе ў сэрцы, шаную.

* * *

Як бывае ў сям'і?
Калі хто занямог —
І астатнія ходзяць пад горам,
І яны дзень і ноч аж збіваюцца з ног,
Непакояцца, б'юцца над хворым.

Ціха тут — весяліцца ля хворага грэх.
І хоць гэта зусім не жалоба,
Тут не чутны ні жарты, ні песні, ні смех,
Аж пакуль не адступіць хвароба.

Сёння нешта падобнае бачна і ў нас,
Заядае нас смутак мацёры.
Ані песняў, ні смеху не чутна ўвесь час —
Хтосьці з нас... несвядомасцю хворы.

Ах! Якая хваробішча — Бог барані!
Светапогляд — як лёд нерухомы.
Як яго растапіць, калі ён — у цяні?
Чым узрушыць спакой несвядомы?

Гэта жах — непатрэбна сляпому святло,
А глухому — птушыныя спевы...
Несвядомасць бяздумна, як тое быдло,
Падратуе любыя засевы.

Многа нас захварэлых, усіх не злічыць,
Час патрэбен і паразуменне.
Цяжка нас ратаваць, несвядомасць лячыць,
Але ўсё ж лёд растопіць праменне.

* * *

Кажуць — першым усё ж такі слова было,
Ў свеце цешацца роднаму слову.
Слова — той жа выток, слова — тое ж святло...
Што ж, давай пагаворым пра мову.

Мы чужымі зрабіліся самі сабе,
Адцураўшыся роднага дома.
І тады ўжо, як граблі нам трэснуць па лбе,
На хвіліну падумаем: «Хто мы?»

Але думка-маланка згасае. І зноў
Мы — не мы, мы — пусці паваллюся...
Колькі нас несвядомых дачок і сыноў
Адцураліся ад Беларусі?

Помніш, брат, калыханку? Гаворку бацькоў?
А маленства? Няўжо і не сніцца?

Слова продкаў — з далёкіх, мінулых вякоў
Прабівалася ў свет, як крыніца.

Нам бы ўзяць ды расчысціць крынічны выток,
Мы ж — забрудзілі гэта бруенне...
Што мы маем цяпер? Ратавальны глыток,
Ды і той пад пагрозай знішчэння.

Мова — крылы душы, мова — ў цемры маяк,
Мова — гэта й жыцця адчуванне.
Нам без мовы сваёй не ўзляцець аніяк,
Нам без мовы — у цемры блуканне.

І паўзём — не ляцім. Пры святле — слепакі,
Бо чужыя ў нас розум і мова.
Мы, калісьці адно, сёння — толькі шматкі,
Як сабраць, чым з'яднаць нас нанова?

* * *

Што ўсё я гавару? Што маўчыш ты, мой брат,
Мой зямляк, суайчыннік, таварыш?
Я цябе папракаў — кінь папрокі назад,
Кажуць, кашы без спрэчкі не зварыш.

Паспрачайся са мной, памяркуй, падкажы,
Можа, ісціну знойдзем за кашай.
Паміж намі няма аніякай мяжы,
Акрамя несвядомасці нашай.

Ты маўчыш, я замоўкну, замоўкнем усе,
Як матор непатрэбны, іржавы.
Азірніся, куды гэта плынь нас нясе,
Глянь на сімвалы нашай дзяржавы!

Раптам чую адказ: — Ды пайшоў ты адсюль!..
Ажно пырснулі слінкі скрозь словы.
Вось і ўвесь дыялог... Пошук ісціны — нуль...
Размінуліся нашы галовы.

— Што ты, маць тваю, чэпішся тут да людзей?!
Чую збоку другога «дарадцу». —
Ты заместа сваіх непатрэбных ідэй
Кілбасу нам вярні па руб дваццаць!..

Вось і ўвесь дыялог...
Ды пачуе глухі!
Ды убачыць сляпы! Дай, Бог, сілы!
Адпусці ненаўмысныя нашы грахі —
Хай у кожнай душы будуць крылы!

* * *

«А пайшоў ты адсюль...» — чую словы-нажы.
Не прымаю я іх, не міруся.
А куды беларус з Беларусі, скажы,
Можа йсці? Толькі да Беларусі!

Нас і так падзяляюць на «свой» і «не свой»,
Падазронасці клін паміж намі.
Хопіць нам ужо думаць чужой галавой —
Паварушым сваімі мазгамі!

Вернем мову сваю, жыццяздольны настрой,
Скарацім паміж намі адлегласць...
Як шкада, што не собіла сёння з табой
У размове крануць незалежнасць.

Незалежнасць — яна даражэй кілбасы,
Берагуць незалежнасць, шануюць.
За свабоду спрадвек, ды і ў нашы часы
Ва ўсім свеце жыцця не шкадуюць...

Мы маглі б абмяркоўваць, каб ты дапамог,
Існасць лёсу і дзе яно, выйсце.
Але ты не схацеў падтрымаць дыялог,
З маналога — не многа карысці.

«Ды пайшоў ты адсюль...» — зразумела куды.
Крыўдна слухаць — ды я не крыўдую.
Трэба біцца з хваробай хоць год, хоць гады...
Я люблю цябе, брат, і... шкадую.

ГОРКАЯ КРОПЛЯ

Што хавае слязінка
На шчацэ у матулі,
У старэнькай матулі,
Што сядзіць задуменна
Ля мяжы непазбеглай?..
Колькі ў кропельцы гэтай,
Што блукае ў маршчынах,
Недаспелага шчасця,
Пераспелага гора?
Колькі гэта слязінка
І адчаю ўвабрала,
І надзей безнадзейных,
І нездзейсненых мараў?..
О маленькая кропля,
Ты —
бясконцае мора!

* * *

Пакацілася кропля
Па шчацэ, як па лёсе,
Цэлы свет пакаціўся,
Што слязінка ўвабрала:
Пакаціліся мары,
Спадзяванні, пакуты,
Пераспелае гора,
Недаспелае шчасце...
Не дай, Божа, сарвацца,
Гэты свет таямнічы
Разаб'ецца, загіне,
Неспасцігнуты намі!
Ды слязінку спыніла,
Затрымала маршчынка —
І маленькая кропля,
Як бязмежнае мора,
На маршчыне павісла,
Не скацілася ў бездань...

Што ж — сляза і маршчынка
Нібы родныя сёстры,
І адна, і другая —
Дзеці горкай нядолі.

* * *

Шлях да першай маршчынкі
Кропля хутка праклала.
Гэты шлях быў кароткі,
Як усмешка маленства,
Як юнацтва світанак,
Што згарае імгненна...
Затрымалася кропля,
На маршчыне павісла —
Адзвінела дзяцінства,
Як капеж сакавіцкі,
Як ручаік апошні
Сярод талага снегу.
Адбруілася радасць
Залатога юнацтва
І на твар небасхілу
Наплываць сталі хмары.
Закрывалася сэрца
Іх бязлітасным ценем,
Адкрываліся вочы
На бязвыхаднасць лёсу.
І ад паншчыны квапнай,
І ад едкага поту
Ні спіна, ні кашуля
Не прасохлі ні разу...
Да канца далягляду,
Колькі бачыла вока,
Шлях жыццёвы цягнуўся —
Неабсяжная багна.

* * *

Неспакойна слязінцы,
У маршчыне няўтульна —
Здрыганулася кропля
І паціху, паціху
Падалася да новых
Перакрэсных маршчынак,

Каб асіліць, адолець
На шляху перашкоды...
Як падобна слязінка
На матуліну долю,
Што праз жорсткасці часу
Прадзіралася мужна...
Як я ведаю многа,
Як я ведаю мала
Пра напоўнены болем
Свет празрыстай слязінкі.
Тут, у кропельцы гэтай,
І калгаса прымусы,
І гвалтоўнасць улады,
І пакуты бяспраўя.
Тут, у кропельцы горкай,
У маленькай слязінцы —
Велізарнае гора
Сорак першага года,
І пакуты, і жахі
Аж да дня вызвалення.
Тут, у кропельцы сціплай,—
Пяць дзяцей пахаваных...
Не дай, Божа, нікому
Перажыць сваіх дзетак...

* * *

Як я ведаю многа!..
Аддавала матуля
Ратавальны, апошні
Нам глыточак булёну,
Каб астатнія дзеці
Засталіся жывымі.
Хоць вайна і сканала,
Ды пакінула голад —
Ад яго анікому,
Анідзе не схавацца.
Як я ведаю мала!..
Я сачу за слязою,
Што па маміным твары
Ціха-ціха сцякае,
Як па маміным лёсе.
Колькі ў ёй, гэтай кроплі,
Неадзначаных святаў,

Недапетых мелодый,
Нерасцвіўшага смеху?!
Я сачу за слязою...
А слязінка раптоўна
Пакацілася хутка,
Не ўтрымала цяжар свой
І сарвалася ў бездань,
Нібы зорачка з неба,
Як гарачая знічка...

* * *

Я ласкава спытаўся:
— Што ты, мама, прыціхла?
Быццам лёгкія крылы
Узнялі цябе ў неба
І панеслі далёка
Над нялёгкім мінулым
Да празрыстай крыніцы...
Што ты ўбачыла сэрцам
З вышыні успамінаў?
Мама цяжка ўздыхнула:
— Зазірнула я ў тое,
Што убачыць магчыма
Пасля доўгага веку
Ля апошняе рысы,
Што пяром не апішаш,
Хоць пяро залатое,
Што не выкажаш словам
Нават самым яскравым...
Я пацісную з пяшчотай
Яе добрыя рукі,
Зазірнуў ёй у вочы:
— Многіх год табе, мама!..

ВО ДАЖЫЛІСЯ...

Што ты, мой конік, траву не скубеш?
Цешся, сталуйся.
Хочаш аўса? Калі ласка — паеш,
На, падсілкуйся.

Папрацавалі з вясны мы з табой
Дружна, ў ахвоту.
Бог паспрыяў разабрацца з сяўбой —
Сохні ад поту.

Летам вальней — прывязём воз-другі
Дроўцаў-паленаў,
Выспеюць потым лугі-мурагі —
Будзе і сена.

Адпачывай, бо як толькі засне —
Ссохне бульбоўнік,
Зноў пабрыдзём па адной баразне,
Добры мой конік.

Зноў узмакрэюць спіна і бакі,
Косці заломіць.
Не дармаеды мы, не лайдакі —
Хай Бог бароніць.

Выберам бульбачку, перабяром —
І ў варывеньку.
Пабаронуем і пераарам
Поле, зямельку.

Стоміцца восень зямліцу мачыць —
Зімка прыблудзе.
Трэба й зямлі да вясны адпачыць —
Сілу набудзе.

Ты прытаміўся — здыму я аброць
І рассупоню.
Служыш ты мне без дубца, самахоць —
Дзякуй, мой коню.

Буду карміць цябе, буду паіць
Чыстай вадзіцай...
Слухае конь мой, у вочы глядзіць —
З розумам быццам.

Раптам пачуў я (няўжо гэта сню?) —
Конь словы шпара:
— Дзякуй табе за тваю дабрыню,
Мой гаспадару!

Згодзіцца ў працы з табой векаваць
Хворы і кволы —
Любіш ты сам, гаспадар, працаваць,
Любіш жывёлу.

— Што ж не скубеш ты, мой конік, траву
Смачна, рупліва?
Што апусціў да зямлі галаву
Сумна, тужліва?

Конь ледзь прыкметна вушмі стрыгануў,
Фыркнуў з уздыхам,
Жаласна ў вочы мае зазірнуў,
Кажа мне ціха:

— Не, не баіцца работы наш род,
Выцерпе й пугу.
Гора з таго, што пайшлі мы на звод,
Конь — на акругу.

Грэх наш які і якая віна?
Што за матывы?
Мы чалавеку служылі здаўна,
Вынік — жахлівы.

Перамалоў нас няўдзячнасці млын —
Век высакосны.
Стаў чалавек ля жалезных машын
Чэрствы і злосны...

Не, не пярэчыў я сябру свайму —
Лыпаў вачыма.
Што б ні казаў, ні тлумачыў яму —
Будзе ўсё міма.

Наша бяздушша на жорсткасць памнож —
Будзе ўсё мала.
Іх наша глупства пусціла пад нож —
Закатавала.

Сумна і сорамна, горка — хоць плач,
Песенька спета.
Ціха прамовіў я: — Конік, прабач...
Праўда ўсё гэта.

* * *

Ноч я не спаў — паскалолі мазгі
Думкі-іголкі.
Хату пакінуў я, нейкі другі,
Ціха на золку.

Вось і палоскі святла зацвілі —
Ранак ружовы...
Веру й не веру, былі й не былі
Конскія словы.

Хоць сапраўды размаўляў з вараным —
Бойся прызнацца.
Скажаш камусьці — палічаць дурным,
Будуць пляваццa.

Потым і праўду палічаць маной —
Станеш манюкам,
Не, хай памрэ гэта тайна са мной —
Лепей — ні гуку.

І агарнулі раптоўна мяне
Сум, адзінота.
Плакала сэрца, як гук на струне
Раненай нотай.

Не! Хто пачуе плач сэрца майго?
З кім падзяліцца?
Стаў я услых ні з таго ні з сяго,
Быццам маліцца:

— Маці-зямелька! Я веру, што ты
Бачыш і чуеш.

Нам у віры глухаты, слепаты
Многа даруеш.

Ты — і калыска, і наш радавод —
Корміш і поіш.
Ты нам і родзіш, і плодзіш штогод,
Годзіш і гоіш.

Помніш галечу дзяцінства майго?
Жахі маленства?
Ты атуліла, як маці, яго,
Як набажэнства.

Тая малітва і сёння ўва мне
Сэнс захавала.
Ты на пяшчотных далонях мяне
Грэла, люляла...

Раптам я чую — нібыта здаля,
Быццам бы з нетраў,
Шэптам травы адказала зямля,
Подыхам ветру:

— Чую я добрыя словы твае,
Голас ласкавы...
Добрыя словы, але не стае
Добрае справы.

Хоць і псавау мяне тысячы год
Розны народзе —
Большасць прынесла мне шкод і нягод
Ваша стагоддзе.

Хімія, атам —
бягуць з-пад замкоў
Наперагонкі,
Быццам бы людзі не прагнуць вякоў,
А аднадзёнкі.

Быццам бы людзі...
Не вытрымаў я:
— Боская маці,
Злітуйся!.. Досыць, зямелька мая,
Сэрца мне рваці!

Сціхні, зямелька! Душу маю рвеш —
Цяжка мне чуці...
Сонца ўзышло... Не раса на траве —
Кропелькі ртуці.

Чорная хмара з Чарнобля паўзе —
Богу маліся.
Хімію, цэзій ядзім па чарзе —
Во дажыліся...

* * *

Хутка ляціць ашалелы наш час,
Коціць штодзённа...
Неяк прыехала ў вёску да нас
Шышка з раёна.

Хворы, і кволы, і самы стары
Скінуў задышку,
Каб абступіць на калгасным двары
Гэтую шышку.

— Дзе нашы пенсіі?
— Лекаў няма!
— Хлеб не завозяць!
— Грошы не плоцяць!
— Працуем дарма!
— Дачнікі шкодзяць!

— Зноў на гарэлку паднялі цану!
— Хутка нам — крышка!..
Словы, нібыта гарох у сцяну,
Біліся ў шышку.

З горыччу глянуў ён зверху — уніз
І — у машыну.
Спрытна, як быццам кусаў яго гіз,
Хуценька згінуў.

Ці не пачуў ён, ці не зразумеў —
Бліснулі колы.
Доўга яшчэ сам з сабою шумеў
Хворы і кволы.

Конь зразумеў, нават ён даў адказ —
Конь і зямліца,
А кіраўнік... не пачуў сёння нас —
Пыл аж клубіцца.

Атам — убок! Мы заместа яго
Крыўду глыталі.
Можа, таму, што адзін аднаго
Чуць перасталі?

Многа пытанняў, вялізны клубок —
Пераплялiся.
Што мы ні робім — вылазіць праз бок —
Во дажыліся.

ЗАКЛАД

Мітынгуюць пры сустрэчы
Ясь і Ян — бясконца.
Кожны кпінай мые плечы
Сябруковай жонцы.

— Ды стрынож ты, як каня,
Сваю жонку, Янка!
У яе ў мазгах —
гульня,
І ніжэй —
гулянка.

Янка праглынуў укол,
Кінуў сябру кпіну:
— Задзяры сваёй падол,
Знойдзеш там мужчыну.

— А твая і з-пад замкоў
Уцячэ «налева»,
Бо яна да мужыкоў,
Як кара да дрэва.

Янка зноў адбіў напад:
— Не кудахтай,
сціхні!
Ты крутні дамоў, назад —
Будзеш трэці-лішні.

Раптам Ясь сказаў: — Ды я
Спрэчцы дам развязку,
Падкачуся —
і твая
Мне падорыць ласку.

— Ты? Маю? Казляк руды!..
— Ну, Янусь, трымайся!
Заўтра з хаты пойдзеш, ды
За акном схавайся.

* * *

Жонцы Ян без лішніх слоў:
— Не чакай к абеду.
Прыпазнюся я дамоў —
У раён паеду.

Сам за вугал, пад акно,
Бо заклад — не жарты.
— Зараз пагляджу кіно —
А чаго ж я варты?

Ушчаміўся Янка ў бэз,
Крышыць з думак сечку:
«І навошта я палез
У дурную спрэчку?

Недадаў, напэўна, Бог
Мне пад шапку клёпак.
Што мне, не хапае рог?
Пень я, недацёпа...»

Тут варотцы — скрып — цішком
(Нож у сэрца Янку),
А праз іх маўчком, бачком
Крочыць Ясь да ганка.

Пагаліўся, аж блішчыць!
А для форсу, пэўна,
Чуб начэсаны тырчыць,
Нібы грэбень пеўня.

Янка закіпеў — злуе:
— Во пупыр! Во глупства!
Возьме ды яшчэ саб'е
Жонку з адналюбства...

Янка ледзьве не пабег
Сябру наўздагонку,
Ды падыме ж Ясь на смех:
— Мала веры ў жонку?!.

Згорбіў плечы, сціснуў рот,
У здагадках будзе:
— Во пусціў казла ў гарод!
Ладна... будзь што будзе...

* * *

Ясь ступіў цераз парог,
З ног абутак скінуў.
Не, ён на чужы пірог
Рот свой не разінуў.

Але спрэчка, іх заклад
Ясю ў гонар джаліць,
Дый не вернешся назад —
Янка ж зубы скаліць...

— Прывітанне ўсім, хто ёсць! —
Грымнуў Ясь разуты.
— Гэта што за ранні госць? —
Чуе смех Дануты.

— Ой, Данутка! Ты адна? —
Ясь лісой азваўся. —
Дзе ж твой Ян?
— Ён даўно
У раён падаўся.

— Эх, шкада! Мне трэба ён...
Ясь зрабіў замінку. —
Можа, не прагоніш вон?
Адпачну хвілінку...

— Што ты, Ясю! Як прагнаць
Дарагога госця?! —
Янка ў бэзе стаў стагнаць
Ад шалёнай злосці.

Ясь рашыў пусціць у ход
Слоў прыгожых чары.
Не паспеў раскрыць ён рот,
Як Данута шпарыць:

— Што ты, Ясь, як малады?
Ты бліжэй да справы!
Ты чаго прыйшоў сюды?
Ясна — для забавы!

Муж — ад'ехаў. Мы — адны!
Ты ж ужо разуўся,

А цяпер — скідай штаны...
Ясь аж папярхнуўся.

— Ты збянтэжыла мяне...
Я аж млею, Данка...
А у бэзе свет кляне
Небарака Янка.

Ён хрыпіць, нібыта звер,
Ранены ў бярлозе:
— Бабе ў хаце век не вер,
А каню ў дарозе!

З кім я век пражыў?! Змяя!
Без мазгоў сарока!
І табе, мой сябар, я
Смаляну пад вока!..

А тым часам Ясь заззяў
І з кішэні важка,
Фанабэрыста дастаў
«Белавежскай» пляшку.

— Перад тым як зняць штаны,
Справім чынна госці!
Стаў, Дануська, стаканы
І загрызці штосьці.

У Дануты аж гарыць
У руках работа.
Ёй гасцінны стол накрыць —
Дробязь, не турбота.

Раптам кажа Ясь: — Прыму
Са стала я лішкі,
Нас жа двое, і чаму
Ставіш тры кілішкі?

Тры відэльцы для каго?..
Стала Данка хмыкаць:
— Трэба ж Яначку майго
З-пад акна паклікаць.

Ушчаміўся, бедны, ў бэз —
Матухна святая!

Што ў яго за інтарэс —
Падыду, спытаю.

Адчыніла ў сад акно,
Мужыка гукае:
— Янчка!
Цябе ж даўно
Сябар твой чакае.

Янка ўстаў, мармыча ён:
— Фу ты, д'ябла сіла!
Не паехаў я ў раён —
Штось жывот скруціла...

А пазней, як узнялі
З «Белавежскай» чаркі,
Ясь і Янка загулі,
Прыпяклі цыгаркі.

— Данка!
Лялечка мая! —
Ян да жонкі лезе. —
Як дазналася, што я
Затаіўся ў бэзе?

— Эх ты, цеста на вадзе! —
А сама рагоча. —
Жонка мужа абвядзе
Столькі, колькі хоча.

Э-э! Я ж бачу вас наскрозь,
Янакі ды Ські!
Ты, Ясь, тут, а там Антось —
У тваёй Параскі...

Ясь як даўся з хаты прэч,
Без абутку, босы,
Галавы не бачна з плеч,
Вецер свішча з носа.

— Во нагамі гразь сячэ,
Мільгаціць, стрыкоча! —
І Данута больш яшчэ
Наўздагон рагоча.

Янка з жалем: — Месіць гразь...
— Я ж пажартавала!
Ды няхай не блудзе Ясь
З кім і дзе папала!..

За развязку Янка рад,
Ды шчыміць пячонка:
— Хто з нас выйграў той заклад?
Я ці Ясь?.. Ці жонка?

БЕРАГ МАЛЕНСТВА

Як добра ў маленстве было,
        хоць абклала нястача,
Хоць голад душыў дзень і ноч,
        паглынаючы сілы,
Хоць холад пранізваў наскрозь —
        рызманы ж — не адзенне,
Хоць рэдка гаіліся збітыя босыя ногі.

Затое маленства штодня
        свет па-свойму ўспрымала,
Маленства ніколі
        не бачыла чорнае фарбы,
Яно каляровым было
        сярод дзён чорна-белых
І верыла свята, што дні маюць колер вясёлкі.

Пра многія з'явы жыцця
        яно й вухам не чула,
Таму не піло сваім сэрцам
        атруту пазнання,
Таму не баялася кожнага
        новага ранку
І кожнага новага дня —
        ён жа быў каляровы.

Адкуль было ведаць маленству...
        Нашто яму ведаць?!
Так мала адпушчана Богам
        ружовасці гэтай,
Так многа для кожнага лёсу
        пакутаў і болю...
Ружовасці — кропля,
        а чорнага колеру — процьма.

Прачніся, маленства, з усмешкай
        на твары нявінным,
Ляці матыльком і купайся
        у сонечных промнях,

Пакуль для цябе гэты свет —
калярова мора...
Паспееш яшчэ наглытацца
пакутаў і гора.

* * *

Нічога не доўжыцца вечна,
тым болей — маленства.
Яно пралятае імгненна
чароўнаю znічкай,
Яно — як крышталік сняжынкі
на цёплай далоні,
Яно — нібы сон, у якім
можна лётаць без крылаў.

Ідзе чалавек праз маленства
ў жыццёвае мора,
У хвалі-гады — па калені,
па грудзі, па горла.
Глытае салёную, горкую
вадкасць пакутаў,
Якая шпурляе яго,
з галавой накрывае.

І б'ецца, змагаецца з хвалямі ён —
парушынка,
І грудзі сціскае цяжар —
не хапае паветра...
Вярнуцца б у казку назад,
у ружовасць дзяцінства,
На бераг маленства,
ды хвалі назад не пускаюць.

* * *

Штодзень і штогод аддаляецца
казачны бераг.
І часу, і сіл не хапае
назад азірнуцца...
Адкрыліся вочы на свет,
на людзей, на падзеі,
І сам на сябе чалавек
паглядзеў па-другому.

Дык вось яна — ісціна —
варта расстацца з маленствам,
І ты — ужо частка падзей
і сабе не належыш,
І сееш дабро, а зжынаеш
пакуты і горыч,
І значна радзей прылятае
на вусны усмешка.

Дык што высвятляецца —
сонца стварае і цені,
На свет нараджаюцца людзі,
каб жыць і памерці,
І падаюць недзе
з нябесных вышынь самалёты,
І недзе ляглі параходы
на дно акіяна...

Ствараецца зброя —
не толькі дзіцячыя цацкі,
Ствараецца зброя —
і будуць забітыя дзеці.
Табой, чалавек,
вынаходзіцца новая зброя,
Яе аказалася болей,
чым цацак і хлеба...

Усё пераблытана і —
перавернута намі —
Законы жыцця і адвечная
мудрасць прыроды.
...Чарнобыль, Афган і Чэчня...
Зноў ідзе брат на брата —
І могілкаў колькасць расце,
і яны маладзеюць.

Не дзеці хаваюць бацькоў,
а бацькі сваіх дзетак,
Сівеюць пад цяжкасцю страт
маладзенькія ўдовы,
На вуліцах жах —
аніводнай цяжарнай жанчыны,
Жалобных сталоў стала больш,
чым радзільных адведзін.

Дык што гэта робіцца?
Кроў, як віно, ап'яняе.
Ніводнага дня не праходзіць,
каб кроў не лілася.
Зямлю напаілі мы шчодра
слязьмі і крывёю,
Ды толькі на іх не растуць
ані хлеб, ані радасць.

І ўжо беззаконне — закон,
стала нормай гвалтоўнасць.
Палітык адзін вырашае
лёс тысячаў лёсаў.
І ўжо пачынаем баяцца мы
новага ранку
І кожнага новага дня —
ён прыходзіць счарнелы.

* * *

Мы самі узрушылі
гэтыя мутныя хвалі
І рознаму смеццю
падняцца наверх паспрыялі.
І грудзі сціскае цяжар,
не хапае паветра —
Бывай назаўсёды, знікаючы
бераг маленства...

СІЛО

Бог справядлівы, а дзеліць няроўна —
Дзе недацісне, а дзе перагне.
У некаторых — паўнюсенька-поўна,
У некаторых — ледзь бачна на дне.

Можа, таму хтосьці мусіць украсці,
Што не ўратуе ад торбы мазоль?
І хоць яно не ў грашах, наша шчасце,
Ды і без іх мы — як голы кароль.

Што тут казаць? Так было, так і будзе,
Нехта — у пекла, а хтосьці — у рай.
Побач з беднотай — заможныя людзі,
Гоцкія з тых, у каго — цераз край.

Што ім спрыяе? Адкуль што бярэцца?
Кажуць цяпер пра такіх — круцізна!
Тут нават чорт не заўжды разбярэцца:
Праўда ў цане ці на хітрасць цана.

Не шыканеш на рубель свой працоўны,
Будзеш скарынку вадой запіваць.
Гоцкіх жыццё працякала шыкоўна,
Ён выскаляўся: — Люблю хіпаваць!

Ён і каньяк каньяком запівае,
Ён і на мяса кілбаску кладзе,
Ён — камерсант (так сябе называе),
Дзе ён, адкуль капітал здабывае?
Можа, і вудзіць у мутнай вадзе...

Нават каб елі з уласнай кладоўкі,
Побач з абноўкамі — дробязь сталы.
Жонка, як лялька,— абноўкі, абноўкі,
Паначапляла на пальцы «брылы».

Самі сабе паддавалі ахвоты
Жонка і муж, як «прадай і купі»,—

Мэбля, шмаццё, «мерседэс-шасцісоты»,
Еш у тры горлы, у тры горлы пі.

Быццам не грошы для Гоцкіх, а смецце,
Што пад нагамі ляжыць на зямлі.
Сыну свайму, да яго паўналецця
Цацку купілі яны — «Жыгулі».

Бацька натхняў: — Самастойным будзь, Рома,
Хочаш, направа, налева круці!..
Ён і да гэтага мала быў дома,
Сцежкай сваёю ішоў па жыцці.

Гнуўся й дагэтуль, як тонкае дрэва,
Кволыя ў глебу карэнні пусціў.
Ну а з машынай круціць стаў налева,
Нават нярэдка начамі круціў.

Вольнаму — воля, а гэтаму «вольна»
Часта высокая кара-цана...
Сына ад Гоцкіх закрылі няўмольна
Грошы, нажыва — нібыта сцяна.

* * *

Востра ўспрымаюць юнацкія душы
Зло і дабро, нелюбоў і любоў...
Рому з маленства намулілі вушы
Спрэчкі грашовыя — спрэчкі бацькоў.

«Долары», «баксы» — і гэтак праз слова,
Сквапныя мары услых пра мільён.
Рому надзейна, штодня, паступова
Грошы няволілі, бралі ў палон.

Бацька даваў на кішэнныя траты,
Рому ж наведвала крыўды сляза:
— Колькі я буду залежаць ад таты?
Гэта не грошы — луска, драбяза...

Грошай хоць многа, а болей ахвота,
Рома прыкідваў: — Падацца куды?..
Кажуць, свіння адшукае балота
Там, дзе і кроплі не знойдзеш вады.

Ноччу машыны — ля кожнага дома,
«Вольвы», «таёты», карчы «Жыгулі»...
Хлопцы-падлеткі, а з імі і Рома
Дзёрлі з машын тых усё, што маглі.

Фары адкручвалі, колы здымалі,
Магнітафоны, люстэркі, чахлы.
Потым каштоўныя аўтадэталі
На перапродаж ішлі з-пад палы.

Ну, а калі ўжо Раман абзавёўся
З бацькавай ласкі сваім «жыгулём»,
Ён да нажывы, як кажуць, не плёўся,
З форсам ганяўся за доўгім рублём.

Ён не баяўся бацькоўскае звягі,
Хлопцаў развозіў прасейваць двары.
Ён ажно ззяў ад сяброўскай павагі.
Ён стаў галоўным — прызналі сябры.

Рома прачнуўся, зяхаючы сонна,
Надта настырна званіў тэлефон.
Ён пачамехаўся ля тэлефона,
Трубку падняў — і адкінула сон.

Сэрца затахкала, сэрца заныла,
Ён разгубіўся, стаяў ледзь жывы.
Гэта ж званіў знакаміты «Гарыла» —
Гонар і зайздрасць усёй пацанвы.

Рома прыйшоў у сябе праз хвілінку,
Страх і разгубленасць гонар змяніў:
— Волат заўважыў, знайшоў парушынку!.. —
Рома надзьмуўся — усё ацаніў.

Голас у трубцы гучаў мілагучна,
Нават з павагай — не голас, а мёд:
— Трэба спаткацца, Раман... Калі зручна,
То праз гадзіну... кафэ «Карагод»...

Трубку паклаўшы, Раман цераз сілу
Думкі збіраў, у здагадках блукаў:

Ён хоць завочна, а ведаў Гарылу,
Як жа Гарыла яго адшукаў?

Вось дык загадкавасць. Вось азадачыў.
Быццам дзівосны працягваўся сон,
Рому ж Гарыла і вокам не бачыў,
Дзе, праз каго адшукаў тэлефон?

Ды і не сябар ён, не аднагодак,
Сталы мужчына, прайшоў праз агні.
Ён у мінулым зрабіў многа «ходак»,
Выйшаў на волю — цяпер «на кані».

Ён, як казаў, не сумуе па «зоне».
— Хопіць! Паставіў паўвека на кон!
Перакаваўся! Жыву па законе!..
(Хто для яго напісаў той закон?)

Жыў па законе ці не, а шыкоўна,
У рэстаранах абноўкі «мачыў»,
Меў і адзенне, і «опель» каштоўны
Ды і капейкі, відаць, не лічыў.

Жыў у «мільтонаў» пад носам, пад вокам,
І не дало спатыкнуцца яму,
Бо і яны абыходзілі бокам
Гульні яго — невядома чаму.

І да такога вось аўтарытэта
Рома ішоў: — Ці не сню гэта я?!
...Кожнага вабіць і мара, і мэта,
Толькі у кожнага мэта свая.

* * *

Рому сустрэла ў кафэ «знакамітасць»
Ветліва, шчыра: — Наш столік вунь там...
Кінь чырванець, пагаворым адкрыта,
Будзем сябрамі!..
Шампанскага нам!

Цяжка Раман пераадольваў ваганні:
— Не разумею, адкуль вы знайшлі...
— Вып'ем шампанскага! Кінь ты пытанні,
Чуткі між намі жывуць на зямлі...

— Чуткі? Якія? — Раман схамянуўся.
— Зноў ты пытанні! Цікаўнік які! —
Раптам Гарыла да Ромы нагнуўся:
— Мы — як дзве кроплі. Браты. Сваякі.

Эх, маладосць! Вам бы з лёгенькай ношай,
Ды па сухому ісці, ды бліжэй!
Прагнеш раскошы, хочацца грошай —
Рызыка трэба і ноша цяжэй!

Рома хацеў штосьці выдыхнуць з жарам,
Ды з субяседніка пёр маналог:
— Трэба прастора, каб здзейсніцца марам,
Ты ж драбязішся, збіваешся з ног.

— Гэта ж «навар»!
— Кінь ты! — хмыкнуў «настаўнік». —
Гэтак і практыку можна згубіць!
Гэткі навар, што рассохнецца страўнік,
Трэба сапраўдную справу рабіць!

— Дзе яе знойдзеш? — паскардзіўся Рома.
Сумна Гарыла кіўнуў галавой:
— Мне то адна, скажам, фірма знаёма,
Можна пагутарыць — кораш там свой...

Рома падскочыў: — На ўсё я гатовы,
Толькі б падвоіць навару памер!
Зрушыў Гарыла пакутліва бровы:
— Ох, як нялёгка даецца давер...

— Я паўтараю: гатовы на ўсё я!
Бровы Гарылавы зноў павяло:
— Што ж, памажы нам зрабіць сёе-тое...
Рома нябачна трапляў у сіло.

— Хутка з табой кампаньёнамі будзем...
Рому ад гонару кінула ў жар.
— Горы пазрушваем, столькі навудзім,
Ты і не сніў пра сапраўдны навар...

Словы п'янілі, як водар салодкі,
Хітры Гарыла ў душу хлопцу лез:
— Чуў я, Раман, што багатыя продкі
Маюць між іншага і «мерседэс».

— Маюць! — Раман аж заззяў, як люстэрка.
Шыкнуў Гарыла: — Цішэй ты! Цішэй!
Вось і заданне табе, і праверка:
Зробіш мне ціхенька злепкі ключэй.

Потым, з ключамі — усё як па масле,
Раз — і гатова. Машына — у нас!
Ззянне Раманава раптам прыгасла:
— Я не магу зразумець нешта вас...

Будзеце красці машыну? У таты?!.
Хмыкнуў Гарыла: — Ды выплюнь ты жах!
Бацька твой выжыве! Бацька — багаты!
Купіць другую, а мы — пры грашах.

Ты ж паглядзі — у цябе «жыгулёнак»,
Мне нават сорамна — зменіш «каня»,
На іншамарках амаль што з пялёнак
Носіцца розная зелень-фігня.

Ды і прыкінь — гэта ж першая спроба,
Потым — ляжы на лаўровых вянках!
Будзеш, як я,— незалежнасць, асоба!
Ну, кампаньён, па руках?..
— Па руках!

* * *

Гоцкі схапіў тэлефон, як шалёны:
— Гэта 02? Памажыце! Ало!
Мой «мерседэс»!.. Нумар? Колер? Зялёны!..
Дома... Абедаў... З гадзіну прайшло...

Моўчкі стаяла разгублена жонка.
Гоцкі крутнуўся, са стогнам зароў:
— Панапладзілі падонкі падонкаў!
Вешаць бы вырадкаў! П'юць нашу кроў!..

Гоцкі-старэйшы крычаў, хоць і змогся,
Гоцкі-малодшы «не чуў» гэты крык,
Ён уключыў тэлевізар, улёгся...
Чуліся стрэлы, ішоў баявік...

ПРАПУСКНІК У РАЙ

Памёр я. Што тут дзіўнага?
Аджыў — дык паміраӣ.
Вядуць мяне, наіўнага,
Анёлы прама ў рай.

«Ну, — думаю, — пашчасціла,
Прыгрэла, ё маё.
Жыццё не надта лашчыла,
Хоць тут вазьму сваё.

Не буду знацца з працаю
Да скону ўсіх вякоў...»
Іду, аблокі мацаю,
Анёлы — з двух бакоў.

Гляджу на іх удзячна я,
У правы, левы бок...
Унізе ледзьве бачная
Зямля — грахоў клубок.

А думкі патаемныя,
Як крылы за спіной:
«Якое ўсё нікчэмнае
Жыло-было са мной!»

І ўторыць сэрца чулае:
«Бедлам зямны, бывай!
Бывай, усё мінулае, —
І прывітанне, рай!»

* * *

І вось вяршыня! Самае
Узвышша ўсіх аблок.
Наверсе бачу браму я,
За ёй — святы куток.

За брамай — патаемнае.
І вабіць з-за яе

Мелодыя прыемная —
Імпэту паддае.

І чуецца нягучнае:
«Жыві і не грашы...» —
Спяванне мілагучнае,
Як мёдам па душы.

За брамаю кудлаціцца
Шыкоўны райскі сад.
Плаціць не трэба, траціцца —
Хто ж гэтаму не рад?

Там, кажуць, толькі крыжыкі,
Што Бог дае — ў цане...
Ад нецярпення дрыжыкі
Пайшлі гуляць па мне.

Шчыміць душа гарэзліва,
Да брамы — толькі крок.
Але анёлы ветліва
Адводзяць мяне ўбок.

«Няўжо мне ў рай зачынена
Дарога?» — я панік...
Гляджу — стаіць будыніна,
Чытаю — «прапускнік».

«А-а! Вось чаму мы збочылі!
Баяцца тут — ну што ж? —
У рай каб не праскочылі
Ні таракан, ні вош».

Яны не па наіўнасці
Сюды мяне вялі,
Бо ведаюць, што «жыўнасці»
Хапае на зямлі...

Зайшоў — сабраўся з сіламі,
Гляджу — сядзіць гурток.
Усе — у белым, з крыламі,
Наперадзе — дзядок.

Вітаюся ледзь чутна я,
Схіліўшы галаву...

Калі ж дадуць прысутныя
Нябеснае ЦУ?

Стаю, дрыжу, падаўлены —
Агнём яно гары!
Нарэшце зацікаўлена
Пытаецца стары:

— Знамо якія пацеры?
Хай сын іх назаве!..
«Ну й ну! Кідрэні мацеры!» —
Мільгнула ў галаве.

Спацеў, увесь узмылены,
Аж лужына ў нагах.
Напруг свае я звіліны —
Капаюся ў мазгах.

Назад гады адкручваю,
Далей, глыбей палез...
Успомніў і агучваю:
— Слава КПСС!..

Як серада на пятніцу,
Скрывіўся раптам дзед...
Відаць, не ў рай, а ў з.....у
Мне выпішуць білет.

Пытанне чую новае:
— Гарэлку піў ці не?..
Зноў цішыня суровая
У рог баранні гне.

Раптоўна стала млосна мне,
Кручуся — пык ды мык:
— Я... як сказаць... і так, і не,
Крыху мачаў язык...

Але здзівіў дзед чарамі,
Махнуў сваёй рукой —
І аж бітком шклатараю
Напоўніўся пакой.

А матухна! А свентая!
Я ў думцы ледзяной:

«Няўжо армада гэтая
Асушаная мной?!»

Тут — хлебная, сялянская
(Эх, піў яе даўно!),
Гарэлачка, шампанскае,
Каньяк, лікёр, віно...

Зноў пуста... Позна каяцца,
Маўчу, пачырванеў...
Дзядок далей пытаецца
З усмешкай, нараспеў:

— Хачу пачуць галоўнае,
Скажы, адкінь ману:
Ці меў грахі любоўныя?
Ці ты кахаў адну?

Зноў пот паліўся па спіне —
Што хочаш выбірай.
Апошні шанц застаўся мне
Прабіцца ў гэты рай...

— Адну! Адну-адзіную!
Нібы ручай раку!..
Дзядуля з кіслай мінаю
Узняў уверх руку.

Махнуў, як бы не хочучы...
І раптам у пакой,
Сакочучы, рагочучы,
ЯНЫ пайшлі ракой.

Худыя, таўстабокія
Заходзяць — пруць і пруць,
Малыя і высокія —
Налезла — не дыхнуць.

З ухмылачкамі мілымі
Крутнуліся яны,
Цалуюць тых, што з крыламі,
І дзеда — за штаны.

Дзед шыкнуў: — Згінь, нячыстая!
І навалач сышла...

Сляза мая празрыстая
Шчаку мне апякла.

«Во, ёлкі-палкі, слаўлюся
На ўвесь, на іншы свет.
Куды цяпер адпраўлюся?
Што выдумае дзед?»

Пачухаў я за скронямі,
Як у жахлівым сне.
Заляскаў дзед далонямі —
І вывелі мяне.

А тут ужо пякельныя
Чакаюць пасланцы...
Што ж, жахі не смяротэльныя...
Бо я аддаў канцы.

* * *

У пекла з боскай караю
Вядуць далей яны.
Іду паміж пачварамі
Туды, дзе перуны.

Іду не к Богу ў хату я,
Не ў райскую пасцель.
І чарцюкі лахматыя
Таўкуць мяне ў каршэль.

Такія ўжо гарачыя —
Да трох не гавары.
І вось вароты бачу я
На чортавай гары.

І зелле пустароднае
Расце, як лес, сцяной.
На браме той — бясплодная
Трава, адходы, гной.

За брамаю парадная —
Палын, бур'ян парос.
А ад смуроду чаднага
Адвальваецца нос.

Ні яблынькі, ні дзічачкі,
Пустэчы паляглі.
Куды ні глянь, ва ўсе бакі —
Нібыта на зямлі.

Вядуць мяне, бязбожнага,
Чарцюгі-спарышы.
Туды — пускаюць кожнага,
Адтуль — ані душы.

Падводзяць да галоўнага,
А той — паверх галоў,
Без лішняга, умоўнага:
— Ганіце да катлоў!

І зноў мне у патыліцу
За «дзякуй» надзяўблі.
І надрывацца, жыліцца,
Гарбаціць павялі.

Міруся з безвыходнасцю,
Што зарабіў — глытай.
Але шыбую з годнасцю —
Не зломак, не гультай.

Ды як ісці без гонару,
Калі людзей — кішыць?
Ад тлуму і ад гоману
Аж галава трашчыць.

А гэты люд — працэджаны:
Хто — у смале кіпіць,
А хто — у воз запрэжаны,
Над кожным чорт не спіць.

Тут марна час калдобіцца,
Вакол — ні ўзяць ні даць.
Тут нешта быццам робіцца,
А толку не відаць.

Іду, між іншым думаю:
«Ну пападзі я ў рай —
І што? Ламай душу маю,
Да панства прывыкай.

А тут — усё знаёмае,
Прывычнае, маё.
А тут — як быццам дома я,
Не-е! Кожнаму — сваё!»

Відовішча раптоўнае
Нагнала ў сэрца жах:
Сябры мае з Вярхоўнага
Кіпяць тут у катлах.

Усе крычаць, не слухаюць
Чужых, уласных слоў,
Нагамі ў сцены бухаюць
Распаленых катлоў.

— Калегі па парламенце,
Катлы — не мікрафон!
Дарэмна гарлапаніце,
У д'ябла — свой закон...

Адкінулі абструкцыю,
І тут — адной сям'ёй:
І хто ствараў карупцыю,
І хто змагаўся з ёй.

І тыя, што забыліся
Пра свой адвечны род,
І тыя, што бажыліся
Памерці за народ.

Пякуцца, як карасікі,
Аж дым ідзе ўгару...
Ой! Ой! Дык тут і класікі —
Калегі па пяру!

Пісалі, час не трацілі,
Быў кожны з іх як бог,
А ў рай усё ж не трапілі —
І нават на парог.

Там, пры жыцці, шаноўныя —
Маўчком, бачком, спіной.
А тут — усе мы роўныя,
Вітаюцца са мной...

А вось і я прыладжаны,
Маёй душы тут дол —
Закураны, загаджаны
І для мяне кацёл.

Смалой то ён напоўнены
(Нашто маніць дарма?),
А дроў не нагатоўлена —
Агню пад ім няма.

Хацеў я скінуць чобаты,
Каб грэцца пакрысе,
Крычаць: — Энерганосьбіты
Закончыліся ўсе!

Ад пекла больш драпежнага
Не атрымалі дроў...
І чэрці тут залежныя
Ад розных махляроў.

Назаўтра дровы выбілі —
Смалы не знойдуць след.
О-о! Гне у тры пагібелі
Маіх чарцей сусед.

Мне на Зямлі здавалася,
Што пекла — жах.
Мана!
У ім адлюстравалася
Маё жыццё — да дна.

ПАДРАНКІ

*Сяргею Грахоўскаму
прысвячаю*

Хочацца сонечных фарбаў і мараў —
Гіну ў імгле.
Чыстых, празрыстых, блакітных абшараў
Прагну...
Але

Быццам у заўтра — замкнёныя дзверы —
Нішчу душу.
Чорныя думкі на чорнай паперы
Ў цемры пішу.

Мушу глядзець не на сонца — пад ногі —
Цемра-турма.
Зводзяць у чорную бездань дарогі —
Спасу няма.

Ці не адзін я ў пакутах блукаю?
Колькі тут нас?
Цені ці людзі навокал? Гукаю —
Ціха ў адказ.

* * *

Крылы — адвечная мара-патрэба,
Казачны ўзлёт.
І чалавек углядаецца ў неба
Тысячы год.

Штучныя крылы — штучная воля,
Бразгат замкоў.
Штучная воля не разняволіць
Нас ад акоў.

Толькі яны разнявольваюць душы —
Крылы душы.
Ісціну гэтую век не задушыш —
Як ні душы.

Што ім нягоды, тым душам крылатым?!
Іх не зламаць!
Не супыніць катавальням і кратам
І не стрымаць.

* * *

Хата. Калыска. Дзіця-немаўлятка.
Ноч настае...
— Спі, падрастай, залатое дзіцятка! —
Маці пяе.

— Ранак настане, з калыскі ты ўстанеш! —
Маці пяе. —
Вылеціш з хаты і ў небе расправіш
Крылы свае...

Дзіва! У хаце галеча, нястача,
Бед повен рот,
А калыханка над дзіцем не плача —
Славіць узлёт.

Ведае маці, што чуе крывінка
Песню ў цішы,
Што паратуюць ад неба з хусцінку
Крылы душы.

* * *

Хмурым, халодным, няветлівым ранкам
Шмат я хацеў:
Я адштурхнуўся ад той калыханкі —
І паляцеў.

Як я баяўся ляцець супраць ветру —
Горкі сюрпрыз...
Мала свядомасці — мала паветра —
Бразнуўся ўніз.

Цяжка плысці па паветраным моры,
Цяжка ляцець.
Крылам душы неабходна апора —
Мала хацець.

Што ўжо казаць пра мяне, пра малога?
Лёс даў урок...
Новым, нязведаным вабіць дарога —
Першы быў крок.

* * *

Сёння — пакутлівы груз за плячыма.
Дзе яго дзець?
Брыдка паўзці — не ляцець немагчыма —
Трэба ўзляцець!

Цяжка ляцець супраць ветру, адзначу,
Горш, чым калі.
Хворае, кволае, роднае бачу
Цела зямлі.

Крылы стамляюцца, цяжка ім несці
Гмахі-гады.
Сілы губляюцца, толькі б не сесці
Мне назаўжды.

Тут, на зямлі, зноў дратуюць падзеі
Існасць жыцця,
Топчуцца лёсы, законы, надзеі —
Бог нам суддзя.

* * *

Сонца знікае ці сам я знікаю?
Жудасны час.
Людзі ці цені навокал? Гукаю —
Чую адказ.

Малагалосны адказ і не гучны —
Многа глухіх,
Зрок нейкі сонны, сон нейкі штучны —
Крыўдна за іх.

Крыўдна! Развальваем родную хату —
Рабства ў цане.
Сёння ахвяра галосіць па кату —
Іншых кляне.

Хто ж адштурхнуўся ад той калыханкі,
Ветру на злосць?
Сэрцы нязломленых, душы-падранкі —
Ёсць яны! Ёсць!

АДКРЫТЫ ЛІСТ

Жыццё няўмольна прабяжыць —
Не затрымаць.
Застаўся час, але не жыць,
А дажываць.

Глядзець наперад быў бы рад,
У свет надзей,
Ды азіраюся назад
Усё часцей.

Няўжо дзяржаўнасці каюк
Ад пугаўя?
Твайго я чую сэрца стук,
Зямля мая.

Было тут вольна між дубоў
Лугам раллі.
Ад розных ягад і грыбоў
Лясы гулі.

Маглі натхнёна працаваць
Тут, як нідзе,
Умелі сэрцам спачуваць
Любой бядзе.

Былі без клямак дзверы тут
І без замкоў,
Ды напаткаў мой родны кут
Бальшавікоў...

Цячэ, на месцы не стаіць
Рака падзей.
У іншым часе мушу жыць,
Без тых людзей.

Без той пяшчотнай дабрыні —
Зусім адзін.
Куды ні кінься, ні зірні —
Усюды клін.

Няма дубоў, на звод пайшлі —
Калгас памог.
Растуць на колішняй раллі
Палын ды мох.

Замкі, завалы на дзвярах,
Не дом — браня.
Жахліва днём, уночы — жах,
Дзе ж дабрыня?

Бяда чужая — не бяда,
Бліжэй сваё.
І кроў ліецца, як вада, —
Між нас звяр'ё.

Ад працы адвучылі нас
За сацгады.
І зноў нас цягнуць у «калгас» —
У нікуды.

* * *

Глядзець наперад быў бы рад,
Нібыта Ной,
Ды свет закрыў «старэйшы брат»
Сваёй спіной.

Хоць грэе нас, як боскі дар,
Любоў радні,
Малодшы брат — не гаспадар —
Калені гні.

Тут нехта надта нахітрыў —
Во прахіндзей!
А Бог жа роўнымі стварыў
Усіх людзей.

Даў рукі, ногі, галаву,
Зямлю бацькоў.
І з гэтым многія жывуць
З глыбінь вякоў.

Жывуць! Бо іхняя радня
Жыве праз плот.

Жывуць! Бо не глядзяць штодня
Суседу ў рот.

Ні перад кім там чалавек
Не гне спіну,
Бо кожны ведае спрадвек
Сабе цану.

* * *

Душа ў адчайнай барацьбе
Сама з сабой:
Няўжо мы ворагі сабе?..
Лёс губім свой.

Нас не мяняе мудры час,
Хоць трэсні ў лоб.
Адзін разумны сярод нас,
Ды не Эзоп.

Рэвалюцыйны запавет,
Як летам град.
Наперад час, наперад свет,
А мы — назад.

За нафту нейчую і газ —
Каленьмі ў гразь...
І зноў нас цягнуць у «калгас» —
У твань залазь.

Няўжо згадзіліся мы ўсе —
Жыццё ў адхон?
Няўжо мы ў сэрцы не нясем
Жалобны звон?

ГУЛАГі, краты, Салаўкі,
З касцей зямля —
Тварэнне «бацькавай» рукі —
Рукі з Крамля.

Было ж не ў сне, а на вайне —
Лілася кроў.
І слалі ў цынкавай труне
Бацькам сыноў.

Афганістан не навучыў,
Не засцярог —
Крывавы дождж тады змачыў
І наш парог.

І вырашаў «старэйшы брат»
Усё за нас:
Каго ў кішэнь, каму — пад зад,
Хто — пад абцас.

* * *

Пішу, пішу адкрыты ліст —
Радкі надзей.
Не, я не нацыяналіст —
Люблю людзей.

Зірну на захад і на ўсход —
Усіх люблю,
Ды больш люблю з дзіцячых год
Сваю зямлю.

Хачу, каб не была яна
Чужым шчытом,
Бо сёння тышчыцца мана
У кожны дом.

І маці нават, хоць дзіця
Забіў душман —
У горы
І ў канцы жыцця
Прымае зман.

Не на гульню,
Не на парад
(Чакай вясцей),
А ў пекла слаў «старэйшы брат»
Чужых дзяцей.

І хоць прайшло не мала год
І знік ЦК,
І сёння палец дай у рот —
Бывай рука.

* * *

Багата ў нас азёр, бароў,
Хлеб з соллю ёсць,
Адкрыта сэрца для сяброў —
Нам кожны — госць.

Сапраўдны сябар кроў не ссе
З сяброўскіх ран,
Запазухай не прынясе
Свой камень-зман.

Прыстойны госць — паесць, пап'е,
Спяе — і спаць.
Ён не пачне правы свае
Чужым качаць.

Такіх гасцей, такіх сяброў
Сярод людзей,
Сярод цароў, правадыроў —
Усё радзей.

Хачу гасціць і сябраваць —
І злосць міне,
З любым суседам гандляваць —
І нараўне.

Руплівы птах за год-другі
Гняздо саўе...
У кожнай рэчкі берагі —
Заўжды свае.

* * *

Твайго я чую сэрца стук,
Мая зямля...
Зноў пад сабой ссякаем сук,
Каб жыць з нуля.

А час ляціць, жыццё імчыць,
А мы стаім.
Праспанага не надтачыць,
Хоць плач па ім.

Мы — па-за часам, за мяжой
Свядомых спраў.

За што нас галавой чужой
Бог пакараў?

Цяжар на сэрцы душыць, гне —
Сцішай хаду.
Ісці наперад цяжка мне —
І ўсё ж — іду...

ЗМЕСТ

ВЕРШЫ

ГЎМАРЭСКІ

ПАЭМЫ

Давідовіч С.

Д13 Горкая кропля: Вершы, гумарэскі, паэмы. — Мн.: Маст. літ., 1997.— 314 с.

ISBN 985-02-0466-4.

Новая кніга Сяргея Давідовіча адметная сваім грамадзянскім гучаннем, філасофскім роздумам аўтара, болем за лёс Беларусі.

Прадстаўленыя ў зборніку вершы, паэмы і гумарэскі аб'ядноўвае добрае веданне аўтарам жыцця, псіхалогіі чалавека.

ББК 84(4Беи)6

Літаратурна-мастацкае выданне

ДАВІДОВІЧ СЯРГЕЙ ФЁДАРАВІЧ

Горкая кропля

Вершы, гумарэскі, паэмы

Рэдактар К. Я. Жук. Мастак М. Р. Казлоў. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар М. Ц. Папкова. Карэктар Л. А. Дзядзюля. Аператар В. І. Барута.

Падп. да друку 06.10.97. Фармат 84x108^{1}/32. Папера друк. № 1. Гарнітура тып. Таймс. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 16,80. Ум. фарб.-адб. 17,05. Ул.-выд. арк. 10,36. Тыраж 3000 экз. Зак. 2553.

Выданне набрана і звярстана на настольна-выдавецкай сістэме.
Выдавецкае дзяржаўнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па друку. Ліцэнзія ЛВ № 3 ад 15.01.93. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Аддрукавана з арыгінал-макета заказчыка на Мінскім ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінаце МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.